

การเปรียบเทียบวรรณคดี เรื่อง พระนลคำฉันท์กับนิโลปาชยานมู

การถ่ายทอดวรรณกรรมภาษาสันสกฤตมาเป็นภาษาไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว นิยมนำมาเฉพาะเค้าโครงเรื่องใหญ่มาเรียบเรียงใหม่ด้วยสำนวนโวหารตามที่ถนัด อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุที่ชาวไทยสมัยก่อนมิได้มีความรู้ภาษาสันสกฤตอย่างแตกฉานถึงขั้นที่จะอ่านวรรณกรรมจากต้นฉบับภาษาสันสกฤตได้ กวีจึงจำต้องอาศัยต้นฉบับภาษาอังกฤษของนักแปลที่มีชื่อเสียงเป็นหลักในการถ่ายทอดวรรณกรรมนั้นๆ ดังเช่นที่ ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง "ความคลี่คลายทางวรรณกรรมไทย" ในหนังสือ วรรณโวทยาการ-วรรณคดี ว่า

...วรรณกรรมร้อยกรองสมัยรัชกาลที่ 6 ได้เค้ามาจากวรรณคดีสันสกฤตมาก แต่ก็ดูเหมือนจะใครมาแต่เนื้อเรื่องเช่นที่เราเคยทำมาแต่เดิม เมื่อวรรณคดีสันสกฤตมาเป็นวรรณคดีไทย เรามักศึกษาวิชันาทางปรัชญาออกไป และรูปแบบเราก็ไม่รักษา¹

นอกจากนี้ กระแสร์ มาลยาภรณ์ ได้กล่าวไว้ในวรรณคดีเปรียบเทียบเบื้องต้นว่า

...คนไทยที่รู้ภาษาสันสกฤตถึงขนาดแปลออกมาเป็นไทยนั้นยังมีอยู่น้อย แมว่าในระยะหลังๆ นับแต่สมัยรัชกาลที่ 6 เป็นต้นมา วรรณคดีไทยมักจะมีที่เกื้อและหรือได้รับอิทธิพลจากสันสกฤตเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็มักได้มาจากที่แปลเป็นภาษาอังกฤษก่อนแล้ว...²

¹ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, "ความคลี่คลายทางวรรณกรรมไทย" วรรณโวทยาการ-วรรณคดี (พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2514), หน้า 138. (พิมพ์ในโอกาสครบรอบ 80 พรรษาของพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิพงศประพันธ์ 25 สิงหาคม 2514)

²กระแสร์ มาลยาภรณ์, วรรณคดีเปรียบเทียบเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร: โรงเรียนสตรีเนติศึกษา, 2526), หน้า 138.

วรรณคดีเรื่องพระนลคำฉันท์เป็นวรรณคดีเรื่องหนึ่งซึ่งได้เค้าโครงเรื่องมาจากวรรณคดีสันสกฤตชื่อ นโลปาขุยานม (Nalopākhyānam) เรื่องพระนลเป็นเรื่องที่เก่าแก่มาก และในภายหลังได้มีผู้นำมาแทรกไว้ในอนวัชรพจน์เป็นบรพที่ 3 ในหนังสือมหาภารตะ ซึ่งอินเดียยกย่องว่าเป็น "ชาหนึ่งของวัฒนธรรมอินเดีย"¹ เพราะเป็นหนังสือที่เก่าแก่และมีขนาดใหญ่ที่สุดของอินเดีย ซึ่งประกอบไปด้วยเรื่องแทรกและความรู้ต่างๆเกี่ยวกับอินเดียนานัปการ ในตัวเรื่องมหาภารตะแท้ๆ ผู้เล่าเรื่องคือ ไวสัมปายัน (Vaisampāyana) ผู้เป็นศิษย์ของฤๅษีฤๅษณ์ไวยายนุยาต (Krishna- dvaipāyana Vyāsa) เล่าให้ท้าวชนเมชย์² (Janamejaya) ฟัง ณ กรุงหัสตินาปุระ ส่วนรายละเอียดของเนื้อหาในบรพที่ 3 นี้เป็นตอนที่กล่าวถึง กษัตริย์ปาณฑพเมื่อครั้งที่แพ้นันสกาแก่หุรโยชนจนต้องตัดเทพเนจรไปอยู่ป่า ระหว่างทางได้พบพระฤๅษีพุดทศัวะ ฤๅษีสังสารจึงเล่าเรื่องพระนลเป็นการปลอบใจกษัตริย์ทั้งห้าให้มีความตั้งใจต่อสู้กับอสูรครต่อไป

เรื่องพระนลนี้ชาวฮินดูเชื่อกันว่าเป็นเรื่องจริง นอกจากจะมีกล่าวถึงในมหาภารตะแล้ว ยังมีปรากฏในบทกวีเรื่อง นโลทัย³ (Nalodaya) ซึ่งสันนิษฐานกันว่ากาลิทาสเป็นผู้แต่ง นอกจากนี้ก็มีเรื่อง ไนษัธ⁴ (Nishadha) ของศรีหรรษะ และยังมีปรากฏอยู่ในคำประพันธ์ภาษาทมิฬและเคลดูอีกด้วย⁵

¹ ศักดิ์ศรี แยมันธคา, "น.ม.ส. กับวรรณคดีสันสกฤต" ซุคชีวิคและงานน.ม.ส. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิฆเณศ, 2519), หน้า 115.

² ท้าวชนเมชย์เป็นลูกของท้าวปริกษิต และเป็นเหลนของพระอรชุน ท้าวชนเมชย์เกลียดชังมาก เพราะพ่อของตนต้องตายเพราะถูกงูกัด ท่านจึงให้ตั้งพิธีผลาญงูขึ้น และได้ขอให้ไวสัมปายันสวคมหาภารตะถวายในคราวทำพิธีครั้งนั้น

³ เป็นเรื่องทีกล่าวถึงการกลับมาอ่านาจออีกครั้งหนึ่งของพระนล

⁴ เรื่องนี้กล่าวถึงประวัติของพระนล

⁵ Dean Milman, Nalopākhyānam (Oxford: The Clarendon Press, 1879), p, xii.

วรรณคดีไทยที่มีชื่อเสียงกล่าวถึงเรื่องพระนลมีอยู่ 2 เล่มคือ พระนลคำหลวง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระนลคำฉันทน์ พระนิพนธ์ของ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ซึ่งผู้วิจัยกำลังจะศึกษาต่อไป ข้อแตกต่างในเรื่อง ที่มาของวรรณคดีทั้งสองก็คือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงบอกที่มาของวรรณคดี เรื่องนี้อย่างชัดเจนในหน้าคำนำว่า

...การแต่งข้าพเจ้ารู้สึกคนอยู่ว่าตกอยู่ในที่ลำบากมาก
อยู่ เพราะข้าพเจ้าเองก็โศกหาเรียนรูภาษาสันสกฤตไม่
จึงจำเป็นต้องอาศัยคำแปลภาษาอังกฤษของ Sir
Monier Monier- Williams อีกชั้นหนึ่ง¹

ส่วนวรรณคดีเรื่องพระนลคำฉันทน์นั้น น.ม.ส.มิได้ระบุที่มาอย่างแน่นอน จึงทำให้เกิดปัญหาขึ้น ว่ากวีชิ้นใดปาชาชยานมัจฉบิโคเป็นหลักในการถ่ายทอด

อนึ่ง จากการศึกษาประวัติของน.ม.ส. พบว่า ท่านมิได้มีความเชี่ยวชาญภาษา สันสกฤตแต่อย่างใด และน.ม.ส.เองก็ยอมรับความจริงข้อนี้ ถึงข้อความตอนหนึ่งในบทความ เรื่อง "การใช้รัฐธรรมนูญของฝรั่งเศส" ในหนังสือ ผสมผสาน ในตอนที่กล่าวถึงการค้นหา ศัพท์คำว่า "อพยบ"ว่า "ผู้เขียนไม่รู้ภาษาสันสกฤต แต่เมื่อเปิดคิกชันนะรีก็ได้อ่านแปลเป็น ภาษาอังกฤษว่า..."² และคิกชันนะรีที่อ้างถึงนั้นคือ "คิกชันนะรีเล่มใหญ่ที่สุดที่ผู้เขียนมีอยู่ในตู้ เป็นสมุดหน้าหนัก 2.6 กิโล..."³ คิกชันนะรีที่น.ม.ส.ใช้อยู่เป็นประจำก็คือ คิกชันนะรีฉบับ ของเซอร์ โมนีเยร์ โมนีเยร์ วิลเลียมส์ และฉบับของ อ็ปเต (Apte) ซึ่งเป็นชาวอินเดีย ในการแต่งวรรณคดีเรื่องพระนลคำฉันทน์ น.ม.ส.ก็กล่าวไว้ในคำนำว่า ท่านได้

¹ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, "คำนำ" พระนลคำหลวง (พระนคร ศิลปบรรณาการ, 2496) .

² พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, "อพยบ" ผสมผสาน (พระนคร, โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2502), หน้า 50.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 51.

ใช้ศึกษาระดับทั้งสองเล่มในการอ้างอิงด้วย¹

นอกจากนี้ยังมีข้อยืนยันอีกว่า น.ม.ส.มิได้มีความรู้ภาษาสันสกฤตอย่างแตกฉานพอที่จะอ่านวรรณคดีจากต้นฉบับภาษาสันสกฤตได้ หลักฐานดังกล่าวได้แก่

...ผู้เขียนเองก็ได้เคยเป็นโรคอพยบคือว่า เมื่อแรก
โคกศึกษาระวีส์สกฤตมาใหม่ๆหลายสิบปีแล้ว และทั้งเรียน
อ่านหนังสือสันสกฤตโคกพอที่จะดูตะกัก ก็พยายามอพยบเอา
คำไทยไปเป็นสันสกฤต คำไหนไม่รู้ที่มาก็เหมาะว่าเป็นคำ
สันสกฤตไป...²

จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า น.ม.ส.มีความรู้ภาษาสันสกฤตแต่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น จึงเชื่อแน่ว่า ในการถ่ายทอดวรรณคดีเรื่องนโลปาชยานมูมาเป็นพระนลคำฉันท์นั้น น.ม.ส.มิได้ยืมภาษาสันสกฤตเป็นหลัก แต่คงจะอาศัยต้นฉบับภาษาอังกฤษของผู้เชี่ยวชาญท่านใดท่านหนึ่งเป็นหลักอย่างแน่นอน และฉบับที่น่าเชื่อถือได้ก็คือ นโลปาชยานมูฉบับของคิน มิลแมน³ ทั้งนี้เพราะนโลปาชยานมูฉบับนี้พิมพ์เผยแพร่ก่อนหน้าที่ น.ม.ส.จะเดินทางไปอังกฤษเพียง 18 ปี⁴ น.ม.ส.คงจะพบเห็นหนังสือเล่มนี้ที่นั่น และคงจะเป็นแรงจูงใจให้คิดที่จะถ่ายทอดวรรณคดีเรื่องนี้เป็นภาษาไทยนับตั้งแต่นั้นมา ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า

¹พระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, "คำอธิบาย" พระนลคำฉันท์.

²พระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, "อพยบ" เรื่องเดิม, หน้า 50.

³นโลปาชยานมูฉบับนี้เป็นฉบับเดียวกับฉบับของเซอร์ โมนีเยร์ โมนีเยร์ วิลเลียมส์ คิน มิลแมนได้แปลวรรณคดีฉบับนี้จากภาษาสันสกฤตมาเป็นภาษาอังกฤษ และเซอร์ โมนีเยร์ โมนีเยร์ วิลเลียมส์ ได้ตรวจแก้ไขอีกครั้งหนึ่ง แต่เนื่องจากโมนีเยร์ วิลเลียมส์ เป็นผู้เชี่ยวชาญภาษาสันสกฤตที่มีชื่อเสียง ทำให้คนทั่วไปเข้าใจว่าหนังสือเล่มนี้ โมนีเยร์ วิลเลียมส์เป็นผู้แปล อย่างไรก็ตามในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะใช้นโลปาชยานมูของคิน มิลแมน เสมอ

⁴ศักดิ์ศรี แย้มนาคา, "น.ม.ส.กับวรรณคดีสันสกฤต" เรื่องเดิม, หน้า 120.

วิจัยจึงเชื่อว่า น.ม.ส. น่าจะยืมโคลปาชุกรานมุดัมน์นี้เป็นหลักในการถ่ายทอดพระนลคำฉันท์ เพราะ

1. โคลปาชุกรานมุดัมน์นี้เป็นฉบับที่แยกออกจากมหาจักรตะอย่างเห็นได้ชัด ผู้แปลจึงไม่ต้องคำนึงถึงรูปแบบเก่า¹ ซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณคดีเรื่องมหาจักรตะมากนัก ในเรื่องนี้ คีน มิลแมน ได้ถ่ายทอดเป็นร้อยกรองภาษาอังกฤษแบบเก่าโดยแปลทุกโคลก และแปลบรรทัดต่อบรรทัด และในเวลาแปลนั้น ผู้แปลได้ศึกษาสันสกฤตมาเทียบเคียงบรรทัดต่อบรรทัดด้วย ยิ่งกว่านั้นเมื่อได้ โมเนียร์ วิลเลียมส์ ผู้เชี่ยวชาญภาษาสันสกฤตที่มีชื่อเสียง เป็นผู้ตรวจแก้ก็ยอมเชื่อถือได้เรื่องความถูกต้อง

2. น.ม.ส. ได้อ้างถึงหลักอภิธานต่างๆที่ใช้ในการแต่งวรรณคดีเรื่องพระนลคำฉันท์ ในหน้า "คำอธิบาย"ว่าหนึ่งในบรรดาอภิธานต่างๆเหล่านี้ได้แก่ "อภิธานในท้ายหนังสือ โคลปาชุกรานมุดัมน์ม.พ. จะเรียกย่อว่า Voc. NaI. "² M.P. ในที่นี้ก็คือชื่อย่อของ โมเนียร์ วิลเลียมส์ นั่นเอง แสดงให้เห็นว่า น.ม.ส. จะต้องยืมโคลปาชุกรานมุดัมน์ที่ทุกคนเรียกว่าฉบับของ โมเนียร์ วิลเลียมส์เป็นหลักอย่างแน่นอน มิเช่นนั้นก็คงจะไม่ใช้หลักอภิธานฉบับนี้ในการอ้างอิง

3. มีผู้เชี่ยวชาญวรรณคดีหลายท่านลงความเห็น ว่า พระนลคำฉันท์ได้ทีมาจาก โคลปาชุกรานมุดัมน์ของคีน มิลแมน ดังเช่น

หม่อมเจ้า จันทรจิรายุวัฒน์ รัชนี้ พระโอรสองค์ใหญ่ในพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงกล่าวถึงที่มาของวรรณคดีเรื่องพระนลคำฉันท์ไว้ในหนังสือ นักกลอน ม่อนเข้าแซ่ ว่า

¹รูปแบบเดิมของโคลปาชุกรานมุดัมน์ภาษาสันสกฤตมีลักษณะเป็นเรื่องเล่า บอกชื่อผู้เล่า และชื่อผู้ฟังให้ผู้อ่านรับรู้อยู่ตลอดเวลา แต่เมื่อ คีน มิลแมน นำมาแปลเป็นภาษาอังกฤษได้บอกแต่เพียงชื่อผู้เล่าคือ พุททศวะ เท่านั้น

² พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, "คำอธิบาย" เรื่องเดิม.

...วรรณคดีจากภาษาสันสกฤตที่ทรงศึกษากันผ่าน
ภาษาฝรั่งเป็นต้น เรื่องนโลปาชุกรานมูที่ Sir Monier
Monier- Williams ทำไว้เป็นภาษาอังกฤษได้
มาเป็นพระนลคำหลวงและพระนลคำฉันท์ในภาษาไทย ¹

ดร.ศักดิ์ศรี แยมน์คคา ก็ได้สันนิษฐานไว้ว่าพระนลคำฉันท์น่าจะไต่ที่มาจาก
นโลปาชุกรานมูฉบับของคีน มิลแมน ถึงคำอธิบายที่ว่า

...ในท่านองเดียวกันเรื่องพระนลคำฉันท์ซึ่งเป็น
วรรณคดีอันเนื่องมาจากวรรณคดีสันสกฤตชื่อ
นโลปาชุกรานมูซึ่งเป็นเรื่องแทรกอยู่ในมหากาณะ
น.ม.ส. ก็มีใคอาจวาแปลหรือเก็บความเรียบเรียง
ขึ้นจากนโลปาชุกรานมูในมหากาณะ (เพราะมีใค
อ่านจาก text สันสกฤตในภาพยมมหากาณะนั้น)
จึงเป็นที่เชื่อกันว่า น.ม.ส. ต้องอ่านจากฉบับแปล
เป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น ก็ฉบับแปลภาษาอังกฤษ
ในสมัยที่ น.ม.ส. ไปศึกษาในประเทศอังกฤษใน
พ.ศ. 2440 นั้น ที่พิมพ์จำหน่ายเป็นครั้งแรกก็มี
แต่ฉบับของ Dean Milman ซึ่ง Sir Monier
Monier- Williams ตรวจแกและพิมพ์ขึ้นเมื่อ
ค.ศ. 1879 (พ.ศ. 2422) อันเป็นเวลาไล่เลีย
กันคือก่อน น.ม.ส. จะเดินทางไปอังกฤษเพียง
18 ปี ฉบับแปลอื่น ๆ เช่นของคีนอนเคีย แปล
เป็นภาษาอังกฤษยังหาไม่มี (เพิ่งมาพบเมื่อ 2-3
ปีมานี้ แต่แม้กระนั้นก็เป็นกรเรียนเรียงใหม่
อย่างย่อๆ หาใช่แปลทุกโศลกอย่างของ Dean
Milman ไม่)²

¹ม.จ. จันทรจิราวุธฉัน รัชนี และอุษา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, นักกลอน
บ่อนเช้าแซ่ (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2520), หน้า 29 (เรียบเรียง
ในวโรกาสครบ 100 ปี น.ม.ส. และครูเทพ)

²ศักดิ์ศรี แยมน์คคา, "น.ม.ส. กับวรรณคดีสันสกฤต" เรื่องเดิม, หน้า 120.

นอกจากนี้ ฤๅสูมา รัชสมัย กล่าวถึงที่มาของเรื่องพระนลคำฉันท์ไว้ว่า "ในระยะ เวลาใกล้เคียงกับที่ทรงพระราชนิพนธ์พระนลคำหลวงนี้ กวีอีกท่านหนึ่งคือน.ม.ส. ก็ได้ทรง นิพนธ์พระนลคำฉันท์ขึ้น โดยทรงแปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษของเซอร์ โมนีเยร์ โมนีเยร์ วิลเลียมส์ เช่นกัน"¹

จากเหตุผลที่แสดงมาทั้งหมดจะเห็นว่า น.ม.ส. ได้ยืมโคลงปาชุกรานมูฉบับของกิน มิลแมน เป็นหลักในการแต่งพระนลคำฉันท์ อย่างไรก็ตาม ก็ยังไม่มีผู้ใดได้กล่าวอ้างหลักฐาน ว่า ที่ว่าพระนลคำฉันท์ได้ที่มาจากนโลปาชุกรานมูนั้น ได้มาอย่างไรบ้าง ตรงส่วนใด ผู้วิจัยจึง จะเปรียบเทียบพระนลคำฉันท์กับนโลปาชุกรานมูให้เห็นจริงอีกครั้งหนึ่งเพื่อยืนยันว่า พระนล คำฉันท์ได้ที่มาจากฉบับนี้อย่างแท้จริง และอีกประการหนึ่งคือ เพื่อที่จะเน้นให้เห็นลักษณะและ คุณค่าวรรณคดีเรื่องพระนลคำฉันท์ให้เด่นชัดขึ้นด้วย

ในกวรประเมินคุณค่า เรื่องพระนลคำฉันท์ด้วยการเปรียบเทียบกับนโลปาชุกรานมูนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 6 หัวข้อใหญ่¹³ ดังนี้คือ

- 2.1 โคร่งเรื่อง
- 2.2 เนื้อเรื่อง
- 2.3 แก่นเรื่อง
- 2.4 ตัวละคร
- 2.5 กลวิธีการแต่ง
- 2.6 แนวคิดของกวีที่ปรากฏอยู่ภายในเรื่อง

¹ ฤๅสูมา รัชสมัย, "พระราชนิพนธ์พระนลคำหลวง" วรรณคดีสันสกฤตฉบับพากย์ไทย (นครปฐม : คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2521), หน้า 22.

² หัวข้อที่แบ่งไว้ในถ้อยคำ ศาสตราจารย์กฤษดาภ มัลลิกะมาส, วรรณคดีวิจารณ์ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522), หน้า 99-100.

2.1 โครงเรื่อง

ศาสตราจารย์กฤษดา มัลลิกะมาส อธิบายความหมายของคำว่า "โครงเรื่อง" ไว้ว่า

โครงเรื่องมีลักษณะใกล้เคียงกับเนื้อเรื่อง แต่สั้นและสังเขปกว่าเนื้อเรื่อง โครงเรื่องอาจบอกเราว่าตัวละครทำอะไร ทำอะไร แต่จะไม่บรรยายหรือวิเคราะห์ตัวละครเหล่านั้นเหมือนในเนื้อเรื่อง แต่เหตุการณ์กล่าวถึงเฉพาะเหตุการณ์สำคัญในเนื้อเรื่องเท่านั้น... ในบางกรณีโครงเรื่องอาจมีแค่เฉพาะเหตุการณ์สำคัญ ๆ ก็ได้อาจเป็นท้องมีปัญหาหรือข้อขัดแย้งเสมอไป แต่โดยทั่วไปแล้ว โครงเรื่องที่ดีและที่ผู้อ่านนิยมนั้น คือโครงเรื่องที่มีปัญหาหรือความขัดแย้ง (Conflict) ที่สำคัญเกิดขึ้นกับตัวเอกของเรื่อง เป็นปัญหาหรือความขัดแย้งที่มีความเข้มข้นรุนแรง มีอิทธิพลที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงหรือมีผลกระทบอย่างแรงต่อวิถีชีวิตของตัวเอกของเรื่อง¹

ฉะนั้นคำว่าโครงเรื่อง จึงหมายถึง เรื่องราวที่มีลักษณะเป็นเค้าโครง บอกเฉพาะจุดที่สำคัญ ๆ ของเรื่องให้พอเป็นที่เข้าใจเท่านั้น และโครงเรื่องที่ดีจะต้องมีความขัดแย้งซึ่งจะเป็นปมปัญหาสำคัญอันมีผลกระทบกระเทือนอย่างสำคัญต่อวิถีชีวิตของตัวละคร และทำให้เรื่องดำเนินไปได้อย่างสนุกสนานและเร้าใจ

พระนลคำฉันท์ไต่โครงเรื่องมาจากนโปลาชยานมทุกประการ จึงไม่ต้องกล่าวเปรียบเทียบแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามก็สามารถสรุปโครงเรื่องของวรรณคดีทั้งสองฉบับได้ว่า เป็นเรื่องของกษัตริย์หนุ่มรูปงาม ซึ่งครั้งหนึ่งลุ่มหลงการพนันจนต้องสูญเสียบ้านเมืองต้องเดินทางเร่ร่อนในป่าและพลัดพรากจากคนรัก แต่ท้ายที่สุดด้วยความเข้มแข็งออกทนจึงสามารถเอาชนะอุปสรรคทั้งหมด และได้กลับมาครอบครองบ้านเมืองตามเดิม

¹กฤษดา มัลลิกะมาส, เรื่องเดียวกัน, หน้า 101.

ในการวิเคราะห์โครงเรื่องของวรรณคดีทั้งสองฉบับ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเพียง

2 ประเด็นคือ

- 2.1.1 การสร้างปัญหาข้อขัดแย้ง
- 2.1.2 การคลี่คลายปัญหาข้อขัดแย้ง
- 2.1.1 การสร้างปัญหาข้อขัดแย้ง

ปัญหาข้อขัดแย้งที่สำคัญมากที่สุดในการวรรณคดีทั้งสองฉบับ ได้แก่ ปัญหาข้อขัดแย้งภายในจิตใจของพระนเลเอง น.ม.ส. ไค้คงปัญหาข้อขัดแย้งทุกอย่างไว้ตามแบบคียบ มิดแมนทุกประการ ปัญหาข้อขัดแย้งภายในจิตใจของพระนลที่เห็นไค้ชัดที่สุดเกิดขึ้นเพียง 2 ตอนคือ

- 2.1.1.1 ตอนพระนลถูกพระบุษกรทำพนันสภา
- 2.1.1.2 ตอนพระนลทักสินใจหนีจากนางมยันตี
- 2.1.1.1 ตอนพระนลถูกพระบุษกรทำพนันสภา

มูลเหตุที่ทำให้พระนลต้องพบกับความหายนะก็เพราะพระนลพ่ายแพ้แก่ใจตนเอง เมื่อกลีและทวabrรู้ว่านางมยันตีได้เลือกพระนลเป็นสามีไปแล้ว ทำให้ทั้งสองคนโกรธแค้นมากที่นางมยันตีคู่หมั้นเทพทั้งสี่ เพราะไม่ยอมเลือกเทพองค์ใดองค์หนึ่งเป็นสามี กลีและทวabrจึงสาปแช่งพระนลให้พบกับความพิบัติ และกลีกับทวabrยังคิดที่จะแก้แค้นพระนลอีกโดยจะทำให้พระนลลุ่มหลงสกาจนต้องเสียบ้านเมืองและท้องสูญเสียนางมยันตีไปในที่สุด กลีจึงวางแผนโดยคนจะไปลึงที่ใจพระนล ส่วนทวabrจะไปลึงในลูกสภา ต่อจากนั้นกลีก็ลลใจพระบุษกรให้ไปทำพระนลเล่นสกาโดยมีสัญญาว่าจะช่วยให้พระบุษกรไค้ชัยชนะ ไค้ทรัพย์สมบัติทุกอย่างของพระนล รวมทั้งนางมยันตี กลีกล่าวแก่พระบุษกรว่า

Pushkara in haste he summoned-' Come, with Nala play at dice,
Even in the gainful hazard, by my subtle aid thou'lt win,

Even the kingdom of Nishadha, even from Nala all his realm,¹

(ท่านจงไปท้าพระนล เล่นสกา เราจะช่วยให้ท่านได้รับชัยชนะ และไถ่รับผล
ประโยชน์จากการพนันครั้งนี้ สมบัติทุกอย่างที่พระนลมีอยู่ รวมทั้งเมืองนิษัจะตกเป็นของท่าน)

ในพระนลคำฉันทกล่าวว่า

กลีฑลพระนุชกร	อรชรจจรวิชา
ผู้เป็นพระภาคา	นลราชอานาจมหันต์
ดูก่อนพระนุชกร	จิกหาญชานาญพนัน
เชิญชวนพระนลชรร	มิกราชประลองสกา
องค์ท่านลิสชาญกล	ยลเล่ห์เทวะนา
รู้หลักประจักษ์ป่า	สกะคลองท่านองจะทำ
นล ไชรมิไค้รู้	นิวสู้ก็เห็นจะกรรม
ท้าท่านชานาญช่า	นะนริศร์บีฝึกกมล
ศถงการสราญรม	ยะบรมบุราภินันท์
สมบัติสุภัทธผล	พรรฆมโหศวรรย์
เราจักอานวยให้	ประดูท่านเพราะการพนัน
สมบัตินิษัพลัน	จะวิเภทเพราะเหตุสกา
สิ่งไคมิไค้เหลือ	กลเมื่อแถลงกกา
ควนกลพระนลนา	ยกเด็กจะเกิดสุผล ²

เมื่อพระนุชกรไค้ฟังจึงเกิดความละโมภษันมาทันที จึงรับท้าความที่กลีณะแนะนำ

'Play we with the dice, my brother,' thus again his brother said.³

(ท่านจงมาเล่นสกากับเราเด็ก พระนุชกรพูดช่าแล้วช่าอีก)

ในพระนลคำฉันทกล่าวว่า

¹Dean Milman, Op. cit., p. 35.

²พระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเกิม, หน้า 46.

³Dean Milman Op. cit., p. 37.

เชิญลพนั้นมาศก   นลอาจก็อากมบ่หนี
ทูกักชะเทวี   มนมันพนันจะลองเฝ้า

พระบุษกรทำพระนลซ้ำแล้วซ้ำเล่า พระนลจึงรู้สึกสับสนยิ่งนัก เพราะตามปกติแล้ว พระนลก็มีนิสัยรักการพนันอยู่แล้ว ดังที่ปรากฏในตอนต้นเรื่อง ที่กล่าวถึงลักษณะนิสัยของพระนล ข้อหนึ่งที่ว่า พระนลนั้น "Loving dice หรือ " เชิงชันพนันนลระวาง จิตรรักตระหนักนัย"³ ข้อความนี้ยืนยันให้เห็นว่าพระนลมีใจรักในการเล่นสกาอยู่เป็นทุนเดิม ดังนั้นเมื่อถูก พระบุษกรทำพนันบ่อยๆ พระนลจึงเกิดความสับสน คัดลึนใจไม่ถูก กิน มิลแมน พรรณา ความรู้สึกของพระนลไว้ว่า

Long the lofty-minded Rāja that bold challenge might not brook,⁴
(ราชามีใจสูงส่งเผ่าคฤนคิกอยู่มาก แต่ก็ไม่กล้าที่จะตอบรับคำท้านั้น)

ในพระนลคำฉันท์ น.ม.ส. พรรณานาความรู้สึกของพระนลไว้อย่างชัดเจนว่า

บักเคี้ยวกัหันหวน	จิกป่วนอ่านาจล
ใคร่ชันพนันมี	มลจิกบคิกจะชาม
บักเคี้ยวกัไคคิต	ทศทิศจะเยยจะหยาม
หลงเล่นบ่เห็นงาม	มนป่วนจะปรวนจะแปร
บักเคี้ยวกลลกล	จิกนลก็เชื่อนก็แซ
แกหมายกักายแค	บมียังมียันมียง ⁵

จะเห็นได้ชัดว่า พระนลค่อนข้างต่อสู้กับใจของตนเองอย่างหนักหน่วง ที่เป็นเช่นนั้น ก็เพราะพระนลมีใจรักการเล่นสกาเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เมื่อพระบุษกรมาชวนเล่น จึงเกิดความอยากจะเล่นขึ้นมาทันที แต่แล้วมโนธรรมก็กระตุ้นเตือนพระนลให้เลิกคิด เพราะการพนันเป็นสิ่งไม่ดี ถ้าลองได้เล่นแล้วจะต้องติดอย่างแน่นอนและอาจพาไปสู่ความพินาศได้

¹ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเกม, หน้า 46.

² Dean Milman, Op. cit., p. 3.

³ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเกม, หน้า 3..

⁴ Dean Milman, Op. cit., p. 37.

⁵ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเกม, หน้า 47.

พระนลจึงต้องตกอยู่ในภาวะที่น่าอึดอัดใจมากที่สุด หากพระนลตัดสินใจผิดพลาดก็จะต้องเป็นที่ครหา พระนลจึงพยายามใช้ขรรคมะเข้าข่ม ถัดมาหรือความอยากที่ทับทวีคูณขึ้นมาทุกทีนั้น เริ่มจะกลใจพระนลให้มึนงงใจเอนเอียงไปในทางยอมรับอยู่ตลอดเวลา ในที่สุด พระนลก็ต้องยอมรับคำทำนองนั้นแท้โดยก็เพราะ

In Vidarbha's princess' presence deemed he now the time for play.¹

(พระบุษกรทำพระนลต่อหน้านางทมยันตี ทำให้พระนลรู้ว่าถึงเวลาแล้วที่จะต้องเล่นสกา)

ในฉบับของน.ม.ส.กล่าวว่า

บุษกรทำนูลทำ	เงาะหน้าพระนางทอง
ไนรัชกษัตรีขลัง	จิตฉันทันสกา ²

พระบุษกรใช้แผนการอันสูงต้ายที่จะเอาชนะใจพระนล และจะเป็นหนทางเดียวที่จะทำให้พระนลไม่สามารถปฏิเสธได้ นั่นคือ ทำพินพระนลต่อหน้านางทมยันตี พระนลจึงจำใจต้องยอมรับคำทำนองนั้นเพื่อรักษาเกียรติ รักษาศักดิ์ศรีทั้งของนางทมยันตีและของพระนลเอง

กล่าวได้ว่า หากไม่มีนิสัยรักการพนันของพระนลอย่างหนึ่ง ความละโมภของพระบุษกรอย่างหนึ่ง และแรงยุยงจากกลอีกอย่างหนึ่ง ปัญหาข้อขัดแย้งตอนนี้ก็คงจะไม่เกิดขึ้น และพระนลก็คงจะไม่ต้องพบกับความหายนะอย่างที่เขียนอยู่

1

Dean Milman, Op. cit., p. 37.

2

พระราชนิพนธ์เรื่อง กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 47.

2.1.1.1 ทอนพระนลคักสินใจหนีจากนางมัยนตี

ปัญหาข้อขัดแย้งภายในจิตใจของพระนลที่เห็นได้ชัดเจนนีก
ทอนหนึ่งคือ ทอนที่พระนลกำลังอยู่ในระหว่างการคักสินใจว่าจะหนีจากนางมัยนตีไปดี
หรือจะเดินทางร่วมกับนางต่อไป พระนลเห็นนางลำบากแสนสาหัสก็ออกไปไม่ไหวแล้ว
ความผิดของตนเพียงคนเดียวจึงทำให้นางต้องพลอยได้รับเคราะห์กรรมไปด้วย พระนลจึง
คักสินใจที่จะหนีจากนางไป แต่กว่าจะคักสินใจได้ พระนลก็ต้องครุ่นคิดอย่างหนัก ไม่ใช่
เรื่องง่ายเลยที่พระนลจะหลีกหนีจากหญิงผู้เป็นที่รักของตนไปได้ พระนลต้องใช้เวลานาน
กว่าจะคักสินใจได้

ปกติแล้ว พระนลรักและทะนุถนอมนางมัยนตีมากที่สุด และไม่เคยพรางจาก
นางแม้แต่เพียงครั้งเดียว แต่ในครั้งนี้ พระนลจำเป็นต้องทำ เพราะเหตุผลหลายประการ
กล่าวคือ นับตั้งแต่พระนลป่วยแพ้สกา และต้องถูกเนรเทศออกจากเมืองพร้อมกับนางมัยนตี
ทั้งสองคนต้องลำบากยากแค้นแสนสาหัส ต้องออกคอยากและไร้ที่พักพิง เพราะถูกพระนุชกรตาม
กลั่นแกล้งโดยการออกคำสั่งว่า

'Whosoe'er befriendedh Nala shall to instant death be doomed.'¹

(ผู้ใดที่คบขียนไมตรีให้แก่พระนล จะต้องได้รับโทษทัณฑ์ถึงตาย)

ส่วนในพระนลคำฉันทกกล่าวว่า

1

Dean Milman, Op.cit.,p. 43.

ป่าวโนนครนิกรชน	ฉนวนลเสด็จเนา
หนโหนและไครกรณเอา	ชุระแวกถววยบาย
ไปเกรงพระบุษกรพิโรธ	ก็และโทษจะถึงกาย
ทวยราชฎ์ครระหนกจิกก็ววย	ชุระเอื้ออำรุงนล ¹

เมื่อพระบุษกรประกาศออกมา เช่นนี้ก็เท่ากับว่าเป็นการตัดหนทางช่วยเหลือพระนลทุกวิถีทาง ทำให้พระนลและนางหมยันต์ต้องลำบากมากที่สุดในชีวิต กล่าวคือ ต้องออกอยากหิวโหย และไร้ที่พักอาศัย

Three nights longer staid the monarch, water was his only drink.

He in unfastidious hunger plucked the fruits, the roots of earth.²

(พระนลต้องประหังชีวิตด้วยน้ำ ต้องเก็บผลไม้และขุดเผือกมันมากินเป็นอาหารเป็นเวลาถึง 3 วัน)

ในฉบับของน.ม.ส. บรรยายไว้ว่า

อาหารก็จนพลก็ไร้	ชุระใช้ระกายเคือง
มันเผือกบ่เลือกรสประเทือง	ชิวะแหบหลายลาญ ²

จะเห็นได้ชัดว่า พระนลและนางหมยันต์มีชีวิตที่ลำบากยากแค้นเพียงใดหลังจากต้องถูกเนรเทศออกจากเมือง และต้องถูกพระบุษกรตามกลั่นแกล้ง นี่คือเหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้พระนลเสียใจ และหนไม้ไค้ที่จะเห็นนางหมยันต์ต้องลำบาก

เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้พระนลต้องทอดทิ้งนางหมยันต์ไปก็คือ ตอนพระนลถูกเนรเทศตามกลั่นแกล้งโดย

Over them his single garment spreading light he wrapped them round.

Up that single garment bearing to the air they sprang away.⁴

¹ พระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 59.

² Dean Milman, Op. cit., p. 45.

³ พระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 59.

⁴ Dean Milman, Op. cit., p. 45.

(พระนลคลี่ผ้าถุงที่มีอยู่เพียงผืนเดียวออกคลุมนก แค้นกกลับโอบเอาผ้าถุงนั้นลอยขึ้นไปในอากาศ)

ส่วนในพระนลคำฉันท์บรรยายไว้ว่า

ปางนั้นนวิศรกีพิศวง	เพราะพิทงคะทรงพล
พาผัวระเห็จอำพรจน	พระจะไลบ่ไค้คิน
ในชกัทรงปริวิทก	นิวนกกำลังยืน
เหลือร้ายลอายกมลกลิน	ทุชเหียงทักัมพร ¹

นกสกา มิได้ทำเพียงนั้น แต่ยังผูกตากวางพระนลให้ไค้อายอิกว่า

'Lo, we are the dice, to spoil thee thus descended, foolish king!
While thou hadst a single garment all our joy was incomplete.'²

(เราคือนกสกาซึ่งคิกตามมารังควาญเจ้า กษัตริย์ผู้โง่เขลา ความสนุกของเราจะยังไม่สมบูรณ์ คราวใดที่เจ้ายังมีผ้าถุงหลงเหลืออยู่อีกผืนหนึ่ง)

ในฉบับของน.ม.ส. นกสกา กล่าวเยาะเย้ยพระนลว่า

ดูราพระนลพิมลศักดิ์	ปรับักษสยของพล
นี้หรือระบืออติถิลกล	วิทยานชานาญเขาว์

อันเราสกาสฤๅไชร	จะมีให้พระนลเปรม
แม้ผัวจะพันสิริระเอม	อูระไค้มิไค้มี ³

เหตุการณ์ในตอนนั้นทำให้พระนลรู้สึกอับยศอศูใจยิ่งนัก และทำให้พระนลรู้สำนึกถึงความผิดอันใหญ่หลวงที่ตนได้ก่อไว้ พระนลรู้สึกสงสารนางมยุรีที่ขี้บ่น จึงอยากจะทำนางมีชีวิตที่สุขสบายอีกครั้งหนึ่ง พระนลจึงคิดลนใจอย่างกะทันหันโดยชี้แนะเส้นทางให้นาง

¹ พระราชนิพนธ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 60.

² Dean Milman, Op. cit., p. 45.

³ พระราชนิพนธ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 60.

เดินทางกลับเมืองวิทรก แค้นางทมยันตีไม่ยอม ซ้ำยังยกเหตุผลต่าง ๆ มาอ้างจนพระนลใจอ่อน ยอมให้ตักคามรับใช้คือไปคามเคิม นางทมยันตีกล่าวแก่พระนลว่า หากพระนลต้องการให้นางเดินทางกลับเมืองวิทรก พระนลก็ควรจะไปพร้อมกับนาง แต่พระนลไม่ยินยอม เพราะไม่ต้องการที่จะเห็นผู้ใดเยาะเย้ย ฉาดางคนและนางทมยันตี ทั้งสองคนจึงเดินทางต่อไปจนถึงกระท่อมร้างแห่งหนึ่ง จึงกักสินใจหยุดพักที่นั่น

เมื่อพระนลเห็นสภาพของนางทมยันตีในขณะที่หลับใหลอยู่ภายในกระท่อมนั้น พระนลยิ่งออกศุใจและเสียใจมาก ที่ทำให้นางทมยันตีต้องลำบากทรมานไปด้วย ภาพที่พระนลเห็นก็คือ

Sank the lovely Damayanti by his side with sleep opprest.
She thus plunged in sudden misery, she the tender,
the devout.
But which on the cold earth slumbered Damayanti,
all distraught. ¹

(นางทมยันตีนอนหลับใหลอยู่เคียงข้างตน นางต้องเผชิญกับความทุกข์ยากอย่าง
กษ หนักหนานางผู้ซื่อสัตย์ นางเป็นคนเปราะบาง แต่ขณะนี้นางต้องหลับใหลอยู่บนพื้นดิน
เย็น ๆ ทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เป็นความลำบากที่นางต้องประสบทั้งสิ้น)

ในพระนลคำฉันท พระนลรำพึงกับตนเอง เมื่อแลเห็นสภาพของนางทมยันตีว่า

โอรุยา	อาคมะเอย
ทุกชะบเคย	เกยสิราราค
ลมบระคาย	กายนุชนาง
แกคบระคาง	กายนุชนวล

¹ Dean Milman, Op. cit., p. 49-50.

เคยศยนีย์	ศรีสุธแก้ว
พัศครแพรว	เพราพิทบวรณ

องค์อรอ่อน	นอนณะสภา
แพพสุชา	เจียนจะประลัย ¹

เหตุผลประการสุดท้ายที่ทำให้พระนลต้องทอดทิ้งนางมยันตีไปก็คือ

Then of sense bereft by Kali Nala hastily
set forth;
And, departing, still departing he returned
again, again;
Dragged away by that bad demon, even by his
love drawn back.²

(พระนลถูกกลักลใจ จึงหนีจากนางมยันตีไปอย่างรีบด่วน แต่เมื่อไปแล้ว
ก็ท่องเที่ยววนเวียนกลับมาหานางอีก แต่แล้วกลักลใจพระนลให้หนีจากนางมยันตีไปอีก)

ส่วนในพระนลคำฉันท์ น.ม.ส. บรรยายความตอนนั้นว่า

ฝ่ายกลักล	สิงจิตนล
เชอกวิกล	มนทะจ่านง
แทนงมทิม	หนีพพยง
จิตนลจง	จักจรลี
หันมนะหัก	จักจรไป
หวนมนะไม	ไกลบุวคิ ³

¹พระราชกรรณการเชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 72-73.

²Dean Milman, Op. cit., p. 51.

³พระราชกรรณการเชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 75.

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นเหตุผลที่ทำให้พระนลต้องจากนางมยันตีไป สิ่งเดียวที่
พระนลหวังก็คือ

'Reft of me she home may wander to her royal father's house.
Faithful wandering ever with me certain sorrow will she bear,
But if separated from me chance of solace may be hers.'¹

(หากต้องพรากจากเรา นางคงจะกลับเมืองวิทรรก ถ้านางคิดตามเราไปอย่าง
ซื่อสัตย์เช่นนี้ นางจะคงทนทุกข์อย่างแน่นอน แต่ถ้าแยกจากเราไป นางคงจะมีโอกาสได้
พบกับความสุขอีกครั้งหนึ่ง)

ในพระนลคำฉันท์กล่าวว่า

แมนสละนาง	กลางวนอา
วันยะพระลา	วันยะสุวรรณ
คงจรกล	คนมทมรร
กานะวิทรรก	ภิมะบิกร
นางจะเกษม	เปรมทฤทัย
แม้วันรภัย	ในพระนคร ²

พระนลรู้สึกสับสนยิ่งนัก ไม่ทราบว่า จะตัดสินใจอย่างไรดี คืน นิลแมนพรรณนาความ
รู้สึกของพระนลก่อนนี้ไว้ว่า

Nala, thus his heart devided into two conflicting parts,

Like a swing goes backward, forward, from the cabin, to and fro.³

(พระนลเกิดความขัดแย้งขึ้นในใจ 2 อย่าง พระนลเดินออกจากกระท่อมแล้ว
ก็วนเวียนกลับเข้ามาใหม่ เปรียบเสมือนกับชิงช้าซึ่งแกว่งไป แกว่งมา)

ในพระนลคำฉันท์กล่าวว่า

¹Dean Milman, Op. cit., p.51.

²พระราชกรณียกิจ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 71.

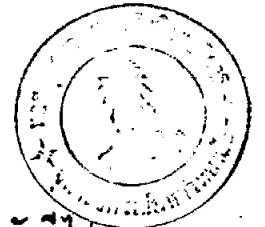
³
Dean Milman, Op. cit., p. 53.

วีรท้อแท้แก่กาย	เคื่องซุ่นวุ่นวาย
ซุกซะเทาเซาหลวง	
ล่าเค็ญเซ็ญเซ็มเค็มทวง	ท้าวศัสกรักทรวง
บ่เจ็บบ่แสบแปลบปาน	
อาลัยใจท่วงควงมาลัย	สงไสยสงสาร
จะเร็นจะลี้หนีสมร	
ไปแล้วมาเล่าเผ่าจร	นายแทนงแคลงคลอน
จะเวิศจะร้างห่างไกล	
อีกอ้วนป่วนมันหันไหว	หวนท่วงควงใจ
เกี้ยวเจ้าจะกันคงเคิร ¹	

ในกอนท้าย ถีน มิดแมน แสกงให้เห็นว่า พระนลสามารถทักสินใจได้เกิดซาค

มือ

Reft of sense, possessed by Kali, thinking still
on her he left,
Passed he in the lonely forest, leaving
his deserted wife.²

(พระนลเมื่อถูกกลีเข้าสิงก็ซาคสติ จึงยังคงคิดที่จะหนีจากนางหมยันตีไป
พระนลจึงทักสินใจทอกทิ้งนางไป ส่วนตัวพระนลเองเคินทางท่องอยู่ในป่าต่อไป)

ในพระนลคำฉันทก็กล่าวในท่านองเดียวกันว่า

ครันกลีกล	นลชก็เผลอ
มุนมนะเมอ	เชอจรไกล
คุ่มบดคว่น	ชวนบทไป
หังอรไทย	หดับณะสภา ³

¹ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเกิม, หน้า 114.

² Dean Milman, Gp. cit., p. 53

³ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเกิม, หน้า 75.

กล่าวได้ว่า ปัญหาข้อขัดแย้งภายในจิตใจของพระนลเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดเรื่องราวต่าง ๆ ต่อมา ทำให้ทั้งพระนลและนางทมยันตี ต้องพบกับอุปสรรคต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาข้อขัดแย้งย่อย ๆ ต่อไป

2.1.2 การคลี่คลายปัญหาข้อขัดแย้ง

จากที่กล่าวมาแล้วว่า ปัญหาข้อขัดแย้งในใจของพระนลเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดในเรื่องที่ทำให้เรื่องดำเนินไปได้ ในการคลี่คลายปัญหาข้อขัดแย้งที่จะพาให้เรื่องจบได้อย่างสมบูรณ์ กวีได้สร้างให้พระนลได้ไปพบเหตุการณ์ที่น่ากินเค้นเข้าตอนหนึ่งคือ

Blazing in the forest jungle he a mighty fire beheld;
 Thence, as of a living being, from the midst a voice he heard:
 'Hasten, Nala!' oft and loudly, 'Punyasloka, haste,' it cried.
 'Fear thou not,' king Nala answered, plunging in the ruddy flame;
 There he saw the king of Serpents lying, coiled into a ring.
 There with folded hands the Serpents trembling, thus to Nala spake:
 'Me, Karkoṭaka, the Serpent know, thou sovereign of men;
 Nārada, the famous hermit, I deceived, the holy sage;
 He in righteous indignation smote me with this awful curse:
 Stay thou there as one unmoving till king Nala passing by
 Lead thee hence; save only Nala, none can free thee from this curse.'¹

¹ Dean Milman, Op. cit., p. 95.

(พระนลเดินทาง ไปจนพบกองไฟกองใหญ่กำลังลุกโชนอยู่ในป่า และมีเสียงของ
 สิ่งมีชีวิต เสียงหนึ่งร้องขอความช่วยเหลือออกมาบ่อยครั้งและดังมากกว่า " เร็วเข้าพระนล,
 เร็วเข้าบุญโศลก " พระนลจึงตอบไปว่า "อย่างกลัวเลย" ต่อจากนั้นจึงเดินเข้าไปใน
 กองไฟที่กำลังลุกโชนช่วงนั้น ที่นั่นพระนลพบราชาของพวกนาคนอนชกอยู่ นาคประสานมือ
 พร้อมกับพูดเสียงสั้นว่า "ข้าคือกระโถกเป็นราชาของพวกนาค ส่วนท่านเป็นราชาของ
 พวกมนุษย์ ข้าถูกฤษีนาครผู้ที่มีชื่อเสียงสาปอย่างรุนแรง เพราะไปทำให้ฤษีขุ่นเคืองใจ
 ฤษีสาปข้าให้สถิตอยู่ที่นั่นจนกว่าพระนลจะเดินทางผ่านมา พระนลคนเดียวเท่านั้นที่จะช่วย
 ข้าให้พ้นจากคำสาปได้")

ในพระนลคำฉันทักกล่าวไว้ว่า หลังจากที่ถูกจิตใจพระนลให้หนีจากนาง
 ทมยันตีมาแล้ว พระนลก็ได้ไปพบ

รับรันทันกันมรรคา	ทอคเนกรทศนา
แนวเพลิงเรียงไหม้ในสันต์	
ทันใดได้สกับศัพทอัน	กองเพลิงเดgingควัน
กระหลบมกลบสำเนียง	
ดูราพระนลพลเกรียง	เผยเกียรติกำเวียง
กำไรวิลาสเลอวงศ์	
เร็วเข้าเราอยู่ในพง	เพลิงเร้าเผาองค์
ทางอาคมพินาศในไฟ	
เร็วเถิกเทอศข้าพาไป	เร็วเถิกภูวไนย
เร็วเถิกพระเลิศกาณิน	

บุญโศลก น.ม.ส. อธิบายถึงคำ ๆ นี้ไว้ในหน้า "คำอธิบายศัพท์" ในหนังสือ
 พระนลคำฉันท หน้า 2 ว่า " Celebrated in Sacred Songs ศัพท์นี้แปลว่า
 มุทลผู้ซึ่งกวีได้แต่งกลอนบุญสรรเสริญแล้ว เป็นชื่อเรียกพระราชที่ทรงพระนามเลื่องลือ
 ในโบราณกาลคือ พระยุมิรุโร และพระนลเป็นต้น "

ข้านาคขนาดนามมัจ	กรรโกฏกทรง
ทุกขแทบจะทอคชนมมรณ	
เหตุข้าชาลัจคิกคหยอน	ยักยกหลอกหลอน
ถ้อถอนารทณฐี	
เชอสาปกุศบทุกชี	กลางกองอัคคี
บพิกับผอนรอนรน	
ผิงเผาคราวเท่าพระนล	ภูวนาดสุรพล
สุรภิกพระเกียรติก้าวไร	
เสด็จมาพบข้าพาไป	วางนอกแนวไฟ
จะสิ้นซึ่งสาปมูนี้ ¹	

เมื่อพระนล ไถ่ฟังกังนั้น จึงยอมช่วยเหลือพญานาคอย่างเต็มใจ นาคสำนัก
ในบุญคุณจึงคอบแทนพระนลด้วยการสั่งว่า

Move thou now, O king, and slowly, as thou movest, count thy steps.
Then the best of all good fortune will I give thee, mighty armed!
Ere the tenth step he had counted, him the sudden Serpent bit.
As he bit him, on the instant all his kingly form was changed.²

(ท่านจงเดินถอยหลัง ไปช้า ๆ พร้อมกับนับก้าวด้วย เราจะเป็นผู้นำโชคทุก ๆ
สิ่งที่ดีที่สุกมามอบให้แก่ท่าน เมื่อพระนลนับไปได้ถึงก้าวที่สิบ พญานาคก็ฉกกัดพระนล ทำให้
รูปร่างของพระนลเปลี่ยนแปลงไปทันที)

ในพระนลคำฉันทกล่าวว่

¹ พระราชนิพนธ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 115-116.

² Dean Milman, Op. cit., p. 95 - 97.

ไปรกเด็กนรเทพชिरคุณ	ชูระชาการุญ
และชาจะช่วยภูบคิ	
ทำคุณกอบคุณหนูนทวิ	ศักรภูมิ
จะแพจะพ่ายมลายพล	

พระองค์จงอย่างบหศรี	เหนือแผ่นบัคพิ
นัยก้าวจ่างทรงเคิร	

ก้าวอย่างพลางนัยคำเนิร	ลิบก้าวห่อนเกิน
จึงกรรโกฏกถกนรินทร	
อำนาจพระยานาคินทร	พระนตนฤบคินทร
พระรูปก็กลับกลายไกล	
ผิดแปลกแยกเปลี่ยนเพี้ยนไป	พิศดูภูวไนย
บ่ออาจารย์จักสักคน ¹	

พญานาคได้ให้เหตุผลแก่พระนลในการทำเช่นนี้ว่า

'Through my power thy form is altered, lest thou should'st be
known of men.
He through whom thou'rt thus afflicted, Nala, with intensest grief,
Through my poison, shall in anguish ever dwell within thy soul.
All his body steeped in poison till he free thee from thy woe,
Shall he dwell within thee prison'd in the ecstasy of pain.
So from him, by whom, thou blameless! sufferest such unworthy wrong,
By the curse I lay upon him thy deliverance shall be wrought.

¹พระราชนิพนธ์เรื่อง กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, เรื่องเดิม, หน้า 117-118.

Fear not thou the tusked wild boar, foeman fear not thou, O king,
 Neither Brāhman fear, nor Sages, safe through my prevailing power.
 King, this salutary poison gives to thee nor grief nor pain;
 In the battle, chief of Rājas, victory is ever thine.¹

(ด้วยอำนาจแห่งพิษของข้า จึงทำให้รูปร่างของท่านเปลี่ยนไป จะไม่มีใครจำ
 ท่านได้ พิษของข้าจะก่อให้เกิดความเจ็บปวดแก่ผู้ที่ลึกลงไปในจิตใจของท่านซึ่งเป็นผู้ที่ทำให้
 ท่านต้องเป็นทุกข์ พิษของข้าจะลึกลงในทุก ๆ ส่วนของร่างกายของผู้นั้น จนกว่าเขาจะ
 ปลดปล่อยท่านให้พ้นจากความทุกข์ เขาจะต้องถูกกักขังให้เจ็บปวดอย่างสุดแสนอยู่ในกายของ
 ท่าน เพราะเขาคนเดียว ทำให้ท่านผู้ปราศจากความผิดต้องได้รับทุกข์ทรมาน ด้วยคำสาป
 ของข้า จะทำให้เขาปลดปล่อยท่านไป พิษของข้าจะทำให้ท่านรอดพ้นจากสัจธรรม และศัตรู
 แม้แต่พวกพราหมณ์และนักปราชญ์ท่านก็ไม่ต้องเกรงกลัว พระนลพิษที่ข้าปล่อยไว้ในกาย
 ท่านจะไม่ทำให้ท่านต้องเป็นทุกข์หรือเจ็บปวด แม้ในการสงคราม ท่านก็จะเป็นผู้ที่มีชัยชนะเสมอ)

ส่วนในพระนลคำฉันทใช้ว่า

ดูราพระองค์จงปลง	ใจเปลี่ยนเพี้ยนองค์
ประสงคมีให้ใครจำ	
ใครคิดอัสสามาหา	กอบเกิดกอบกรรม
ก่อทุกข์ชดนักพลัดวงศ์	
แอบอิงสิง ไต่ในองค์	กลใจให้ทรง
ประพฤติกบชอบกอบการณ	

¹Dean Milman, Op. cit., p. 97.

บัดนี้พิชชากล้าหาญ	เต็มองค์ภูบาล
ใครสิ่งก็ยิ่งมฤตยู	
คือหล่นอยู่ในพิษงู	จักพันพิษกู
ก็คอเมื่อพันกายนรินทร์	
ใครสิ่งให้สิ่งสมจินต์	พิษชานาคินทร์
จะสิ่งอยู่ข้างล่างมัน	
อันองค์พระองค์ทรงธรรม	พิษทูลูกกัน
วิญประทุฏฐฤตสม	
เสียสิ่งห้กระหิงแควแนวพนม	เงือกเงี้ยวเขี้ยวคม
จะชบจะชววิคณิกองค์	
โพยภัยโคโคในคง	หนามเสี้ยนเบียนจง
จิกจ้องปองร้ายมลายลาญ	
ไว้โรคาพาชพยาชิกยานต์	เห็นมพหลพลวาน
อวิบรอก่อกกร ¹	

ต่อจากนั้นพญานาคกรรโกฏกจึงแนะนำพระนลว่า

'Go thou forth, thyself thus naming, 'Vāhuka, the charioteer,'
 To the royal Rītuparna, in dice all - skilful he;
 To Ayodhyā's pleasant city, sovereign of Nishadha! go;
 He his skill in dice will give thee for thy skill in taming steeds:
 Of Ikshvāku's noble lineage he will be thy best of friends.
 Thou the skill in dice possessing soon wilt rise again to bliss;
 With thy consort reunited yield not up thy soul to grief.
 Thou thy kingdom, thou thy children wilt regain, the truth I speak.²

¹ พระราชนิพนธ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, เรื่องเกิม , หน้า 118-119.

² Dean Milman, Op. cit., p. 97.

(ท่านจงไปพบท้าวฤๅษณ์ผู้ซึ่งเชี่ยวชาญในการเล่นสกาที่เมืองอโยธยา
แนะนำตัวว่าเป็นสารดีชื่อว่าท้าวฤๅษณ์จะถ่ายทอดวิชาสกาให้แก่ท่าน ส่วนท่านก็
จะถ่ายทอดวิชาเกี่ยวกับม้าให้แก่ท้าวฤๅษณ์ และท้าวฤๅษณ์จะกลายเป็นเพื่อนที่ดีที่สุด
ของท่าน เมื่อท่านมีความเชี่ยวชาญในการเล่นสกา ในไม่ช้าท่านก็จะรุ่งเรืองอีก ท่านจะ
ได้พบและครองคู่อยู่กับนางหมยันต์อีกครั้งหนึ่ง อย่ายอมพ่ายแพ้ต่อความทุกข์ ท่านจะได้
บ้านเมืองคืนมาและได้พบบุตรอีกครั้งหนึ่ง สิ่งที่เขาพูดมาทั้งหมดนี้เป็นความจริง)

ในฉบับของ น.ม.ส. พญานาคแนะนำพระนลในทำนองเดียวกันว่า

จงเสด็จคว้นโคยคงคอน	เคียรชฎจักร
อโยธยาธานี	
เฝ้าพระฤๅษณ์นฤบถิ	ภูมิผู้มี
เขาวนเชี่ยวชาญการสกา	
พูดว่าข้านามว่า	หูกผู้สา
รถิรศาสตราจารย์	
ขอรองลของราชพมालย์	มากเอื้อเอภากร
พระองค์จงไปรคปรานี	
เชอรับเลี้ยงคูอยู่คิ	จงมุ่งใจมี
จะแลกความรู้ภูคน	
วิชามาแลกวิชาสกาถล	สแก่การชาฎกมล
จะแม่นคั่งมากปรากนา	
แคล้วคล่องลบองบาศก้อจสา	มารณัฐผู้สตา
นสุชนิษสวัสดิ	
คินครอง ไอสูรย์ภูลทวี	มนิศวรมหิษ
พระบุตรชิกาลาวณย์ ¹	

จะเห็นได้ว่า กวีได้เริ่มคลี่คลายปัญหาข้อขัดแย้งภายในจิตใจของพระนล
ตั้งแต่จุดที่พระนลพบกับพญานาคกรรโกฏกนีเอง และจุดนี้เองจะเป็นจุดที่จะพาเรื่อง ไปสู่

¹ พระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 119-120.

จุดสูงสุดของเรื่อง (Climax) ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่าพระนลสามารถหลุดพ้นจากอำนาจของกาลีได้อย่างไร

ขั้นแรกที่จะพาเรื่องเข้าสู่จุดสูงสุดของเรื่องคือ กวีสร้างให้นางมณีนทีส่งพร้าหมณเฒ่าออกติดตามหาพระนลโดยนางสอนพร้าหมณเฒ่าว่า

Then to them spake Bhīma's daughter, ' In all realms be this
your speech,

He who to this speech hath listened, and hath thus his answer made,
Be his words, O best of Brāhmans, treasured and brought home to me,

Whether he be of the wealthy, whether of the poor he be;¹

(นางมณีนทีพูดกับพวกพร้าหมณเฒ่า "ท่านจงนำล่านำบทนี้ไปบอกกล่าวให้ทั่วทุกเมือง ถ้าผู้ใดฟังแล้วให้คำตอบมา ไม่ว่าเขาคอนั้นจะเป็นคนร่ำรวยหรือยากจนเพียงใดก็ตาม ท่านจงจำคำของเขามาบอกแก่ข้า)

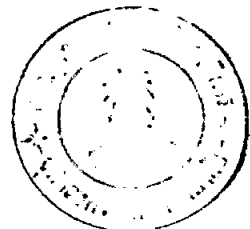
ส่วนในฉบับของน.ม.ส. นางมณีนทีกล่าวแก่พร้าหมณเฒ่า

กูราอาจารย์ชาตุมมา	ระกะท้าวทศ
บุทิศประเทศแถวทวาย	
จงจำคำข้าบรยาย	พบชุมนุมชาย
จงขบคั่งซึ่งกูสอน	
แล้วยังสั่งเกศทวยนร	ใคร ไคยินกลอน
จะเงี้ยวสกับคำชาน	
ใครพร้องสนองพมมาน	จงจำอาการ
และคำที่ชุกกอบมา	

¹ Dean Milman, Op. cit., p. 115 - 117.

สังเกตุอาภักภิกิริยา
 ระกิจประกอบภาริโค
 มั่งคิมิจนเชญใจ
 จามำให้แจ้งใจเรำ¹

ชนชนิกิโกภา
 ประสงคสังโร

และแล้วพราหมณ์บรรณาทก็กลับมารายงานนางทมยันตีว่า

One of Rituparna's household, Vāhuka his name, drew near,
 Charioteer of that great Rāja, with short arms and all deformed,
 Skilled to drive the rapid chariot, skilled the viands to prepare.
 He, when much he'd groaned in anguish, and had wept again, again,
 First his courteous salutation made, then spake in words like these:

 She by such a lord forsaken yet to anger will not yield.
 Against him his sustenance seeking, of his robe by birds despoiled,

-----
 Treated well, or ill - entreated, when her husband she beholds,
 Spoiled of bliss, bereft of kingdom, famine - wasted, worn with woe.

(ข้าราชการสำนักคนหนึ่งของท้าวฤๅษบรรณ ซึ่งมีนามว่าวาหุกได้เข้ามาใกล้ ๆ ข้า
 เพื่อฟังถ้อยคำนั้น เขาเป็นสารภีของพระราช ซึ่งมีแขนสั้นและมีรูปร่างผิดปกติ เขาเชี่ยวชาญ
 ชาญในการขับขีรถม้า และมีความชำนาญในการปรุงอาหาร เมื่อเขาได้ฟังถ้อยคำนั้น เขาคร่ำ
 ครวญด้วยความปวดร้าวใจ และเอาแต่ร้องไห้ เขาทำความเคารพอย่างสุภาพและกล่าวว่า
 ... นางไม่ควรจะโกรธสามีที่ทอดทิ้งนางไปเช่นนั้น เขาคงกินลมเพื่อการยังชีพ แต่แล้ว
 นกก็คายเอาขี้ของมันออกมา... ไม่ว่าสามีจะปฏิบัติดีหรือไม่ดีก่อนนางอย่างไร นางก็ควร
 ให้อภัย เพราะสามีของนางต้องสูญเสียความสุข ต้องพลัดพรากจากบ้านเมือง ต้องออกขยาด

¹พระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, เรื่องเดิม, (หน้า 145).

²Dean Milman, Op. cit., p. 119.

หิวโหย และท้องประสบเคราะห์กรรม)

ในพระนลคำฉันท์ กล่าวว่า

สักครูหนึ่งจึงบุรุษนาม	อศวกิลชราย
รูปบึงผาย	คำเนิรมาย
เขาคือครูสุทตะนามว่า	หุกกุศลวิชา
ชาญกรุงคหา	บ่มีเสมอ
ทัพุงอาหารช้านาญเสมอ	จุกมรสบ่าเรือ
ใครจะเหมือนเกลอ	บ่หอนมี
มาไกลให้กลืนสอนตี	จู่ระประจู่จะซี
วิตและอินทรีย์	หลายลาญ
ให้พลางพลางร่ำร่ำพรรมปาน	อกุศลพิสการ
เพียบจะเผาผลาญ	และเจอร์จา

บัวโง้งเขลาเก่าเคามา	ภยะพิษพิสการ
แม้จะเลี้ยงปราง	ก็ยากเย็น
เสื่อผ้าหาไม่หทัยเช็ญ	เพราะทวิชชคเปน
เหตุล่ำเค็ญ	ก็คามไป
เสียเมืองเลื่องชื่อระบือไกล	พลรถชทัย
ทรัพย์ะสินไอ	ศวรรย์หมค
คำทกอกซำก็กำศรค	นิริศริยยศ
เนคระน้ำหยค	ล่ายองโย
บัวเป็นเช่นนี้หนีไป	กุศลศริอไทย
บ่อมจะเห็นใจ	บ่โกรชเลย ¹

เมื่อนางทมยันตีไค้พิง นางจึงออกอุบายให้พราหมณ์สุเทวะไปที่เมืองอโยชยา
อีกครั้งหนึ่ง เพื่อแจ้งข่าวให้ท้าวฤๅษบรรพพิงว่า

¹ พระราชนิพนธ์ของ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 147 - 148.

'Once again her Svayamvara does king Bhīma's daughter hold,
 Damayantī, thither hasten all the kings and sons of kings.
 Closely now the time is reckoned when tomorrow's dawn appears;
 If that thou would'st win the princess, speed thou, tamer of thy foes.
 When the sun is in his rising she a second lord will choose.
 Whether lives or is not living, royal Nala, no one knows.'¹

(นางทมยันตีจะทำพิธีสวามพรอีกครั้งหนึ่งในวันรุ่งขึ้น นางประกาศเรียกบรรดา
 กษัตริย์และโอรสกษัตริย์ทั้งหลายมาร่วมในพิธีอย่างกะทันหัน ถ้าท่านปรารถนาจะได้นาง
 ทมยันตีก็ขอให้รีบเดินทางโดยเร็วที่สุด เมื่อพระอาทิตย์ขึ้นนางจะเลือกสามีคนที่สองทันที
 ไม่ว่าพระนลจะยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ก็ตาม ไม่มีใครอาจจะรู้ได้)

ในฉบับของน.ม.ส. นางทมยันตีกล่าวแก่พราหมณ์สุเทวะในทำนองเดียวกันว่า

พูดว่านางทมยันตี	พระนิชมหิณี
เธอจะข้ามี	สวามพร
เหตุสามีนางก็ร้างสมร	พระนิชมหิศร
เธอคนเนจร	บมีช่าว
สูญหายตายจากวิบากยาว	สมรรคนสาว
พักกระแพรวพราว	ทีโลยลักษณ
อยู่เที่ยวเปลี่ยวจิตจะคิดจัก	กระทำประจุสมัค
เลือกพระมีวรก	ค่ารบสอง
มันหวังเทวีฉวีทอง	อรกุสมล่ายอง
ใครหทัยปอง	ก็รีบเสด็จ

วันรุ่งพวงนี้พระเขาวมาลัย	วิมลมุขศรณู
ทรงพระสำราญ	สวามพร ²

¹ Dean Milman, Op. cit., p. 121.

² พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 150-151.

แผนการของนางหมยันตีที่กล่าวหาหูกให้มาพบนางนั้น ไค้ผล กล่าวคือ วาหูก
 อยากจะพิสูจน์ความจริงว่าเหตุไฉนนางหมยันตีจึงผูกและทำเช่นนั้น วาหูกจึงรับอาสาขับรถ
 มาให้แก่วาหูกบรรพทันที และแผนการของนางหมยันตีในครั้งนั้นเองที่จะเป็นจุดสำคัญที่
 จะพาเรื่องไปสู่จุดสูงสุดของเรื่อง กล่าวคือ ในขณะที่วาหูกขับรถมาอย่างรวดเร็ว เพื่อที่
 จะให้ไปถึงเมืองวิทรภณัน บังเอิญว่าวาทุบุตรรถม้าล้มลง ท้าวฤๅษณ์จึงร้อง
 บอกวาหูกว่า

"... 'Pause, and let us take it up:

Check, an instant, mighty - minded! check thy fiery - footed steeds,

While Vārshnya, swift dismounting, bears me back my fallen robe."¹

(หยุดรถก่อน และขอเราเก็บผ้าที่หล่นขึ้นมาก่อน ส่วนท่านตรวจม้าของท่าน
 ไปพลางในขณะที่วาทุบุตร ไล่ยกลง ไปเก็บผ้าที่หล่นอยู่)

ในพระนลคำฉันท์ ท้าวฤๅษณ์กล่าวว่า

หยุดมาเถอะจากรุกชก	หยะพิณพะไพรสัณฑ์
ลมจกัและวัสตรบหัน	กรบูกก็หลุกไป
ทกอยู่ณะหันปฤถิพี	รถรูกี้เร็วไกล
จงวารถเฒ่ยบทกระไล	บมีชาจะพาคืน ²

เมื่อวาหูกได้ฟังจึงทอบไปว่า

"... ' Far behind us doth thy fallen garment lie,

Five miles, lo, it lies behind us, turn we not, to gain it, back."³

¹Dean Milman, Op. cit., p. 129.

²พระราชกรณียกิจของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 159.

³Dean Milman, Op. cit., p. 129.

(เรามาไกลถึง 5 ไมล์แล้วจากจุดที่ท่านหัวม้าหล่น เราจะไม่กลับไปนั่นอีก)

ในฉบับของน.ม.ส. ว่าทุกคนว่า

ข้าแก่นราชปักษัตริย์	วรวิถะอยู่ไกล
ท่าโยชน์จะกลับรถกระไล	ก็กระชั้นบ่ทันการ
ม้าปลิวก็ลี้วรถก็แล่น	หยจะแก้วน่กำลึงหาญ
ทันใจก็ไกลกลประมาณ	มิละม้าจะล่าไป ¹

เมื่อท้าวฤๅษบรรณไค้ฟังจึงกล่าวแก่ท้าวว่า

Each one knows not every science, none there is who all things knows:

Perfect skill in every knowledge in one mind there may not be.²

(ไม่มีใครที่จะมีความรู้ไปหมดทุกเรื่องและไม่มีใครที่จะเชี่ยวชาญไปหมดทุกวิชา)

ในพระนลคำฉันท์ ท้าวฤๅษบรรณกล่าวว่า

อ้าท่านชำนานูสดลยถู	จรู่วิถีไพร
อันซึ่งประชานุกรใน	ภพนี้มีเลย
คนเที่ยวจะเชี่ยวชาญถ้วน	กิจล้วนก็คุ้นเคย
ถ่องทุกวิชาการเฉลย	คุณนี้มีหนา
เช่นท่านชำนานูอศวชาติ	บดลาคณะสังขยา
ส่วนอาคมะอาจจะคณา	ผลไม้พะไพรวิน ³

¹พระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 160.

²Dean Milman, Op. cit., p. 131.

³พระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 160.

เมื่อท้าวฤๅษบรรณกล่าวจบแล้วจึงได้แสดงฝีมือให้ว่าทุกประจักษ์ว่าคนมีความรู้
ความเชี่ยวชาญในเรื่องการนับเลข ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการเล่นสกาอันจะเป็นประโยชน์
แก่พระนลในภายภาคหน้า

ครั้นท้าวฤๅษบรรณแลเห็นคันวีกิตกะ หรือ คันสมอพิเภก จึงชี้ให้พระนลดู และ
ท่านายว่า

Of the leaves on yonder fruit - tree, Vāhuka, and of the fruits,
Would'st thou know how many are fallen? one above a hundred, there.
One leaf here above a hundred, and one fruit, O Vāhuka!
And of leaves are five ten millions hanging on those branches two.
Those two brances if thou gather, and the twigs that on them grow,
On those two are fruits two thousand and a hundred, less by five.¹

(ท่านทราบไหมว่า ใบ และ ผล ของคันวีกิตกะซึ่งตกอยู่ที่พื้นดินทางโน้นมี
จำนวนเท่าไร ข้าขอทายว่า ผลของคันวีกิตกะที่หล่นอยู่ที่พื้นดินมีจำนวนมากกว่าที่อยู่บนคัน
101 ผล และใบของคันวีกิตกะที่ตกอยู่ที่พื้นดินมีจำนวนมากกว่าที่อยู่บนคัน 101 ใบ และใบ
ที่ห้อยอยู่ที่กิ่งทั้งสองโน้นมีอยู่ทั้งหมด 50 ล้านใบ และผลที่อยู่บนกิ่งทั้งสองรวมทั้งที่สาขา
ของมันมีทั้งหมด 2095 ผล)

ใบพระนลคำฉันทกล่าวว่า

ดูคันวีกิตกะณะ ไทร	ครูใหญ่กำยำครัน
ใบผลก็หล่นพอนันท์	นิพนธ์จำนวนปน

¹ Dean Milman , Op. cit ., p. 131.

ผลหล่นก็ยิ่งผละกัน	เฉพา ร้อยและหนึ่งผล
ใบหล่นก็ยิ่งฉนระบน	กร ร้อยและหนึ่งใบ
กิ่งสองฉปองจิกจะนับ	ทลกูก็รู้ไว
ห้าโกฏิจำนวนคณนะ ไน	ยะบัพลาคบชลกเกิน
กิ่งสองจำนองจิกจะไทร	ผลไม้ก็ตองเทอญ
สองพันและร้อยผลประเมิน	นิวหย่อนก็ห้าใบ ¹

คำทำนายของท้าวฤๅษะเป็นสิ่งที่เหลือเชื่อ แต่ก็น่าจะลองพิสูจน์ดูให้เห็นจริง
 ทั้งนี้ว่าทุกสิ่งขออนุญาตท้าวฤๅษะนับดูให้รู้กับกา ว่าทุกสิ่งกล่าวแก่ท้าวฤๅษะว่า

¹ What thou speakest, to mine eyesight all invisible appears;

Visible I'll make it, cleaving yonder tall Vibhītaka- tree;

Then, when I have strictly numbered, I mistrust mine eyes

no more.

In thy presence, mighty monarch, I will sever yonder branch;

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ พระราชนิพนธ์ของ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, เรื่องเดิม, หน้า 160-161.

²

Dean Milman, Op. cit., p. 131.

(สิ่งที่ท่านพูดข้าเห็นด้วยทว่าแต่ก็ยังไม่เชื่อว่าจะเป็นจริง ข้าจะท่องคัมภีร์
วิภิกกะออกมานับดูอย่างถี่ถ้วน ข้าจะไม่เชื่อสายทาคัวเองอีกต่อไป ข้าจะชักกิ่งทางโน้น
มานับดูก่อนหน้าท่าน มันอาจจะเป็นจริงหรือไม่จริงก็ได้ ถ้าข้าไม่พิสูจน์ก็จะไม่รู้ได้ ข้าจะนับ
ผลทั้งหมดให้เห็นกับตา)

ในพระนลคำฉันท์กล่าวว่

ปางสูทะภูพระนลวา	หูกทั้งก็ซังใจ
กรีกทรงจะลองคณนะใน	ยะคำร์สภษักรียทรง

ข้าแก่นรินทะอชิราช	พจนาคณะสำนาร
ข้ายิบยลยุดลปาน	พระคำร์สภษักรียศรี
ยิบแลวรูประจุกชาน	พจมานพระภูมี
ขอสอบคำร์สนฤบทิ	คณนาวิชายง
สองกิ่งวิภิกกะณะกา	นนข้าจะคักดง
จำนวนจะนับกลจำนง	บมีข้าจะคลาโคต
จริงเท็จสำเร็จคณนะนับ	ก็จะซิมมโนมัย
อ้าวาริษเฉยพลกว่าไร	กรยิศจุรงค์เทอญ ¹

การที่ข้าพูดพิสูจน์ความจริงให้เห็นชัดโดยลงมือนับด้วยตนเอง เท่ากับเป็น
บันไดที่จะนำไปสู่การ เรียนรู้ศาสตร์ที่สำคัญที่สุดต่อชีวิตของข้าทุก คือศาสตร์ที่เกี่ยวกับสกา

เมื่อข้าพิสูจน์จนเห็นจริงแล้ว จึงขอให้ท้าวฤๅมรรณถ่ายทอวิชาให้ ท้าว
ฤๅมรรณจึงบอกแก่ข้าทุกอย่าง ไม่ปิดบังว่า

'I of dice possess the science, and in numbers thus am skilled.'²

¹พระราชพงศาวดารของ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเกม, หน้า 161.

²Dean Milman, Op. cit., p.133.

(ข้าเป็นผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์เกี่ยวกับสภาและการนับจำนวน)

ในพระนลคำฉันท์กล่าวว่า

อัสสารดีสถลหาญ	หยะชาดูวิชาขลัง
อันข้าสภาคสมัง	ชนดองบ่ป้องกัน
รู้ศาสตร์คณาคจิกวิชา	รหะห้ามเทียบทัน
ไครมาและท่าทีระพนั้น	ก็จะแพ้ม่แปรปรวน
เชิงนับชำนานูชำนินั้น	ทุกกันบ่ผันผวน
สังขยาและปาสะกะชบวน	ก็บ่แฉกบ่แปลกกัน ¹

ว่าทูลรู้สึกยินดีมากที่สุดที่ได้มาพบกับท้าวฤๅษณ์ผู้เชี่ยวชาญในวิชาสภา จึงขอร้องให้ท้าวฤๅษณ์ถ่ายทอดวิชาให้ ว่าทูลกล่าวว่า

"... 'That science if to me thou wilt impart,

In return, O king, receive thou my surpassing need induced,²

(หากท่านถ่ายทอดศาสตร์นั้นให้แก่ข้า ข้าจะถ่ายทอดศาสตร์เกี่ยวกับม้าให้แก่ท่าน)

ในพระนลคำฉันท์ ว่าทูลกล่าวว่า

ข้าแต่พระปารทิวิชาติ	ทิวะวันจันนัท
วิชาสภากิจพนั้น	ผิวโปรคประทานสอน
ส่วนข้าวิชาอศวหลาย	จะถวายพระภูธร
เสร็จแลก็จะเร่งกูรุกร	ฉะวิทรรกะทันการ ³

¹ พระราชนิพนธ์ของ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 164 .

² Dean Milman, Op. cit., p. 133.

³ พระราชนิพนธ์ของ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 164 .

โดยใจจริงแล้วท้าวฤๅษณ์ก็อยากจะเรียนรู้ศาสตร์เกี่ยวกับม้า เมื่อได้ฟัง
วาหุทกล่าวเช่นนั้น จึงยินดีถ่ายทอดวิชาสกาให้แก่วาหุท และจุดนี้เองที่ทำให้กลีไม่สามารถ
จะสิงอยู่ในใจของวาหุทได้อีกต่อไป

Rituparna all his science, saying this, to Nala gave.

Soon as he in dice grew skilful, Kali from his body passed,

All Karkotaka's foul poison vomiting from out his mouth.

Straight from forth his tortured body issued Kali's fiery curse.

Nala, wasted by that conflict, came not instant to himself.¹

(หลังจากที่ท้าวฤๅษณ์ถ่ายทอดวิชาสกาให้แก่พระนอลแล้ว พระนลก็เชี่ยวชาญ
ในเชิงสกา ทำให้กลีต้องออกจากร่างพระนล กลีได้คายพิษภัยซึ่งพญานาคกรรโกฏกได้คาย
ไว้ในกายคน ซึ่งทำให้กลีต้องถูกจุฑาเทรมาณานานออกไป พระนลจึงสามารถขจัดปมปัญหา
ข้อขัดแย้งนั้นได้ในบัดนั้น)

ในฉบับของน.ม.ส. บรรยายไว้ดังนี้

* ครั้นนอลชำนาญกตพนัน

กลีพลันก็ผันหนี

ออกจากพระกายพระนลมี

จิกกตัวระริ้วลาชู

พิษพิษพระยาอุรคตม

พิษขมระบอบขาม

2

เมื่อพระนลหลุดพ้นจากอำนาจกลี จึงทำให้เกิดความภาคภูมิใจที่สามารถขจัด
ปัญหาข้อขัดแย้งภายในจิตใจของคนเองออกไปได้ ทำให้มีกำลังใจที่จะต่อสู้กับอุปสรรค
ต่างๆ ต่อไป และที่สำคัญก็คือพระนลมีความพร้อมที่จะเผชิญหน้านางทมยันตี และพร้อม
ที่จะกู้บ้านเมืองคืนมาจากพระนุชกร พระนลจึงรีบขับรถม้ามุ่งตรงไปยังเมืองวิทรภทนต์

¹ Dean Milman, Op. cit., p. 133.

² พระราชนิพนธ์เรื่อง กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, เรื่องเดิม, หน้า 164-165.

ในที่สุด พระนลในร่างของวาหุและนางหมยันตีก็ไถ่เผชิญหน้ากัน ได้พูดจาโต้ตอบกัน จนนางหมยันตีแน่ใจว่าวาหุกับพระนลเป็นคน ๆ เดียวกัน ทั้งนี้เพราะนางก็กลืนจากพฤติกรรมต่าง ๆ ของวาหุ ตลอดจนพิจารณาจากคำพูดที่วาหุกล่าวแก่นางว่า

'Gaming that I lost my kingdom, 'twas not mine guilty deed,
That was wrought by Kali, timid! hence it was I thee forsook.
Therefore smitten was the miscreant by thy scathing curse long since
In the wild wood as thou wanderedst, grieving day and night for me,
He then dwelt within my body, burning with that powerful curse,
Ever burning, fiercer, hotter, as when fire is heaped on fire.
He by my religious patience, my devotion, now subdued,
Lo! the end of all our sorrows, beautiful! is now at hand.¹

(การเล่นสกาครั้งนั้นทำให้ข้าของสูญเสียบ้านเมืองไป มันไม่ใช่ความผิดของข้าเลย แต่เป็นฝีมือของกาลีผู้ชั่วช้า ซึ่งทำให้ข้าต้องหิ้งเจ้าไป กาลีถูกเจ้าทำร้ายด้วยการสาปแช่งอย่างรุนแรง เจ้าต้องผจญภัยในป่าเปลี่ยว ต้องทุกข์ระทมทั้งวันทั้งคืนก็เพราะข้า กาลีสิงอยู่ในร่างกายของข้า และ ถูกคำสาปแช่งของเจ้าเผาผลาญให้ร้อนรุ่มไปหมด นับวันคำสาปนั้นก็ยิ่งรุนแรงและเร่าร้อนมากขึ้นทุกทีราวกับกองไฟหลาย ๆ กองสุ่มทับกันอยู่ในกายกาลี ข้าสามารถปราบกาลีได้ด้วยขันติ ด้วยการสวดมนต์ และนั่นเป็นการสิ้นสุดความทุกข์ยากทั้งหมดของเรา ขณะนี้เรากำลังจะได้พบแต่สิ่งที่ดีงาม)

ในพระนลคำฉันท์กล่าวไว้ว่า

ประจានุชประจุม้วย

เพราะเหตุมีกาลีอิง

กาลีไซร์ก็สิงตัว

วเนจรณะคอนไพร

ก็เหตุร้ายกาลีสิง

น้าราศนางณะกลางคอง

ประจ่าอุมุคสาปไป

กาลีสิงกระลึงคน

¹Dean Milman, Op. cit., p. 157.

พระนุชสาปกลีไว้	กลีไซร์ก็เลือกสน
ธำรงทุกชะเค็มทน	บ่เพี้ยนเพลิงเดกิงฉลาญ
ทำงานทุกข้ประทัดวัน	กลีล้วนจะรำคาญ
ระทวยกรมระทมนาน	จะพิท่ด่อนบ่หอนมี
พระนางสาปก็สมจิต	ประหนึ่งพิษพระอัคนี
กระลิ่งกายบ่คลายชี่	วะบ่วนบีมประลัยสาญ
ฉะบักนี้กลีไซร์	ก็จากไปบ่ทนทาน
เพราะที่เพียรจำเนียรกาล	กลีพ่ายสลายไป

ก็จึงที่จำนงมา	จะพบน้้าพระนวลสว่าง
เสน่หุ่ชประจุกวาง	กมลที่บ่มีแปร ¹

พระนลได้เล่าถึงเหตุผลที่ทำให้คนหลงมัวเมาในการพนันจนต้องเสียบ้านเมือง และต้องทอดทิ้งนางทมยันตีไปว่า เป็นเพราะถูกกลลกลใจทั้งสิ้น เหตุผลนี้เองทำให้นางทมยันตี เข้าใจพระนลและรู้ทันทีว่าวาทุกับพระนลเป็นคนๆเดียวกันจริงๆ แต่พระนลยังไม่ยอมคืน ร่างเคิม เพราะระแวงว่านางจะไม่บริสุทธิ์และไม่รักตนเช่นเคิม นางทมยันตีจึงต้องแก้ ปัญหาด้วยวิธีนี้คือ

He through all the world that wanders, witness the all - seeing wind,

And the sun that moveth ever over the world, on high,

Witness, too, the moon that permeates every being's inmost thought;

Let this god of life bereave me, if herein' gainst thee I've sinned.²

¹ พระราชนิพนธ์เรื่องกรมหมันพิทยาลงกรณ, เรื่องเคิม, หน้า 200 - 201.

² Dean Milman, Op. cit., p. 159.

(ขอให้พระวายุซึ่งท่องเที่ยวไปทั่วโลก และพระอาทิตย์ผู้เคลื่อนย้ายไปทั่วโลก บนฟากฟ้าอันสูงส่ง รวมทั้งพระโลมาซึ่งอยู่ในใจของมนุษย์ทุกคน จงช่วยลงมาเป็นพยาน หากข้าท้าวปากของท่าน ขอให้ฆ่าชั่วเสีย)

ส่วนในฉบับของน.ม.ศ. นางทมยันตีกล่าวในท่านองเดียวกันว่า

ผีแมนข้าชล่าคิก	ประทูลุจิกอนาจารย์
พระพายเร่งมล้างปราณ	มลายปดิชิวิทกุ

ระพีเร่งมล้างปราณ	มลายปดิชิวิทกุ

พระจันทร์เร่งมล้างปราณ	มลายปดิชิวิทกุ ¹

นางทมยันตีได้ขอให้พระวายุ พระอาทิตย์ และพระโลมา ช่วยลงมาเป็นพยาน ยืนยันความบริสุทธิ์ของนาง พระวายุจึงลงมาเป็นพยานให้โดยกล่าวว่า

'She hath done or thought no evil, Nala, 'tis the truth we speak.'²

(พระนล นางทมยันตีไม่เคยทำ หรือ คิดสิ่งที่ชั่วร้ายเลยแม้แต่น้อย นี่เป็นความจริง)

ในพระนลคำฉันทกกล่าวว่า

พระไนรัชกษัตริย์เอย	พระทราชมเชยโยชธร
คำรัสสัคย์คำรัสอร	ก็แม่นั้นนั่นเจียว
สำรวมจิตสนิทสุก	เสน่หุขบปล่อยเปลี่ยว
มิปิดบังฉิกรังเคียว	คณิงชวบ่ห่อนเปน
บ่กอบกรรมกระทำอยาย	ฉิคิดบาปก็เราเห็น
สงวนองค์พระนางเพ็ญ	ประเล่ห์นวลสงวนใจ ³

¹ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, เรื่องเกิม, หน้า 205.

² Dean Milman, Op. cit., p. 159.

³ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, เรื่องเกิม, หน้าเกิม.

เมื่อพระนลไค้พึงจึงเลิกระวางในตัวนาง คังนั้นพระนลจึง ไค้ยอมคืนร่างเดิม
ในที่สุด ไค้โดยการ

Then by dust all undefiled he the heavenly vest put on,

Thought upon the king of Serpents, and his proper form resumed,¹

(พระนลสวมเสื้อที่พญานาคไค้มาเพื่อทำคนให้สะอาก ไค้ด้วยการนิกถึงพญานาค
และแล้วพระนลก็ไค้รูปโฉมอันแท้จริงกลับคืนมา)

ในพระนลคำฉันท์บรรยายไว้ว่า

คิงพลางพระไฉษ	ก็อินวิศกระเจิดฉิน
ขสวมเสื้ออะไค้ทสัน	ระลิกหน้าพระยาญ
ก็คินรูปนิษณาถ	นรินทร์ราชระบือญ
วิไลยลักษณะประจักษ์ญ	ประเจิกญวิทุษยง ²

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้แสดงให้ เห็นว่า พระนลสามารถคลี่คลายปมปัญหาข้อขัดแย้ง
ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจตนเอง อันเป็นผลให้คองทอกทั้งนางหมยันคิไค้ไปไค้ในที่สุด ทำให้ทั้ง
สองคนไค้กลับมารองรักกันอย่างมีความสุขเหมือนเดิม

หลังจากที่พระนลไค้กลับมาคืนที่กับนางหมยันคิแล้ว พระนลก็ไค้เข้าไปขอโทษ
ท้าวฤๅษบรรณ และไค้ถ่ายทอกศาสตร์เกี่ยวกับม้าไค้ คอจากนั้นท้าวฤๅษบรรณจึงเดินทาง
กลับเมืองอโยชยา ส่วนพระนลก็เดินทางไปเมืองนิษเพื่อภูบ้านเมืองกลับคืนมาจากพระ
บุษกร และเป็นโอกาสที่พระนลจะแสดงความมั่นใจในตนเอง รวมทั้งเป็นการแสดงความ
สามารถในเชิงสภาให้พระบุษกรไค้ประจักษ์อีกค้ว พระนลจึงท้าพระบุษกรว่า

'Play we once again,' then said he, 'much the wealth I have acquired:

¹ Dean Milman, Op. cit., p. 161.

² พระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเคิม, หน้า 207.

All I have, even Damayantī, every treasure I possess,
 Set I now upon the hazard, Pushkara, thy kingdom thou:
 In the game once more contend we, 'tis my settled purpose this,
 Brother, at a single hazard, play we boldly for our lives.
 From another he who treasures, he who mighty realm hath won,
 'Tis esteemed a bounden duty to play back the counter game.
 If thou shrinkest from the hazard, be our game the strife of arms,
 Meet me in the single combat all our difference to decide.
 An hereditary kingdom may by any means be sought,
 Be re - won by any venture, this the maxim of the seers.
 Of two courses set before thee, Pushkara, the option make,
 Or in play to stand the hazard, or in combat stretch the bow.¹

(เราจึงมาเล่นสากกันอีกสักครั้งหนึ่งเถิด ข้าขอเดิมพันด้วยทรัพย์สินสมบัติทั้งหมด
 ที่เรามีอยู่ รวมทั้งค่านางหมยันทิ เพื่อแลกกับเมืองนิรัช นี่คือจุดประสงค์ที่ข้ามาที่นี่ เราจะ
 หอกสกาเพียงครั้งเดียวเพื่อแลกกับชีวิตของเราทั้งคู่ ใครที่ชนะจะได้สมบัติทั้งหมดไป
 เป็นหน้าของผู้ชนะที่จะต้องยอมให้ผู้แพ้ก้าว ถ้าท่านไม่ยอม เราจะตองต่อสู้กัน ตาม
 กฎของนักปราชญ์ ผู้ใดสูญเสียบ้านเมืองที่ได้รับมอขเป็นมรดกไปในการพนัน ถ้าหากไม่
 มีโอกาสได้แก้วอีกครึ่งหนึ่ง ก็จะต้องต่อสู้กันด้วยวิธีอื่น ท่านจงเลือกเอาว่าจะเล่นการ
 พนันอีกครั้งหรือจะต่อสู้กันด้วยอาวุธ)

ส่วนพระนลในฉบับของน.ม.ส. กล่าวว่า

ดูมาจะทำเล่น	ทูล เช่นกลีสิง
มุ่งจิศจะคิกชิง	นิริสู์พระภูธร

ดูแพ้จะให้สิ้น	พระยุพินและไอศวรร
ชีวิตก็คิกอัน	ครทพินแพ้ขอ

¹Dean Milman, Op. cit., p. 167 - 169.

ท่านแพ้วคินรา	ชยะมาบมัวเมอ
เร็วเร่งมิเกรงเกลอ	จะพนันประชันมือ
ครึ่งเดียวจะหอกบาศัก	ฉิวพลาคบ่อนปรีอ
เสียงบาศักบคลาคคือ	ชนะแพบแกกน

เชิญเถิดนรินทร	บุษกรพระภาคา
จักชันพนันอา	ทมะสูสกาลอง
ฤาเลือกฉรงคสู	บุชทุกก็ตามปอง
เชิญชักพระแสงทอง	ศรศัสตรณักคือ ¹

พระบุษกรปรารถนาที่จะไถ่นางทมยันตีเป็นภรรยาแล้ว เมื่อได้ฟังพระนลชูกังนั้นจึงทอบตกลงทันที ในที่สุดพระบุษกรก็ท้อพ่ายแพ้ พระนลไม่ถือโทษ เพราะรู้ว่าไม่ใช่ความผิดของพระบุษกร แต่เป็นเพราะ

'Twas achieved by mightier Kali, that thou didst not, fool, perceive.

Yet my wrath, by him enkindled, will not' gainst thee direct;²

(คราวก่อนเป็นเพราะกลีช่วย จึงทำให้ท่านชนะข้า ไม่ใช่เป็นเพราะฝีมือท่าน แต่ข้าก็ไม่โกรธเคืองท่าน)

ในพระนลคำฉันท์ กล่าวว่า

คราวก่อนกลีช่วย	ชนะด้วยกลีไกร
ใช้ท่านชำนาญใน	วิชากล้าสกาเอง
เล่นกันฉิ่งหน้า	จิกข้ามกลีวเกรง
มีชัยชนะในเพลง	ก็เพราะมีกลีง่า ³

¹พระราชกรวรงค์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเกิม, หน้า 227-229.

²Dean Milman, op. cit., p. 171.

³พระราชกรวรงค์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเกิม, หน้า 233.

ในตอนท้าย กวีก็คล้ายเรื่องใดอย่างก็ยิ่ง โดยแสดงให้เห็นว่า ทั้งพระนล และพระบุษกร ได้ปรับความเข้าใจกันได้ พระนลยอมคืนทรัพย์สินสมบัติในส่วนของพระบุษกร ให้พระบุษกรตามเดิม และเรื่องก็จบลงอย่างมีความสุข

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นส่วนที่แสดงให้เห็นว่า ทั้งคีน มิลแมน และ น.ม.ส. สามารถคลี่คลายปัญหาข้อขัดแย้งได้อย่างดี และเป็นไปอย่างสมเหตุสมผล ไม่ทิ้งปัญหา ให้ค้างคาอยู่ภายในใจของผู้อ่านอีกต่อไป และทำให้เรื่องจบลงอย่างมีความสุข เพราะตัวละครทุกตัวสามารถปรับความเข้าใจกันได้ และยอมให้อภัยซึ่งกันและกัน.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.2 เนื้อเรื่อง

เนื้อเรื่องของวรรณคดีเรื่องหนึ่ง ๆ จะเป็นส่วนที่แสดงให้เห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งนำมาเรียบเรียงเข้าด้วยกันอย่างมีศิลปะ และสมเหตุสมผล ทำให้ผู้อ่านสามารถแลเห็นคล้อยตามและเข้าใจสารที่กวีสื่อมาได้เป็นอย่างดีเป็นเรื่องราว ในการศึกษาค้นเนื้อเรื่องของวรรณคดีเรื่องนโปลาขุขานมุ และ พระนลคำฉันท์ ผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 2 ข้อคือ

2.2.1 เนื้อเรื่องในส่วนที่เหมือนกัน

2.2.2 เนื้อเรื่องในส่วนที่แตกต่างกัน

2.2.1 เนื้อเรื่องในส่วนที่เหมือนกัน

การที่น.ม.ส. ได้คงเนื้อหาในฉบับของกิน มิลดแมนไว้ก็เพราะเห็นว่าฉบับเดิมที่มีความสมบูรณ์พร้อมอยู่แล้ว ตัวอย่างที่จะแสดงให้เห็นชัดได้แก่ ตอนพระนลกำลังเดินเล่นอยู่ในป่าเพราะความเศร้าโศกเสียใจที่ยังไม่สมหวังในความรัก จนกระทั่งได้พบหงส์ทองและจับหงส์ได้ในต้นฉบับเดิมกล่าวถึงตอนนี้อย่างนี้ว่า

Nala, in his heart impatient, longer that deep love to bear,
To the grove, in secret, wandered, by the palace'inmost court.
There the swans he saw disporting, with their wings bedropped
with gold:

Through the grove thus lightly moving one of these bright

birds he caught.¹

พระนลไม่สามารถจะทนทุกข์ต่อไปได้ ยืงนานวันก็ยิ่งรักนางมยันต์มากขึ้นทุกที จนไม่สามารถจะระงับความเศร้าโศกไว้ได้ พระนลจึงออกไปเดินเล่นในสวนป่า ซึ่งอยู่ในพระราชฐานชั้นใน ที่นั่นพระนลได้พบฝูงหงส์ซึ่งมีปีกสีทองกำลังจับกลุ่มอยู่อย่างสนุกสนาน

¹ Dean Milman, Op, cit., p. 5.

พระนลจึงแอบย่อง ไปจนสามารถจับหงส์ได้ตัวหนึ่ง

ในฉบับของ น.ม.ส.บรรยายไว้ว่า

เมื่อนั้นพระนลพิมลโฉม	อุระโชมระคางขนาง
หมายน้องและหมองกมลหมาง	เพราะบ่เหมือนกมลหมาย
วันหนึ่งพระจิงจรประพาศ	พนราชสราญกาย
องค์เคียวพระเทียวทูลระทาย	บทห้องระโทรฐาน
ยลหงส์ทิววิมลเมิด	มนเพลินพิบูลย์บาน
สำเร็จประเทิงทหะดาน	จิกเล่นบ่เห็นองค์
ปางนั้นนาชิปกษัตริ	ยนิษชะชะว้าง
ชอกซอนและซอนคณะพิง	คและหงสะหลงเผลอ
เมียงเมียรคำเนียบทบแกรบ	จรแอบกำบังเผลอ
จับไค้สูโนคพระนลเชอ	ก็แจรมจรูญปรีดิ์
ฝ่ายหงสะเหมววิหค	ก็สทกสท้านมี
ใจกลัวระรัวสรีระตี	อุระซอนคณิงครวญ ¹

จะเห็นได้ชัดเจนนว่า น.ม.ส.บรรยายความไว้เหมือนกับที่คืน มิถแมนบรรยาย
ในนโโลปาชุกรานนี้ทั้งนี้ก็เพราะ น.ม.ส.เห็นว่า เนื้อความในตอนนั้นสมบูรณ์คืออยู่แล้ว

ตัวอย่างต่อมาคือ ตอนพรหมณ์สุเทวะไค้พบนางทมยันตีที่เมืองเจตี พรหมณ์
รำพึงกับตนเองว่า

"To her husband reunited, as the moon's bride to the moon?"²

(หากนางทมยันตีไค้กลับมาอยู่ร่วมกับสามีอีก ก็คงจะเหมือนชายาของพระจันทร์
ซึ่งไค้กลับมาพบพระจันทร์อีก ชายาของพระจันทร์ในที่นี้คือ นางโรหิตี)

ข้อความตอนเดียวกันนี้เอง น.ม.ส.เห็นว่ามีความไพเราะจึงไค้คงใจความเดิม
ไว้โดยกล่าววว่า

¹ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 7.

² Dean Milman, Op. cit., p. 105.

เมื่อใจจะไคพบ   นุชนบพระนลฉาย
 คังโรหิณีพราย   จรพบพระจันทร์เพ็ญ ¹

การที่กวีเปรียบเทียบเมื่อไคที่นางหมยันตีและพระนลไคกลับมาพบกันอีกก็จะเหมือนกับดาวโรหิณีไคโคจรมาพบกับพระจันทร์ในคืนวันเพ็ญก็เป็นเพราะตามประวัติกล่าวได้ว่านางโรหิณีเป็นชายาที่พระจันทร์รักมากที่สุด ² คนโบราณเป็นคนช่างสังเกตจนกระทั่งพบว่าเมื่อไคพระจันทร์เต็มดวงมักจะมีดาวโรหิณีซึ่งเป็นหนึ่งในดาวนักษัตร 12 ดวงอยู่เคียงใกล้เสมอ จึงได้ผูกเรื่องขึ้นเป็นนิยาย ความเปรียบเทียบว่าพระนลไคมาพบนางหมยันตี ไม่ต่างไปจากดาวโรหิณีเมื่อโคจรมาพบพระจันทร์จึงเป็นความเปรียบเทียบที่นำพียงและแสดงให้เห็นความช่างสังเกตของคนโบราณซึ่งกวีสามารถนำมาคิดแปลงให้เป็นความเปรียบเทียบที่น่านใจ

ตัวอย่างสุดท้ายที่จะกล่าวถึง คือ

ตอนนางหมยันตีคัดค้านว่าพระนลในร่างของวาหุ ในนโลปาวุธยามุ คำเป็น
 เรื่องโศกโยชัยทสนทนากังนี้

Openly, the gods rejected, was he chosen by me, my lord:

Could he leave the true, the loving, her that hath his children
 borne!

By the nuptial fire, in presence of the gods, he clasped my hand,

"I will be," this truth he plighted, where is now that promise
 gone! ²

¹ พระราชนิพนธ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, เรื่องเดิม, หน้า 303.

² Dean Milman, Op. cit., p. 157.

(ข้าได้เลือกท่าน เป็นสามีค่อน้ำหวยเทพทั้งหลาย ท่านสามารถลืมน้ำสัญญา ลืมความรักที่มีต่อภรรยา ซึ่งให้กำเนิดบุตรของท่านแล้วหรือ ค่อน้ำหวยเทพและไฟพิชิต ท่านจับมือข้า และบอกว่าจะรักข้าจะทะนุถนอมและเอ็นดูข้า นี่เป็นความจริงที่ท่านได้ให้ สัญญา แล้วบัดนี้คำสัญญาเหล่านั้นหายไปไหน)

ส่วน น.ม.ส. โค้คงบทสนทนาโต้ตอบระหว่างนางทมยันตีกับวราหุ วกัโดยตลอด เพราะเห็นว่าไฟเพราะกินใจคืออยู่แล้ว นางทมยันตีก็ศัพพะพระนลว่า

อะวันซึ่งสุมพร	สุรามรสมาคม
พระอินทร์เพลิงวรุณยม	ก็อยู่พร้อมพยานดู
ชจับหัตถ์และทริศว่า	จะรักข้าจะเอ็นดู
เสนห์ล้าจะคำฐ	พระเมียมิ่งบั้งจร
จะหมายออมถนอมเอื้อ	มิเมื่อเมื่อมิเมื่อมรณ
จะไวนางจะวางอร	ณะอกไกลหทัยขอ
ก็ไหนเล่ากตาศักย์	เสนห์อัคระอวยเออ
ก็ไหนเล่าจะบำเรอ	พระนางน้องล่ายองโย
ก็ไหนเล่านิษณาถ	พระนลลลลพระนางโคล
ก็ไหนเล่านรินทร์โอ	ศวรรษขึ้นบ่คืนครอง ¹

คำพูดศัพพะของนางทมยันตีตอนนี้ไฟ ราะและกินใจมาก ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความรู้สึกของนางได้เป็นอย่างดีว่า นางกำลังน้อยใจ เสียใจและผิดหวังในตัวพระนลมากเพียงใด ที่ลืมน้ำสัญญาที่ไว้ไว้แก่นาง น.ม.ส. คงจะประทับใจข้อความตอนนั้นมาก จึงได้คงใจความเดิมทั้งหมดไว้ และนำมาแก่งด้วยสำนวนของตนเองที่แฝงความรู้สึกน้อยใจและโน้มน้าวเดียวกัน ก็แฝงความอาทรไว้ในน้ำเสียงของผู้พูดด้วย ทำให้ได้ความรู้สึกประทับใจเพิ่มมากขึ้น

¹พระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 199-200.

กล่าวได้ว่า การที่ น.ม.ส. ใ้คงเนื้อความในต้นฉบับเดิมไว้ ก็เพราะเห็นว่า กีน มิลแมน สามารถบรรยายเหตุการณ์ก่อนนั้นไว้ได้สมจริง และสมบูรณ์แล้ว น.ม.ส. จึงให้เกียรติกีน มิลแมน ด้วยการพยายามรักษาเนื้อความก่อนนั้นไว้อย่างดีที่สุด

2.2.2 เนื้อหาในส่วนที่แตกต่างกัน

เนื้อหาในส่วนที่แตกต่างกันจะปรากฏในส่วนที่เป็นรายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้น แต่ส่วนใหญ่แล้ววรรณคดีทั้งสองฉบับมีเนื้อหาคล้ายคลึงกัน ที่กล่าวแตกต่างกัน ก็เพราะ น.ม.ส. ได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือเพิ่มเติมข้อความบางตอนไปบ้างตามที่เห็นสมควร ดังเช่น

น.ม.ส. ได้คัดข้อความบางตอนทิ้งไป เป็นคั่นว่า ในตอนที่กีน มิลแมนกล่าวชมความงามของพระนล ในโศปราชูษยามุ พรธนาไว้ว่า พระนลมีความงาม

"Like the Ásvinas in beauty"¹ แต่ในพระนลคำฉันท์ น.ม.ส.กล่าวแต่เพียงว่า

"คนธรรพ์จตุรสุรและราก มสมากบมีเสมอ"²

การที่ น.ม.ส. คัดข้อความตอนนี้ทิ้งเป็นเหตุให้ คร.ศักดิ์ศรี แยมน์คคา กล่าวทำนินว่า

ความไม่เข้าใจเป็นเหตุให้การถ่ายทอดวรรณกรรมจากภาษาหนึ่งมาเป็นอีกภาษาหนึ่ง ขาดรสชาดความหมายไปมากพอสมควรแล้ว ถ้า น.ม.ส. ไม่รู้ Mythology ของอินเดียนเท่าที่ควรก็เป็นที่น่าเสียดาย และถึงจะทราบแต่จะไม่เอาใจใส่เสียอย่างหนึ่ง เหมือนกับเรียกชื่อ ภูซงคประยาทรฉันทวา พุซงคปยาทรฉันท เช่นที่ปรากฏในพระนลคำฉันท์ (ทั้ง ๆ ที่รู้เช่นนั้น) ก็เป็นที่น่าเสียดายอีกเหมือนกัน³

ผู้วิจัยมีความคิดว่าความความเป็นจริงแล้ว น.ม.ส. อาจจะทราบหรือไม่ทราบว่า พระอัศวินมีความงามอย่างไรก็เป็นได้แต่ที่ไม่ได้เขียนไว้ในที่นี้คงจะเป็นเพราะ น.ม.ส.

¹ Dean Milman, Op. cit., p. 7.

² พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 7.

³ ศักดิ์ศรี แยมน์คคา, "น.ม.ส. กับวรรณคดีสันสกฤต" เรื่องเดิม, หน้า 127-128.

อาจจะสังเกตเห็นว่าคนไทยส่วนใหญ่ต่างยังใจว่า พระอัศวินมีศักระเป็นม้ามาทั้งแท่ง หากท่านเปรียบเทียบความงามของพระนลว่ามีความงามล้ำเลิศยิ่งพระอัศวินทั้งสองอาจจะทำให้ผู้อ่านซึ่งเป็นคนไทยไม่สามารถวาดภาพความงามของพระนลได้ และถึงแม้ว่าหากท่านได้อธิบายความงามของพระอัศวิน แต่ถ้าคนไทยไม่เข้าใจก็ไม่สามารถสื่อความหมายได้ ดังนั้น น.ม.ส. จึงได้ตัดข้อความนี้ออก

การที่ผู้วิจัยเชื่อมั่นว่า น.ม.ส. มีความรู้สึกในเรื่องเกี่ยวกับพระอัศวินก็เพราะว่าเมื่อศึกษาดูในภาคคำอธิบายศัพท์ในเรื่องพระนลคำศัพท์ในหน้า 14 แล้ว พบว่า น.ม.ส. กล่าวถึงเรื่องของพระอัศวินไว้ด้วยถึงข้อความที่ว่า

อัศวินเป็นเทวดาแยกชั้นชื่อมาแต่ในฤคเวท ไม่ใช่เทวดาที่เกิดในหนังสือรุ่นหลัง ๆ ในฤคเวทนั้นนอกจากพระอินทร์ พระอัคนี และพระโสมะแล้ว เทวดาที่ชั้นชื่อบ่อยกว่าพระอัศวินเป็นไม่มี เขาเป็นหมอบเป็นเทวดาที่นำมาซึ่งแสงสว่างและเป็นที่นับถือมากในฤคเวทคำภีร์ก็ยวออกชื่อพระอัศวินถึง 400 ครั้ง

ข้อความนี้แสดงให้เห็นว่า น.ม.ส. ทราบดีว่าพระอัศวินเป็นเทพที่มีชื่อเสียงมากในสมัยฤคเวท แต่การที่ไม่ได้กล่าวถึงรูปโฉมของพระอัศวินก็เพราะว่า ๆ นี้ไปปรากฏในตอนที่พระนลกำลังจะหนีจากนางทมยันตีไป จึงได้ฝากนางไว้กับเทวดาต่าง ๆ ซึ่งมีชื่อพระอัศวินรวมอยู่ด้วย แสดงให้เห็นว่าในที่นี้ก็ต้องการจะเน้นถึงความงามของพระนล จึงได้ อธิบายอย่างสั้น ๆ เฉพาะคุณสมบัติของเทวดาองค์นี้เท่านั้น และการที่ น.ม.ส. มิได้กล่าวถึงพระอัศวินในตอนเปรียบเทียบความงามของพระนลก็คงจะเป็นเพราะเหตุผลดังที่กล่าวมาแล้วคือ ต้องการจะเสนอเนื้อหาในสิ่งที่คนไทยเข้าใจได้ดีมากกว่า

นอกจาก น.ม.ส. จะตัดข้อความบางตอนออกไปแล้ว บางครั้งท่านยังเพิ่มข้อความบางตอนเข้ามาเพื่อทำให้เนื้อความตอนนั้น ๆ สมบูรณ์ขึ้น ได้แก่

ตอนนางทมยันตีออกมาปรากฏกายคือที่ประชุมในพิธีสุมพร ในนโโลปาชุกรานมูบรยายไว้ว่า

Damayanti in her beauty entered on that stately scene,
 With her dazzling light entrancing every eye and every soul.
 O'er her lovely person gliding all the eyes of those proud kings;
 There were fixed, there moveless rested, as they gazed upon
 the maid.¹

(เมื่อนางทมยันตีพาเรือนร่างอันงดงามของนางเข้ามาในที่ที่จัดไว้ ประกาย
 เจิกจำอันนำพิศวงของความงามนั้นซึมซาบเข้าไปในดวงตาและจิตใจของทุก ๆ คน
 กษัตริย์ทุก ๆ พระองค์ต่างเพ่งพินิจเรือนร่างของนาง เมื่อพินิจดูส่วนใดก็จะหยุดอยู่ตรง
 ส่วนนั้นเพราะความงามแต่ละส่วนของนางสะกดให้ทุกคนอยู่ในภวังค์)

ในพระนลคำฉันท์ กวีบรรยายว่า

ดูไหนก็ดูบมิเขยื้อน	มิวศกก็ศกศรี
ดูเนตรก็เนตรกลมณี	มิวกรรมก็กรรมนาง
ดูเอวก็เอวอรสุรางค์	มิวปรางก็เพียงปราง
ดูอกก็อกอรสอาง	มิวกรก็กรทรู
พิศไหนก็เพ่งกลมพิศ	บมิดิกจะเปลี่ยนดู
เฉาจิตบพิศอรพฐ	วรภาคอื่นเลย ²

ลักษณะการพรรณนาความงามที่ละส่วนแบบนี้กวีไทยนิยมมาก เพราะเป็นการ
 แสดงความสามารถในการแต่งคำประพันธ์ด้วยการเล่นกระสวนคำซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวต่อ
 ไปในภายหลัง นอกจากนี้ยังเป็นการเน้นให้เห็นความงามในแต่ละส่วนอย่างเด่นชัดยิ่งไป
 กว่าที่การกล่าวชมแบบรวม ๆ ดังเช่นในโคลงสุภาษิต

อนึ่ง บางครั้ง น.ม.ส. อาจจะปรับข้อความบางตอนให้มีลักษณะที่เป็นไทย ๆ
 มากยิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้อ่านซึ่งเป็นคนไทยเข้าใจได้โดยง่ายดังเช่น

¹ Dean Milman, Op. cit., p. 25.

² พระราชนิพนธ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 31.

ในตอนต้นเรื่องซึ่งกล่าวถึงประวัติและความงามของนางมัยนตี ในนโโลปาชยานมู
พรรณนาความงามนั้นอย่างละเอียดจนแลเห็นภาพว่านางมีความงามล้ำเลิศจริง ๆ ใ้แก่

Damayanti with her beauty, with her brilliance, brightness, grace,
Through the worlds unrivalled glory won the slender-waisted maid.
Her, arrived at bloom of beauty, sat a hundred slaves around,
And a hundred virgin handmaids, as around great Indra's queen.
In her court shone Bhīma's daughter, decked with every ornament.
'Mid her handmaids, like the lightning, shone she with her
faultless form;
Like the long-eyed queen of beauty, without rival, without peer.
Never' mid the gods immortal, never' mid the Yaksha race,
Nor' mong men was maid so lovely, ever heard of, ever seen,
As the soul-disturbing maiden, that disturbed the souls
of gods.¹

(นางมัยนตีเป็นหญิงที่มีความงาม ความฉลาด ความดุค่มองสกลไส และความ
สง่างามยากจะหาหญิงใดในสามโลกที่จะมาเทียบเทียมความงามกับนางได้ ภาพของนาง
ผู้ซึ่งกำลังอยู่ในวัยแรกรุ่ง นิ่งอยู่ท่ามกลางนางทาส 100 คน และสาวพรหมจารี 100 คน
เปรียบเสมือนชายาของพระอินทร์นั่งอยู่ท่ามกลางนางอัปสร ความงามของนางเจิดจ้าไป
ทั่ววัง นางตกแต่งกายด้วยเครื่องประดับทุกชนิด ความงามของนางท่ามกลางหญิงสาวเหล่า
นี้เปรียบได้กับสายฟ้าแลบซึ่งส่องประกายเจิดจ้าออกมาให้เห็น นางเป็นผู้ที่มีรูปโฉมงดงาม
อย่างหาที่มิได้ ควงคาของนางงามราวกับควงคาอันยาวนานของพระศรีผู้เป็นเทวีแห่ง
ความงามบนสวรรค์ เป็นความงามที่ปราศจากคู่แข่ง ไม่มีผู้ใดได้เคยพบเห็นความงาม
เช่นนี้มาก่อนแม้ในหมู่เทวดา ยักษ์ และในบรรดามนุษย์ด้วยกันเอง นางเป็นผู้ที่มีความ
งามรบกวนจิตใจคนทุกผู้แม้แต่เทวดา)

¹ Dean Milman, Op. cit., p. 5.

การกล่าวชมความงามในลักษณะนี้แสดงให้เห็นคตินิยมในการชมความงามตามแบบอินเดียอย่างชัดเจน คือ มีการเปรียบเทียบความงามของตัวละครเอกฝ่ายหญิงกับพระศรีซึ่งเป็นราชินีแห่งความงามบนสวรรค์ และมีการเปรียบเทียบความงามกับสายฟ้าซึ่งแปลกใหม่ไม่อีกแบบหนึ่ง ภาพของนางทมยันตีที่ผู้อ่านได้เห็นจึงเป็นภาพของหญิงอินเดียผู้มีความงามล้ำเลิศนั่นเอง

ส่วนในเรื่องพระนลคำฉันท์ น.ม.ส.พรรณาคความงามของนางทมยันตีคืออย่างว่า

ฝ่ายราชบุตรีสิริโยศ	ชรทมิยะยันตี
พรายเพรา พระเยาเวศรุณี	สุชุมาลละลานเลอ
ทรงศรีฉวีรวโรลาส	กลวาควิมลเสมอ
โคจรล็กกลจิตเสมอ	มนถึงคณิงศรี
ในท่าจะหาอรสูรางค์	คัจฉานางก็ห่อนมี
ในคืนจะหาอรยุพี	กลบุชกีสุดหา
ความงามณะสามภพเสมอ	จะเสมอมีมา
หรามไวยประไพพรศุภา	ผิวเห็นก็เปนนุญ ¹

ผู้อ่านจะเห็นความแตกต่างในการชมความงามของนางทมยันตีได้อย่างเด่นชัด ในขณะที่ น.ม.ส. แยกเอาข้อความในนโปลาชุกรานุมเพียงบางส่วน กล่าวคือ ในตอนที่บรรยายว่านางทมยันตีมีความงามล้ำเลิศกว่านางใดในสามโลกคือ โลกมนุษย์ สวรรค์ และบาดาล ส่วนข้อความตอนอื่น ๆ นั้น น.ม.ส. นิพนธ์ขึ้นด้วยสำนวนของตนเองทั้งสิ้น ได้แก่ ตอนที่กล่าวว่านางทมยันตีมีความงามราวกับวาคซึ่งเป็นการชมตามแบบคตินิยมของไทย ทำให้บรรยากาศของเรื่องมีลักษณะเป็นไทยมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังจะเห็นได้ว่า การถ่ายทอดวรรณคดีต่างชาติมาเป็นวรรณคดีไทย กวีไทยสมัยก่อนไม่นิยมแปลตามตัวอักษร แต่นิยมอ่านแล้วจับใจความและนำมาเรียบเรียงใหม่ สิ่งใดที่คนไทยสามารถเข้าใจได้ง่าย กวีก็จะนำเข้ามาใช้ แต่ถ้าสิ่งใดหรือแนวความคิดใดขัดต่อความรู้สึกของไทย กวีก็จะปรับข้อความตอนนั้นให้เป็นไทย ๆ มากยิ่งขึ้น

¹ พระราชนิพนธ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 6.

เมื่อเปรียบเทียบเนื้อหาระหว่างนโลปาชุกรานุมุ และพระนลค่านันท์มาโดยตลอดพบว่า พระนลค่านันท์ได้เนื้อหาส่วนใหญ่มาจากนโลปาชุกรานุมุ น.ม.ส. ได้คงเนื้อความในส่วนที่เห็นว่าดี และสมบูรณ์พร้อมอยู่แล้วไว้คงเดิม ส่วนอื่น ๆ นอกเหนือจากนั้น อาจจะมีการคัดลอก เพิ่มความ หรือปรับความไปบ้างตามแต่ท่านจะเห็นสมควร เพื่อให้เนื้อความในตอนนั้น ๆ สมบูรณ์ขึ้น และมีลักษณะที่เป็นไทย ๆ มากยิ่งขึ้น การที่ น.ม.ส. ทำเช่นนั้นจึงมีส่วนช่วยเพิ่มพูนความงามให้แก่วรรณคดีเรื่องพระนลค่านันท์มากขึ้นอีกเป็นทวีคูณ

2.3 แก่นเรื่อง

ในการแต่งวรรณคดีเรื่องหนึ่ง ๆ ผู้แต่งย่อมมีความตั้งใจอย่างใคอย่างหนึ่งในเรื่องที่แต่งนั้นเสมอ และจะถ่ายทอดความคิดสำคัญนั้นออกมาสู่ผู้อ่าน ทักษะที่ผู้แต่งต้องการ เสนอนี้อาจจะเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า "แก่นเรื่อง"

"แก่นเรื่อง" ตามความหมายของศาสตราจารย์กุลหลาบ มัลลิกะมาส หมายถึง "แกนกลางของเรื่อง หรือ เป็นความคิดสำคัญในเรื่อง นักเขียนที่ดีย่อมแสวงโลกทัศน์หรือชีวทัศน์ของตนอย่างแก่นซึก จนผู้อ่านรับทราบไว้ว่า อะไรเป็นความคิดสำคัญของวรรณคดีเรื่องนี้ " ¹ แก่นเรื่องของวรรณคดีจึงเป็นสารที่ผู้แต่งสื่อมายังผู้อ่านเพื่อแสดงให้เข้าใจลักษณะอันเป็นธรรมชาติ หรือ ธรรมชาติของโลก หรือของมนุษย์ที่ผู้แต่งมองเห็น และมุ่งหมายจะแสดงลักษณะนั้นออกมาให้ปรากฏแก่ผู้อ่าน และในขณะที่เรื่องดำเนินไป แก่นเรื่องจะปรากฏอยู่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อยืนยันให้เห็นเจตนารมณ์ของผู้แต่ง เมื่อผู้อ่านอ่านจบแล้ว ก็จะมีงเกิดความเข้าใจในธรรมชาติวิสัยของมนุษย์ หรือของโลก ตามที่ผู้แต่งได้ชี้ให้เห็นมาโดยตลอด

น.ม.ส. ได้คงแก่นเรื่องตามที่ต้น มีลแผนวางไว้ทุกประการคือ มุ่งหมายที่จะแสดงให้ผู้อ่านเห็นโทษของการพนันว่า หากผู้ใดหลงมัวเมาในการพนันจนขาดสติ ก็ย่อมจะต้องประสบกับความหายนะในที่สุด นอกจากนี้ก็ยังมีมุ่งที่จะแสดงให้เห็นผลกระทบที่เกิดจากการพนันอีกว่า นอกจากจะกระทำให้ผู้เล่นสูญเสียทุกสิ่งทุกอย่าง และต้องอับอายแล้ว

¹กุลหลาบ มัลลิกะมาส, เรื่องเดิม, หน้า 108.

ยังทำให้ครอบครัวของพลอยลำบากตามไปด้วย

ทั้งคืน มิลแมน และน.ม.ส. ไค้แสดงแก่นเรื่องนี้ออกมาโดยอาศัยลักษณะนิสัยรักการพนันของพระนลเป็นจุดสำคัญในการประสานเรื่องให้มุ่งไปสู่แก่นที่กว้างไว้ในวรรณคดีทั้งสองฉบับ กวีแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนตั้งแต่ตอนต้นว่า พระนลมีนิสัย "Loving suice"¹ หรือ "เชิงชั้นพนันนลระวาง จิตรักกระหนกนัย"² หมายถึง พระนลมีใจรักการเล่นสถานั่นเอง การปูพื้นลักษณะนิสัยของพระนลตั้งแต่เริ่มแรกเช่นนี้ จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ทันทีในภายหลังว่า มีเหตุจริงใจอย่างไรบ้างที่ทำให้พระนลต้องตัดสินใจเล่นสกา และต้องพาตัวเอง ไปสู่ความวิบัติ

แก่นเรื่องเริ่มปรากฏชัดขึ้นเมื่อกลุ่สร้างเหตุการณ์ให้กลีและทวาบมาร่วมในพิธีสมพรของนางทมยันตีไม่ทัน แต่ได้มาพบเทพทั้งสี่ระหว่างทาง จึงได้ทราบข่าวว่านางทมยันตีได้เลือกพระนลซึ่งเป็นมนุษย์เป็นสามีไปแล้ว กลีจึงโกรธแค้นมากและสาปแช่งว่า

'Since before the Immortals' presence she a mortal spouse did choose,
Of her impious crime most justly, heavy be the penal doom.'³

(ก่อนหน้าเทพทั้งสี่ นางกลีบเลือกมนุษย์เป็นสามี การกระทำของนางเป็นความผิดอย่างมหันต์ นางสมควรจะได้รับโทษทัณฑ์อย่างร้ายแรง)

ส่วนในพระนลคำฉันท์กล่าวไว้ว่า

บึงอาจเลือกภสคามมนุษย์มะนิเยง   อันองค์พระอินทร์เอง
บ่เลือก
เลือกผิวคนอรเชอเสมอจิตกระเลือก   หาทุกซบถูกเลือก
จะวาย

¹Dean Milman, Op. cit., p.3.

²พระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเกิม, หน้า 3.

³Dean Milman, Op. cit., p. 33.

ทั้งผู้คนอรเชอ สมอจิกสลาย ทั้งสุขทุกข์หมาย
 สวรรค์
 อียบาใหญ่หลวงยังมีดวงชะตางวิบุลทัศน์ แท้โทษจะถึงอัน
 ทราย¹

ต่อมา กวีแสดงให้เห็นว่ากลีและทวารวโรกรชแค้นพระนลมากจึงวางแผนการณ
 ที่จะแก้แค้นพระนล กลีกล่าวว่า

'I my wrath can curb no longer, I henceforth in Nala dwell;
 From his kingdom will I cast him, from his bliss with his sweet bride.
 Thou within the dice embodied, Dvāpara, my cause assist.'²

(ข้าไม่สามารถระงับความโกรธไว้ได้นานกว่านี้อีกแล้ว ข้าจะไปสิงสู่อยู่ในกาย
 ของพระนล และจะทำให้พระนลต้องถูกเนรเทศออกจากเมือง และต้องพรากรจากนาง
 ทมยันตี ส่วนเจ้าจงแปลงกายเป็นสกาเพื่อช่วยเหลือข้า)

ในฉบับของน.ม.ส. กลีกล่าวว่า

ข้าไซร้จักรสูและสิงพระนลใน มัชราจะคลาดไป
 บ่มี
 เข้าสิงแล้วและก้ข้าจะพาพระนรสีห์ ผู้ช่วยบ่กลัวดี
 ค่างน
 จักทำให้ล้มและจมณะมหิดล เสียเมืองกระเคื่องมนต์
 มลาย
 อันองค์ในชเคยสวยสุขสบาย จักเสื่อมสลายกาย
 ทพลี

¹ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 33.

² Dean Milman, Op. cit., p. 35.

เคยชื่นชมถิรมยะชมพระรมณี   ทรมไวพระไภมี
 จะกาย
 คิคกงสมจิตหนาทวปรสทหาย   มุ่งหวังจะคังหมาย
 มีคลาด
 เชิญช่วยอาคมะเกิดจะเกิดผลมีพลาด   เกลอสิงณะถูกบาศก์
 นะเกลอ
 เกลอสิงอักษะและซำจะสิงพระนลเลอ   ห่อนซำจะพาเชอ
 ท่างน¹

กสิและทวามรปริภษากันว่าจะร่วมมือกันแก้แค้นพระนล โดยกสิจะเข้าสิงดวงจิต
 ของพระนล ส่วนทวามรจะเข้าสิงลูกสกา ทั้งสองคนจะทำให้พระนลหลงมัวเมาในการพนัน
 จนต้องพบกับความพินาศ และแล้วเวลาที่กสิรอคอยก็มาถึงเมื่อ

Twelves long years had passed ere Kali saw that fatal instant come.
 Nala after act uncleanly holy water having sipped,
 Went to player, with feet unwashen; - Kali seized the fatal hour.
 Into Nala straight he entered, and possessed his inmost soul.²

(กสิรอคอยอยู่ถึง 12 ปีจึงได้โอกาส เมื่อพระนลเข้าไปสวคมนต์โดยไม่ได้ล้างเท้า และ
 ทุ่มน้ำศักดิ์สิทธิ์ต่างๆที่มีร่างกายสกปรก กสิจึงถือโอกาสนี้เข้าสิงดวงจิตของพระนล)

ในพระนลคำฉันทบรยายไว้ว่า

มุ่งหน้าจะหาช่อง	จิตจ้องประหัตประหาร
สิบสองฉนวนาน	นลพลาดเพราะซำคพิธิ
ถ่ายบุตรสำเร็จแล้ว	พระบ่ล้างพระบทศรี
ไปทันสะอากติ	จรสู่ณะสันชยา

¹พระราชนวรงค์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเคิม, หน้า 44.

²Dean Milman, Op. cit., p.35.

ฝ่ายท้าวกลีทราม	อวกาศดูจากก็มา
สำนักพระราช	บ่มีหึงกระดิ่งพระนล
กลใจพระไนษัธ	ก็วิบตีวิกตีวิก
เชิงเขาวนกำเลามนท	มนขำระกำวิก
ครันองค์กลีสิง	นลสมมนานุสร
ซึ่งองค์ทวามร	จรทรงคำรังสกา ¹

เมื่อกลีเข้าสิงใจพระนลและทวามรเข้าสิงในลูกสกาแล้ว กลีจึงดำเนินตามแผน
ขั้นต่อไปคือ

Pushkara in haste he summoned- 'Come, with Nala play at dice,
Ever in the gainful hazard, by my subtle aid thou'lt win,
Even in the kingdom of Nishadha, even from Nala all his realm.'²

(พระบุษกร ท่านจงไปท้าพระนลเล่นสกา ข้าจะช่วยท่านให้ได้รับชัยชนะ ได้ผล
ประโยชน์จากการพนัน สมบัติทุกอย่างที่พระนลมีอยู่รวมทั้งเมืองนิษัธจะตกเป็นของท่าน)

ในฉบับของน.ม.ส. กลีพูดกับพระบุษกรว่า

กูก่อนพระบุษกร	จิตหาญชำนานุพนัน
เชิญชวนพระนลชรร	มิกราชประลองสกา
องค์ท่านสีชาญกล	ยลเล่ห์เหวณะ
รู้หลักประจักษ์ปา	ศกะคล่องท่านองจะทำ
นลไซรมิไกรู้	ผิวสู้ก็เห็นจะกรรม
ตัวท่านชำนานุช่า	นะนริศร์บ่ผิดกมล
ศถงการสราญรม	ยะบรมนุราภินนท
สมบัติสุภัตร์ผล	พรรราชมโศครวย

¹พระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 45.

²Dean Milman, Op. cit., p.35.

เราจักอ่านวยให้	ประดูท่านเพราะการพนัน
สมบัตินิษัพลัน	จะวิเภทเพราะเหตุสภา
สิ่งใคมิไ้เหลือ	กลเมื่อแดงกดา
กัวนกลพระนลนา	ยกเด็กจะเกิกลสุผล ¹

"Long the lofty - minded Rāja that bold challenge might not brook,"²

(พระนลเฝ้ากรุ่นคึกอยู่นาน แต่ก็ยังไม่กล้าที่จะตอบรับคำท้านั้น)

ในพระนลคำฉันทพรรณาคความรูสึกของพระนลไว้ว่า

ท้าแล้วก็ท้าเล่า	นลเศร้าทหัยะครอง
คลองซั่มมะท่านอง	นิวเล่นก็เห็นบ่ดี
บักเคี้ยวก็หันทวน	จิกป่วนอ่านาจกลี
ไคร่ขันพนันมี	มลจิกบักคจะชาม
บักเคี้ยวก็ไคคิก	ทศทิศจะเยี่ยจะหยาม
หลงเล่นบ่เห็นงาม	มนป่วนจะปรวนจะแปร
บักเคี้ยวกลีกล	จิกนลก็เชื่อนักแซ
แต่หมายก็กายแก	บ่มียังมียินมียง ³

ท้อมากลิจึงไชแผนชั้นสุดท้าย ซึ่งจะทำให้พระนลไม่อาจจะปฏิเสธได้อีกเลย นั่นคือ

In Vidarbha's princess' presence deemed he now the time for play.⁴

(พระบุษกรท้าพนันพระนลก่อนนางหมยันตี ทำให้พระนลรู้ว่าถึงเวลาแล้วที่จะ
ต้องเล่นสภา)

¹ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 46.

² Dean Milman, Op. cit., p.37.

³ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 47.

⁴ Dean Milman, Op. cit., p. 37.

ในพระนลคำฉันท์กล่าวว่

บุษกรทำนุลา

เงาหน้าพระนางทอง

ในรัชชัศริยปลง

จิตมันพ่นสกา¹

อนึ่ง ถึงแม้ว่าทั้ง น.ม.ส.และคิน นิลแมนจะแสดงให้เห็นว่าการที่พระนลยอมรับคำทำนั้นก็เพราะต้องการรักษาศักดิ์ศรีทั้งของนางทมยันตีและของพระนลเอง ผู้วิจัยกลับมีความเห็นว่า นั้นเป็นเพียงคำแก้ตัวของพระนล เพราะตามธรรมเนียมของนักการพนัน ย่อมจะออกหน้าฟังดูที่สู้อาพนันนานๆไม่ได้ พระนลก็เช่นกัน คือมีจิตใจเป็นนักการพนันอยู่แล้ว เมื่อถูกทำจึงไม่สามารถยับยั้งความอยากไว้ได้นาน การที่พระนลไม่ยอมรับคำทำตั้งแต่แรกก็เป็นเพราะว่ายังหาข้อแก้ตัวมาอ้างไม่ได้ แต่เมื่อพระบุษกรทำพนันต่อหน้านางทมยันตีจึงเป็นโอกาสดีที่พระนลจะได้ใช้เป็นข้ออ้างในการเล่นพนัน เพื่อป้องกันกรณีการครหานินทาประการหนึ่งและอีกประการหนึ่งก็คือ พระนลพยายามหาข้อแก้ตัวให้กับตนเองเพื่อจะได้ไม่รู้สึกว่าเป็นผู้ผิด แต่ที่ทำไปก็เพื่อรักษาเกียรติของนางทมยันตีและของตนเองมากกว่า

การที่พระนลไม่สามารถยับยั้งจิตใจตนเองไว้ได้ เป็นเหตุให้ต้องสูญเสียทรัพย์สมบัติที่มีอยู่ไปจนหมด และทำให้ข้าทาสบริวารต้องพลอยเดือดร้อนใจตามไปด้วย พระบุษกรรู้ดีว่าพระนลกำลังลุ่มหลงสกาจนขาดสติ จึงฉวยโอกาสที่จะแย่งชิงนางทมยันตีมาเป็นของตน ในนิโลปราชูยานุ พระบุษกรแนะนำว่า

¹ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 47.

There remains but Damayanti, all thou hast besi, is mine.

Throw we now for Damayanti, come, once more the hazard try.¹

(สมบัติทุกอย่างของท่านตกเป็นของข้าหมกแล้ว ขณะนี้ท่านเหลือแก่นางทมยันตี
เรามาทอดสากันอีกสักครั้งเถิดเพื่อนางทมยันตี)

ส่วนในฉบับของ น.ม.ส. พระนุชกรแนะนำพระนลแบบเดียวกันว่า

เหลืออยู่ที่แก่พระสุกคา	พนิคาพบุทธุ
เอกรักษ์พระชกคิยพฐ	วราชรมเทษ
มาเราจะทอดทิวะพนัน	พระวิทรภะนารี
ใครก็จะได้พระรมณ	นลจงบ่สงกา ²

นางทมยันตีต้องกลายเป็นส่วนหนึ่งในการเดิมพันสากครั้งสุดท้ายนี้ ก็เป็นเพราะ
นิสัยรักการพนันของพระนล หากพระนลไม่มีใจรักการเล่นสากแล้ว แม้จะถูกพระนุชกรยุยง
เพียงใดก็ไม่คล้อยตามคำยุยงนั้น แต่ในเรื่องนี้พระนลมีใจรักการเล่นสากเป็นทุนเดิม
อยู่แล้ว เมื่อถูกพระนุชกรกระตุ้นนาน ๆ เข้าจึงออกใจไว้ไม่ได้ ในที่สุดก็ต้องรับคำท้านั้น
ผู้ที่เดือดร้อนเพราะผลสะท้อนแห่งการเล่นการพนันโดยประมาท จึงตกอยู่แก่นางทมยันตี
ซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดพระนลมากที่สุด

ในขณะที่พระนลและนางทมยันตีออกเดินป่า กวีมุ่งที่จะแสดงให้เห็นว่า มุคค
ที่ล้นเนื้อประกาศิวเพราะการเล่นการพนันอย่างขาดสติจะต้องถูกผู้อื่นเยาะเย้ย และ

¹ Dean Milman, Op. cit., p. 43.

² พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 57-58.

ข้า้เดิมให้เจ็บปวดและสำนึกในความผิดของคน ทั้งเช่น พระนลถูกนกกสกาทมาเยาะเย้ย และโฉบเฉี่ยวเอาผ้าปูไป จึงรู้สึกอับอายและตระหนักถึงความผิดอันใหญ่หลวงของคน นกกสกากล่าวเยาะเย้ยพระนลว่า

'Lo, we are the dice, to spoil thee thus descended, foolish king.'

While thou hadst a single garment all our joy was in complete.'¹

(เราคือสกา ซึ่งจะตามรังควานเจ้าไม่ให้เหลือสิ่งใดเลยกษัตริย์ผู้โง่เขลา ความสนุกของเราจะไม่สมบูรณ์หากเจ้ายังมีผ้าปูงปกปิดกายเหลืออีกหนึ่งผืน)

ในพระนลคำฉันท์ นกกสกาทพูดถากถางพระนลในทำนองเดียวกันว่า

กูราพระนลพินลศักดิ์	ปรปักษ์สยของพล
นี้หรือระบือกิตติถล	วิทยานชำนานูเขาวน
รู้เท่าศกุนตะกับรู้	คัจฉูก่าเลาเมา
มัวโมหะมนกมลเรา	จรล่อก็หลงกล
เรานี้มิใช่สฤณคอก	และจะบอกยุบดินล
เราคือสกาจรณจัญ	นลไว้ให้เกษม
อันเราสกาสฤณไซ้	จะมีให้พระนลเปรม
แม้ผ้าจะพันสิริระเอม	ถูระไค้มิให้มี ²

เหตุการณ์ตอนที่พระนลถูกสกาเยาะเย้ย และ รังแกข้า้ด้วยการโฉบเฉี่ยวเอาผ้าปูไป เท่ากับเป็นการจำลองภาพของคนที่หลงมัวเมาการพนันจนไม่เป็นตัวของตัวเอง ย่อมต้องถูกผู้อื่นคอยซ้ำเติมอยู่ตลอดเวลา แท้กว่าจะรู้สำนึกก็สายเกินไปเสียแล้ว คัจฉาพูดของพระนลที่กล่าวแก่นางชมยันตี ในขณะที่สำนึกผิดว่า

¹ Dean Milman, Op. cit., p. 45.

² พระราชวรรังษีเชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 60-61.

They ,O blameless, by whose anger from from my kingdom I am driven,
 Life-sustaining food unable in my misery to find-
 They, through whom Nisbadha's people, may not house their outcast king
 They, the forms of birds assuming, my one robd have borne away.
 In the dark extreme of misery, sad and frantic as I am,

(พวกเขาโกรธข้าจึงขับไล่ข้าออกจากเมือง ท้องล่ายากยากแค้นแสนเข็ญ
 ท้องอกอยากหิวโหย พวกเขาสิ่งไม่ให้ชาวเมืองนิษช่วยเหลือข้า พวกเขามาในร่าง
 ของนกสกา มาโดยเอาผ้าถุงที่ข้ามีอยู่เดินเคียวไป มันเป็นความทุกข์ทรมานแสนสาหัส
 อันทำให้ข้าอับยสอกลู และเจียนจะบ้าคลั่งเสียให้ไต่)

ในพระนลคำฉันท์กล่าวว่

อ้อองค์พระนุชบุศยะรัตน	กุลชิตี๋มหาศาล
อันอักชะจ้องจรประหาร	คุณี่ก็มีกรรม
ดูเพลิงสกาวิกลจิต	วิปริตเลมอม่า
สมมุตินิษวิบจ่า	จิตจากนครหลวง
ไปเคยวิบากกลวิบาก	จรลากพระเพ็ญยวง
สู้ป่าและพาสมรทวง	จิตจากประยูรยวงศ์
อาหารก็อคบดก็ร้อน	บทจรณะคองคอง
หมครู่จะสู้จรค่ารง	อิทโลกโฉนโค
ดูแสนจะโศกจิตก่าศรค	อปยศแสนยงใจ
นานปีปการวิกลไก	ยะจะจู่จะสู่นาง ²

พระนลรู้สึกผิดอย่างมากที่ทำให้นางทมยันตีต้องมาลำบาก จึงได้ชี้เส้นทางให้นาง
 กลับเมืองวิทรภ แต่นางไม่ยอมกลับ ซ้ำยังยกเหตุผลต่างๆมาอ้าง ทำให้พระนลใจอ่อน
 ยอมให้นางติดตามต่อไป แต่แล้วในที่สุดพระนลก็ทนดูสภาพของนางทมยันตีต่อไปไม่ไหว
 จึงได้ตัดสินใจหนีจากนางไป ทั้งนี้เพราะ

¹ Dean Milman, Op. cit., p. 45.

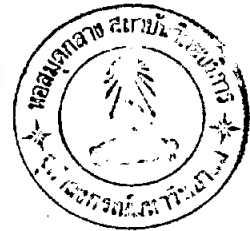
² พระราชนิพนธ์ของ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 61.

Then of sense bereft by Kali Nala hastily set forth;
 And denarting, still departing he returned again, again;
 Dragged away by that bad demon, ever by his love drawn back.
 Nala, thus his heart divided into two conflicting parts,
 Like a swing goes backward, forward, from the cabin, to and fro.
 Torn away at length by Kali flies afar the frantic king,
 Leaving there his wife in slumber, making miserable moans.
 Reft of sense, possessed by Kali, thinking still on her he left,
 Passed he in the lonely forest, leaving his deserted wife.¹

(เมื่อกลีคลใจพระนลทำให้พระนลหนีออกไปทันที แต่แล้วพระนลก็วกกลับเข้ามาใหม่ แต่ทุกครั้งกลีคลใจพระนลให้ออกไปอีก พระนลเกิดความขัดแย้งในใจขึ้น 2 อย่าง ภาพของพระนลที่เหินวณเวียนเข้าออกกระท่อม เปรียบได้กับชิงช้าซึ่งแกว่งไปแกว่งมา กลีคลใจให้พระนลเสียสติและหนีจากนางทมยันตีไป ในขณะที่นางกำลังนอนหลับ พระนลเศร้าโศกเสียใจมากและแล้วในที่สุดกลีคลใจให้พระนลทอดทิ้งนางทมยันตีไปได้สำเร็จ)

ในพระนลคำฉันท์กล่าวไว้ว่า

ฝ่ายกลีคล	สิงจิตนล
เชือกวิกล	มณฑะจ่านง
แท่นมทียี่	หนี่ยุพยง
จิตนลจง	จักจรลี
หันมณะหัก	จักจรไป
หวนมณะไม่	ไกลยวติ
เหซิจหวน	ป่วนจิตมี
ทุกชะทวิ	แทบจะประลัย

¹Dean Milman, Op. cit., p. 53.

ครั้นกลัดกล	นลชก็เผลอ
มุ่นมนะเมอ	เชอจวไกล
กุ่มบดควน	ชวบทไป
ทิ้งอรไทย	หลับชะสภา ¹

การที่พระนลทอคิดทิ้งนางมยันตีไป ทำให้นางต้องลำบากมากที่สุดในชีวิต นี่คือ ส่วนที่กวีจะแสดงให้เห็นว่า โทษของการพนันนอกจากจะตกอยู่กับผู้เล่นแล้วยังมีผลสะท้อนไปถึงคนใกล้ชิดผู้เล่นอีกด้วย ในที่นี้คนใกล้ชิดพระนลก็คือนางมยันตี นางต้องทุกข์ระทมเพราะ ความผิดของพระนล

ในฉบับภาษาอังกฤษ นางมยันตีถึงกับคร่ำครวญว่า

Still Vidarbha's princess uttered: 'What the sin that I have done?
Scarcely in this desert forest had I met this host of men,

Every deed of living mortal by o'er-ruling fate is done.
Yet no sin have I committed, in my blameless infancy,
To deserve this dire disaster, or in word, or deed, or thought.
For the choosing of my husband are the guardians of the world,
Angry are the gods? rejected for the noble Nala's sake,
From my lord this long divorcement through their power do I endure.'²

(นางมยันตีคร่ำครวญว่า "ข้าทำบาปอะไรไว้หรือ กว่าจะพบคนกลุ่มนี้ก็ยากเย็นเหลือเกิน...ตั้งแต่เกิดมาข้าไม่เคยทำบาปทั้งทางคำพูด การกระทำ หรือความคิด สมควรแล้วหรือที่ข้าต้องไ้รับความทุกข์ยากแสนสาหัสเช่นนี้ หรือเป็นเพราะเทพทั้ง 4 ยังไม่หายโกรธข้าที่ข้าเลือกพระนลเป็นสามี แม้แต่สามีก็ยังหนีจากข้าไป ข้าจะต้องทนต่อชะตากรรมอันหนักหน่วงนี้ไปอีกนานเท่าใด

¹พระราชนิพนธ์เรื่อง กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, เรื่องเดิม, หน้า 75.

² Dean Milman, Op. cit., p. 87-89.

ในพระนลคำฉันท์กล่าวว่

ทูลสไคยไค้ท่	กัณลกัณมะไคคค
พระฉั้วพรวากวืวากทน	วืวคิเต้าพนาค
ชรอยชาคิก่อนช้	ประกอบลามาการ
ฉนัชาคินัรอน	หทัยลาญกัปรวาวย

พระฉั้วมีกัสิ้วราง	พระญาคิห่่างบ่เห็นใจ
มหายคั้กัหมคไป	จะนอนนั้บ่คังเคย
พระลูกหญิงพระลูกชาย	จะคิรัายมีรู้เลย
ชิคายาว์เฉลาเซย	แหล่มนั้ช่นเฉลิมรมย์

จะเป็นคั้วพระโลกบาล	ก่าเวียงชานูพิชัยพล
ฉะคราวเมือเสกัจจล	วิทรรกัเพื่อสญมพร
พิโรช้ช้เพราะช้เลือก	พระนลโนษเชศว
บ่เลือกหนึ่งสุราม	ฉะเหล้าเทพส้องค
กัจิงเชอประทานทุกช้	หลายสุขสลายวงค์
ก่าเนิรมาฉะป่าคง	กัชอกช้ว่ระก่าเกิน ¹

กว่านางหมยันทีจะพ้นจากเคราะห์กรรมมาได้และได้มาใช้ชีวิตอย่างสุขสบายที่เมืองเจตี นางต้องพบกับอุปสรรคต่างๆแทบว่าจะเอาชีวิตไม่รอด แต่นางก็สามารถรอดพ้นจากเคราะห์กรรมมาได้โดยปาฏิหาริย์ ทั้งนี้เพราะผลของความดี ความซื่อสัตย์ที่นางยึดมั่นไว้ได้ช่วยปกป้องรักษานางให้รอดพ้นจากอุปสรรคทั้งหลายได้

ต่อมาภควิไค้กลับไปกล่าวถึงบทบาทของพระนลอีกคั้งหนึ่งโดยชี้ให้ผู้อ่านเห็นว่าพระนลต้องเผชิญกับสิ่งไค้บ้างหลังจากแยกทางจากนางหมยันตีมาแล้ว เหตุการณ์คั้งนี้เอง

¹ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ , เรื่องเคิม, หน้า 104-105.

จะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีสำหรับชีวิตของพระนล ก็จะต้องแสดงให้เห็นว่า แม้ว่าคนเราจะพลากพลัด
ไปแล้วในตอนแรก แต่ถ้ามีความอกหนไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และทำแต่ความดีอยู่เสมอ ความ
คืนนั้นก็คอยสนอง ทำให้คนผู้นั้นรู้สึกว่ามีชีวิตนี้ยังมีความหวังอยู่บ้าง และถ้าเขาไม่ทอดย
เสียก่อน เขาก็อาจจะมีโอกาสประสบความสำเร็จในชีวิตอีกครั้งหนึ่ง

พระนลเริ่มมีความหวังมากขึ้นเมื่อได้พบกับเหตุการณ์ตอนหนึ่งเข้า นั่นคือ

Damayanti when deserting royal Nala fled, ere long
Blazing in the forest jungle he a mighty fire beheld;
Thence, as of a living being, from the midst a voice he heard:
'Hasten, Nala!' oft and loudly, 'Punyaśloka, haste,' it cried.¹

(หลังจากที่พระนลทอดทิ้งนางทมยันตีมาเป็นเวลานาน ก็ได้มาพบกองไฟกองใหญ่
เข้ากองหนึ่งในป่า และมีเสียงร้องของสิ่งมีชีวิตเล็กลอคออกมาด้วย เสียงนั้นดังอยู่บ่อยๆ
ว่า "เร็วๆเข้า พระนล เร็วๆเข้า")

ในพระนลคำฉันทน์กล่าวว่

รีบร้นคั่นคั่นมรรคา	ทอดเนตรทัศนาศา
แนวเพลิงเรียงไหม้ในสันต	
ทันใดได้สดับศัพทอัน	กองเพลิงเดgingควัน
กระหลบบ่กลบสำเนียง	
กูราพระนลพลเกรียง	เผยเกียรติกำเรียง
กำไรวิลาสเลอวงศ์	
เร็วเข้าเราอยู่ในพง	เพลิงเร้าเผาองค์
พางอากมพินาศในไฟ	

¹Dean Milman, Op. cit., p. ๙๗.

เร็วเลิกเทอคข้าพาไป

เร็วเลิกทวไนย

เร็วเลิกพระเลศฤาณ¹

เมื่อพระนลไค้พึงจึงรีบเข้าไปช่วยทันที พญานาคจึงแนะนำตัวให้พระนลรู้ และบอกถึงสาเหตุที่ท่อกองถูกสาป ท่อกจากนั้นจึงคอยแทนบุญคุณของพระนลโดยสั่งให้พระนล

Ere the tenth step he had counted, him the sudden Serpent bit:
As he bit him, on the instant all his kingly form was changed.²

(จงเดินถอยหลังไป 10 ก้าว ท่อกจากนั้นพญานาคก็ฉกกัดพระนล ในบัดนั้นเอง รูปโฉมของพระนลก็เปลี่ยนแปลงไป)

ในพระนลคำฉันท์บรรยายไว้ว่า

ก้าวอย่างพลางนัยคำเนียร

สิบก้าวห่อนเกิน

จึงกรรโกฏกณกรินทร์

อำนาจพระขานาคินทร์

พระนลนฤมทินทร์

พระรูปก็กลับกลายเป็น³

ถารที่นาคทำเช่นนั้นก็เพราะ

'Through my power thy form is altered, lest thou should'st be
known of me.

He through whom thou'rt thus afflicted, Nala, with intensest grief,

Through my poison, shall in anguish ever dwell within thy soul.

All his body steeped in poison till he free thee from thy woe,

Shall he dwell within thee prison'd in the ecstasy of pain.

So from him, by whom, thou blameless!

¹ พระราชนิพนธ์เรื่อง กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, เรื่องเดิม, หน้า 115.

² Dean Milman, Op. cit., p. 97.

³ พระราชนิพนธ์เรื่อง กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, เรื่องเดิม, หน้า 118.

By the curse I lay upon him thy deliverance shall be wrought.
 Fear not thou the tusked wild boar, foeman fear not thou, O King.
 Neither Brāhman fear, nor Sages, safe through my prevailing power.
 King, this salutary poison gives to thee nor grief nor pain;
 In the battle, chief of Rājas, victory is ever thine.¹

(พิษของข้าจะทำให้รูปโฉมของท่านเปลี่ยนแปลงไปจนไม่มีใครจำท่านได้ ผู้ที่สิง
 อยู่ในดวงจิตของท่าน และทำให้ท่านต้องทนทุกข์ทรมานจะต้องได้รับความเจ็บปวดจากพิษ
 ของข้า พิษของข้าจะแทรกซึมไปทั่วกายของเขารจนกว่าเขาจะปลดปล่อยท่านให้พ้นจากความ
 ทุกข์ เขาจะต้องถูกกักขังให้ได้รับความเจ็บปวดอยู่ในกายของท่าน ด้วยคำสาปแช่งของข้า
 จะทำให้เขาปล่อยท่านไป ท่านจะปลดปล่อยจากสัตว์ร้าย และศัตรู หรือแม้แต่วงพราหมณ์
 หรือนักปราชญ์ทั้งหลายท่านก็ไม่ต้องเกรงกลัว ท่านจะโทษชัยชนะเสมอในการรบ)

ในพระนลคำฉันท์กล่าวว่า

ใครคิดอิสสามาทำ	กอบเกิดกอบกรรม
ก่อทุกข์ชด้นคพลัดวงศ์	
แอบอิงสิง ไคในองค์	กลใจให้ทรง
ประพฤติกิชอบกอบการณ	
บั้นนี้พิษช่ากล้าหาญ	เต็มองค์ภูบาล
ใครสิงก็ยิ่งมฤตยู	
คือหลออยู่ในพิษงู	จักพันพิษกู
ก็ค่อเมื่อพันกายนรินทร์	

อันองค์พระองค์ทรงขรรค์   พิษทูลูกกัน
 วิบุประทุภฏฐาสม

ไว้โรคาพาชพยาธิยานต์   เข็มพณฑลพรวาน
 อริบรอตอกร²

¹ Dean. Milman, Op. cit., p. 97.

² พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, เรื่องเดิม, หน้า 118-119.

การที่พญานาคทำเช่นนั้นก็เพราะต้องการให้พิษร้ายของคนแทรกซึมเข้าไปทำร้ายกลีเพื่อให้ออกจากร่างของพระนลโดยเร็ว และเป็นกำบังกันอันตรายให้แก่พระนลในเวลาเดินทาง นอกจากนี้พญานาคยังแนะนำอีกว่า

"Go thou forth, thyself thus naming, 'Vāhuka, the charioteer,'
 To the royal Rituparna, in the dice all - skilful he;
 To Ayodhyā's pleasant city, sovereign of Nishadha go;
 He his skill in dice will give thee for thy skill in taming steeds:
 Of Ikshvāku's noble lineage he will be thy best of friends.
 Thou the skill in dice possessing soon wilt rise again to bliss;
 With thy consort reunited yield not up thy soul to grief.
 Thou thy kingdom, thou thy children wilt regain, the truth I speak.¹

(ท่านจงไปพบท้าวฤๅษบรรณผู้เชี่ยวชาญในเรื่องสกกาที่เมืองอโยธยา โดยแนะนำคนว่าเป็นสารดีชื่อ วาหุก ท้าวฤๅษบรรณจะถ่ายทอดวิชาสกกาให้แก่ท่าน ส่วนท่านจะถ่ายทอดวิชาเกี่ยวกับม้าให้เป็นการแลกเปลี่ยน ท้าวฤๅษบรรณจะเป็นเพื่อนที่ดีที่สุดของท่าน ความเชี่ยวชาญในการเล่นสกกาจะทำให้ชีวิตของท่านรุ่งเรืองขึ้น ท่านจะสามารถถอยบ้านเมืองคืนมาได้ และจะได้พบนางทมยันตีและได้ครองคู่ร่วมกันอีกครั้งหนึ่ง นอกจากนี้ ท่านจะได้พบกับบุตรทั้งสองคนอีก)

1

Dean Milman, Op. cit., p. 97.

ในพระนลคำฉันท์กล่าวว่

จงเสด็จควนโศยคงคอน	เคียรชฎจักร
อโยชยาธานี	
เฝ้าพระฤทุมบรรณฤบติ	ภูมิผู้มี
เขาวนเขี้ยวชำนานฎการสกา	
ทูลว่าชำนานามวา	หุกผู้สา
รติรดาศวาจารย์	
ชอรองลอรองราชบทมาลย์	มากเอื้อเออาการ
พระองค์จงไปรคปรานี	
เชอรับเลี้ยงคูกอผู้ที	จงมุ่งใจมี
จะแลกความรู้กุตน	
วิชามาแลกวิชาสกากล	สแกการชาฎกมล
จะแมนคั่งมากปราถนา	
แคล้วคลอองลอบองบาศก้ออาชสา	มารณผู้สุสตา
นสุขนิษัชสวัสดิ	
คินครองไอสุรย์ภูลหวิ	มทิสวรมหิษี
พระบุตรชิตาลาวัญย์ ¹	

พระนลไค้ฟังคั้งนั้นก็เริ่มมีความหวังขึ้นมาทันที พระนลไค้ทำตามทีที่พญานาคแนะนำ
ทุกประการ ต่อมากวีไค้กลับไปพุดถึงเหตุการณทีเมืองวิทรภคว่า ท้าวภิมะส่งพรานหม้อออกตาม
หาพระนลและนางทมยันตี ในทีสุกพรานหม้อสุทหะก็ไปพบนางทมยันตีทีเมืองเจตีและไค้พานาง
กลับเมืองวิทรภทันที หลังจากนั้น นางทมยันตีจึงส่งพรานหม้อออกติดตามหาพระนล โดยสั่งให้
พรานหม้อซึบสำนำทีนางสอนให้ไปทั้วทุกเมือง และให้คอยจับคากูว่ามีผู้ไค้บังทีมีปฏิกริยาค้อสำนำ
บหนี และเขาคอบมาว่าอย่างไรม้าง เสร็จแล้วให้พรานหม้อกลับมารายงานให้นางทราบทันที
และแล้ว แขนของนางทมยันตีก็สัมฤทธิ์ผล พรานหม้อบรรณาทไค้ไปพบสารติของท้าวฤทุมบรรณชื่อ
วาหุกมีปฏิกริยาเมื่อไค้ฟังสำนำบหนี และคอบค้ำของพรานหม้อค้วย พรานหม้อจึงรีบกลับมาแล้ว

¹พระราชนวรงค์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเกิม, หน้า 119-120.

ให้นางหมยันทิพัง นางจึงออกอุบายใช้ให้พราหมณ์สุเทวะไปหลอท้าวฤๅษณ์ว่า นางกำลังจะทำ พิธีสุมพรครั้งที่ 2 ในวิรุ้งชั้น หากท้าวฤๅษณ์ปรารถนาที่จะมาร่วมพิธี จะต้องรีบเดินทาง มาให้ทันตอนพระอาทิตย์ขึ้น ท้าวฤๅษณ์จึงใช้ให้วาหุเป็นสารดี ว่าทุกต้องการพิสูจน์ความจริง จึงรับอาสาขีรถให้ทันที เหตุการณ์ในตอนต่อมาเองที่จะพาเรื่อง ไปสู่จุดสูงสุดของเรื่อง นั่นคือ ท้าวฤๅษณ์ทำม้าคลุมศีรษะหล่น จึงบอกให้วาหุหยุดรถเพื่อที่จะให้วรัชโศยลง ไปเก็บ แก้วทุก ปฏิสเส อ้างว่ารถแล่นมาไกลถึง 5 ไมล์แล้ว ถ้ากลับไปเก็บจะชักช้าไม่ทันการ ท้าวฤๅษณ์ กล่าวยกย่องวาหุว่ามีความชำนาญในการขับขีรถมามาก และยังคงกล่าวไปอีกว่า ไม่มีใคร ที่จะเก่งกาจไปเสียทุกเรื่อง ดังเช่น วาหุเก่งในเรื่องเกี่ยวกับม้า แต่ท้าวฤๅษณ์เก่งในเรื่องเกี่ยวกับการนับเลข ต่อจากนั้นท้าวฤๅษณ์จึงแสดงฝีมือให้เป็นที่ประจักษ์ตาแก่วาหุ ท้าวฤๅษณ์ทำนายว่า

Of the leaves on yonder fruit - tree, Vāhuka, and of the fruits,

Would'st thou know how many are fallen? one above a hundred, there.

One leaf here above a hundred, and one fruit, O Vāhuka!

And of leaves are five ten millions hanging on those branches two.

Those two branches if thou gather, and the twigs that on them grow,

On those two are fruits two thousand and a hundred, less by five.¹

(ท่านทราบไหมว่าใบและผลของต้นวิกิตกะที่อยู่ทางโน้นมีจำนวนเท่าไร ข้าขอทายว่า ผลของต้นวิกิตกะที่หล่นอยู่ที่พื้นดินมีจำนวนมากกว่าที่อยู่บนต้น 101 ผล ใบของต้นวิกิตกะที่หล่นอยู่ที่พื้นดินมีจำนวนมากกว่าใบที่อยู่บนต้น 101 ใบ และใบที่ห้อยอยู่ที่กิ่งทั้งสองโน้นมีจำนวนทั้งสิ้น 50 ล้านใบ และผลที่อยู่บนกิ่งทั้งสองรวมทั้งสาขาของมันมีทั้งหมด 2,100 ผล หากเหลือไม่เกิน 5 ผล)...

¹ Dean Milman, Op. cit., p. 131.

ในพระนลคำฉันท์กล่าวว่

ดูกันวิภักตะพะไพร	ทฎใหญ่กว่ายาครัน
ใบผลก็หล่นพนอนันต์	นิวนับจำนวนปน
ผลหล่นก็ยิ่งผลตะคัน	เฉพาะร้อยและหนึ่งผล
ใบหล่นก็ยิ่งฉทนะบน	ทฎร้อยและหนึ่งใบ
กึ่งสองนิปองจิตจะนับ	หลดูก็รู้ไว
ทำโกฏิจำนวนละณะใน	ยะบัพลาคมชากเกิน
กึ่งสองจำนองจิตจะไตร	ผลไม้ก็ลองเทอญ
สองพันและร้อยผลประเมิน	นิวหย่อนก็ทำใบ ¹

เมื่อวาทุกไค้ฟัง เช่นนั้นจึงเกิดควมสงสัยและไคร้จะพิสูจน์ความจริง จึงขออนุญาต ท้าวฤๅษณ์รณนับให้เห็นจริงโดยสัญญาว่าจะรีบขับรตไปให้ทันงานพิธีอย่างแน่นอน ท้าวฤๅษณ์รณ จึงอนุญาต เมื่อวานุกนับเสร็จจึงรู้ว่าท้าวฤๅษณ์รณท่นายไค้อย่างถูกต้อง วาทุกจึงขอให้ท้าว ฤๅษณ์รณถ่ายทอดวิชาให้ ท้าวฤๅษณ์รณจึงทอบวาทุกอย่างไม่บิคบังว่า สวสตร์ที่วาทุกจะไค้เรียนรู้ ใค้ไปนี้คือ

'I of dice possess the science, and in numbers thus am skilled.'²

(ข้าเป็นผู้เชี่ยวชาญในวิชาเกี่ยวกับสกา และการนับจำนวน)

ในพระนลคำฉันท์กล่าวว่

อัสสรวดีสถลน	หยะชาญวิชาล้ง
อันชัสสากกลม้ง	ชนดองบ่ปองชัน
ฐูบาศกับคกลางจิตวิชา	รทะหามเทียบทัน
ไครมาและทำทิวะพนัน	ก็จจะแพ้ย่แปรปรวน
เชิงนับชำนานญชำนินัน	ดูกันนับผันผวน
สังขยาและปาศกะชววน	ก็บ่แตกบ่แปลกกัน ³

¹ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 160.

² Dean Milman, Op. cit., p. 133.

³ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 164.

ในที่สุดพระนลก็ได้เรียนรู้ศาสตร์เกี่ยวกับสกาซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อชีวิตของคน...
อย่างมากที่สุด นั่นคือ ในตอนท้ายเรื่อง พระนลได้กลับไปภูมิลำเนาเมืองคินมาจากพระนุชกร
โดยไปทำพระนุชกร เล่นสกาอีกครั้งหนึ่ง แต่ในครั้งนี้เป็นการเล่นสกาเพียงครั้งเดียว หาก
ผู้ใดแพ้ก็จะต้องสูญเสียทรัพย์สินสมบัติที่มีอยู่ รวมทั้งตนเองและข้าทาสบริวารก็จะต้องตกเป็นของ
ผู้ชนะด้วย ในที่สุดพระนลก็ได้ชัยชนะ ทั้งนี้เพราะ

'Twas achieved by mightier Kali, that thou didst not, fool, perceive.

Yet my wrath, by him enkindled, will not' gainst thee direct;¹

(คราวก่อนเป็นเพราะกลีช่วยจึงทำให้ท่านชนะข้า ไม่ใช่เป็นเพราะฝีมือของท่าน
แต่ข้าก็ไม่โกรธเคืองท่าน)

ในพระนลคำฉันท์กล่าวว่า

คราวก่อนกลีช่วย	ชนะด้วยกลีไกร
ใช้ท่านชำนาญใน	วิธีกลาสกาเอง
เล่นกันผิซิ่งหน้า	จิกข้ามกลีแวง
มีชัยชนะในเพลง	ก็เพราะมีกลีงา ²

ในตอนท้ายพระนลก็ได้ยกทรัพย์สินสมบัติในส่วนที่เป็นของพระนุชกรคืนให้แก่พระนุชกร
ความเต็ม ส่วนพระนลก็ได้รับความเข้าใจกับนางหมยันตีมาแล้วก่อนที่จะได้มาทำพระนุชกร
เล่นสกา

กล่าวได้ว่า กวีสามารถสร้างแก่นเรื่องได้อย่างมีเอกภาพ และพาเรื่องดำเนินไป
ตามแก่นเรื่องที่ไต่วางไว้เป็นอย่างดี ทำให้เรื่องน่าสนใจและน่าติดตามมากยิ่งขึ้น

2.4 ตัวละคร

ตัวละครเป็นผู้ดำเนินบทบาทไปตามเนื้อเรื่อง ตัวละครที่สมจริงจะต้องมีลักษณะ
เหมือนมนุษย์ แต่จะต้องไม่ใช่มนุษย์จริงในโลกนี้ ในการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับตัวละคร ผู้วิจัยจะกล่าว

¹Dean Milman, Op. cit., p. 171.

²พระราชวรพงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเกิม, หน้า 233.

เปรียบเทียบเฉพาะตัวละคร คน ๆ เท่านั้น ได้แก่

- 2.4.1 พระนล
- 2.4.2 นางทมยันตี
- 2.4.3 พระนุชกร
- 2.4.1 พระนล

พระนลเป็นตัวละครของเรื่องซึ่งมีบทบาทสำคัญมากที่สุด และเป็นตัวละครที่ประสานเรื่องทั้งหมดเข้าด้วยกัน ในการเปรียบเทียบลักษณะนิสัยของพระนล ผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อที่จะศึกษาออกเป็น 2 ส่วนคือ

- 2.4.1.1 ลักษณะนิสัยที่เหมือนกัน
- 2.4.1.2 ลักษณะนิสัยที่แตกต่างกัน
- 2.4.1.1 ลักษณะนิสัยที่เหมือนกัน

ลักษณะนิสัยที่เหมือนกันของพระนลซึ่งถือเป็นมูลเหตุสำคัญที่ทำให้ชะตาชีวิตของพระนลต้องตกต่ำก็คือ นิสัยชอบเล่นการพนัน พระนลไปรคปรานการ เล่นสกามาก ก็จะได้เห็นได้จากข้อความที่ น.ม.ส. กล่าวถึงลักษณะนิสัยของพระนลในตอนต้นเรื่องว่า "เชิงชั้นพนันนระวาง จิตรกักระหนกัณย"¹ คำว่า "ระวาง" มีความหมายตามพจนานุกรมว่า เอียงไป² ส่วนคำว่า "พนัน" น.ม.ส. ได้อธิบายไว้ในหน้าคำอธิบายศัพท์ว่า "คำว่าพระนลชอบ"พนัน"นี้หมายความว่าถึง ชอบเล่นสกา (อักษัปรียะ)"³ ฉะนั้น ข้อความที่ยกมาข้างต้นจึงมีความหมายว่า พระนลมีใจชอบในเรื่องการพนัน คือ ชอบเล่นสกา ส่วนในนโปลาชุกรานมุ กัณ มิดแมน กล่าวถึงลักษณะนิสัยของพระนลในข้อนี้ มีใจความตรงกันว่า "Loving dice" คือไปรคการ เล่นสกา นั้นเอง

¹ พระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 3.

² พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2493, หน้า 763.

³ พระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 3.

มุดเหตุจากการที่กลีและทวาทมารวมในพิธีสุมพรของนางทมยันตีไม่ทันจึงทำให้
โกธธแค้นนางทมยันตีมากที่สุดไปเลือกพระนลที่เป็นมุษย์เป็นสามี ซึ่งถือว่าเป็นการถูกเทพทั้ง 4
มาก กลีและทวาทจึงได้หาโอกาสแค้นพระนล ด้วยการลลใจให้พระนลไปทำพระนลเล่น
สกาเป็นการพนัน พระนลค้ำปกคักก็มีใจรักในการเล่นสกาเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เมื่อถูกพระนล
ท้าพนันก่อนหน้านางทมยันตี ทำให้พระนลต้องรักษาเกียรติรักษาศักดิ์ศรีของนางทมยันตีและของ
ตนเอง แผนการของกลีไคณล พระนลกริบไปทำพระนล เล่นสกาทันทีโดยมีกลีคิกตามไปด้วย
ในร่างของสกา พระนลกรท้าพระนลว่า

'Play we with the dice, my brother,' thus again his brother said.¹

("เรามาเล่นสกากันเถิด" พระนลกรกล่าวซ้ำแล้วซ้ำอีก)

ในพระนลคำฉันทักกล่าวว่า

เชิดนลพนันบาศัก	นลอาจก็อาคมบมี
ตุ๊กชะเทวี	มนมันพนันจะลอง ²

เมื่อพระนลถูกท้าซ้ำแล้วซ้ำเล่า ทำให้เกิดความรู้สึกอยากจะเล่นขึ้นมาทันที เพราะ
มีนิสัยรักการเล่นสกาเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว แต่แล้วมโนธรรมก็กระตุ้นเตือนพระนลว่า การพนัน
เป็นสิ่งไม่ดี ไม่สมควรเล่น พระนลจึงเกิดความสับสนมากยิ่งขึ้น พระนลจึงหมกมุ่นที่จะ
ปฏิเสธ จึงจำต้องร่วมเล่นสกากับพระนลกรจนในที่สุดกลีก็สามารถทำให้พระนลมัวเมาในการ
พนันจนต้องสูญเสียสมบัติทุกอย่างไปหมดรวมทั้งบ้านเมือง ต่อมากลีสจึงต้องการที่จะทำให้
พระนลสูญเสียของที่พระนลรักมากที่สุดคือ นางทมยันตีให้แก่พระนลกรกลีสจึงทำให้พระนลกรท้า
พระนลทอกสกาเป็นครั้งสุดท้าย พระนลกรจึงแฉพระนลว่า

1

Dean Milman, Op. cit., p. 37.

2 พระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นยพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 37.

There remains but Damayanti, all thou hast beside, is mine.

Throw we now for Damayanti, come, once more the hazard try.¹

(สมบัติทุกอย่างของท่านตกเป็นของข้าหมกแล้ว ขณะนี้ท่านเหลือแต่นางทมยันตี
เรามาทอดสากันอีกสักครั้ง (เดิมเพื่อนางทมยันตี)

เหตุการณ์ตอนนี้ น.ม.ส. กล่าวไว้ในท่านองเกี่ยวกับ คีน มิลแมนว่า

เหลืออยู่ที่แค่พระสุกคา	พนิคาพุกฏ
เอกรัศมีพระชัตติยพฐ	วราชสมเหสี
มาเราจะทอดทิวะพนัน	พระวิทรภะนารี
ใครที่จะได้พระรมณี	นลงบับสงกา ²

พระนลเมื่อได้ฟังคำแนะนำของพระบุษกรรู้สึกตกใจตะลึงงัน พระนลเริ่มมีสติขึ้นมาบ้างแล้ว กล่าวคือยังพอมีความรู้สึกนึกชอบชั่วคือมีบ้าง จึงแสดงความคิดออกมาให้นางทมยันตีและพระบุษกรเห็นว่า แม้ในขณะที่ซาดสติ พระองค์ก็ยังคงรู้สึกอยู่เสมอว่านางทมยันตีเป็นหญิงที่ตนรักและห่วงแหนมากที่สุด จึงไม่ยินยอมทำคาม และแก้ปัญหาด้วยการเนรเทศตนเองพร้อมกับนางทมยันตีออกจากเมือง แต่ก่อนจะจากไปทั้งพระนลและนางทมยันตีได้ปลดเปลื้องเครื่องทรงและเครื่องประดับอันมีค่าออกหมด เหลือไว้แต่ผ้าถุงเพียงผืนเดียวเพื่อปกปิดกาย ต่อจากนั้นทั้งสองคนจึงเดินทางออกจากเมืองทันที เหตุการณ์ตอนนี้ ในพระนลคำฉันท์ น.ม.ส. แสดงให้เห็นว่า พระนลมีน้ำใจเป็นนักกีฬาเมื่อแพ้ยอมรับว่าแพ้

¹ Dean Milman, Op.cit., p. 43.

² พระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 58.

ข้อความที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นแสดงให้เห็นลักษณะนิสัยของพระนลที่สำคัญคือ รักการเล่นการพนัน ครั้งแรกที่เล่นสกา พระนลมีความประมาทและซาดิสต์ จึงเป็นเหตุให้ชะตาชีวิตของพระนลต้องพบกับความหิบัติ การสร้างลักษณะนิสัยของพระนลในข้อนี้สำคัญมาก เพราะเป็นส่วนที่จะก่อให้เกิดปัญหาข้อขัดแย้งอันน่าสนใจ และชวนให้ผู้อ่านติดตามโดยตลอด

ในตอนท้ายเรื่อง เมื่อพระนลได้ร่ำเรียนวิชาสกาจากท้าวฤๅษณ์แล้ว ก็ได้หวนกลับมาทำพระปุษกรเล่นสกาอีกครั้งหนึ่ง ธรรมเนียมอย่างหนึ่งสำหรับนักการพนัน ซึ่งผู้ชนะจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้แพ้ไถ่แก้ตัว ในครั้งหลังนี้พระนลในฐานะผู้แพ้จึงได้ขอโอกาสพระปุษกรแก้ตัวอีกครั้งหนึ่ง พระนลแสดงให้เห็นว่าการกลับมาครั้งนี้ พร้อมทั้งจะสูญเสียทุกสิ่งทุกอย่างแม้แก่ตนเองและนางมยุรีที่หากต้องพ่ายแพ้ คำพูดของพระนลก่อนนั้นแสดงให้เห็นว่า พระนลมีจิตใจเป็นนักการพนันเต็มตัว คือ กล้าไถ่กล้าเสีย พระนลกล่าวว่า

Play we once again,'then said he,'much the wealth I have acquired:
All I have, even Damayantī, every treasure I possess,
Set I now upon the hazard, Pushkara, thy kingdom thou:
In the game once more contend we,'tis my settled'purpose this,¹

(ขอให้เรามาเล่นสกากันใหม่ ข้าจะเอาสมบัติทุกอย่างที่มีอยู่แม้แก่ตัวนางมยุรีและชีวิตของตัวเองเป็นเดิมพัน เพื่อที่จะทำชิงเอาบ้านเมืองคืนมาจากท่าน เราจะมาทอกสกาเพียงครั้งเดียวและนี่คือจุดประสงค์ที่ข้ามาขอ ท่าน)

¹ Dean Milman, Op. cit., p. 167.

ในพระนลคำฉันท์ พระนลใช้จิตวิทยาเกลี้ยกล่อมพระบุษกรก่อนว่า

ดูรานรินทร์ภู	ชรผู้พระภาค
แคว้วคล่องท่านองปลา	ศกเศศประเสริฐจริง
ดูมาจะทำเล่น	ดูจเช่นกลีสิง
มุ่งจิกจะคิกชิง	นิฐผู้พระภูธร
ไอสุรย์วิบูลย์สรรพ	ชนทรพิยากร
นานาสุภาภรณ์	พิทโภคครามครัน
รดน้ำคณาเนก	รุจิเรกอุไรพรณ
มากมีมณีมณ	ทนมิ่งศฤงคาร
จักนับนับนันทวน	นิฐล้วนมโหฬาร
เรื่องรักนจรัสกาญ	จนชาจะมาพณัน
ทั้งหิมะยันตี	ยวดีชวาวรรณ
องค์นางจะวางปณ	จิกปองจะลองดู
ส่วนท่านชำนานูมาศก	บมีชลาภมิเกรงดู
ไอสุรย์วิบูลย์ภู	ชรกล้าก็มาพณัน
ดูแพะให้สิ้น	พระบุพินและไอศวรย์
ชีวิตก็คิกอัน	ครแท้แพ้ขอ
ท่านแพ้กัศนรา	ชยะมายมัวเมอ
เร็วเร่งมิเกรงเกลอ	จะพณันประชันมือ
ครึ่งเกี้ยวจะทอคมาศก	ฉิวพลาคบมือนปรือ
เลี้ยงบาศกบ่คลาคคือ	ชนะนะแพ้นักคน ¹

นอกจากพระนลจะเกลี้ยกล่อมพระบุษกรให้ยอมรับคำทำแล้ว ยังอ้างธรรมเนียมโบราณของนักการพนันมาสู่พระบุษกรอีกด้วยว่า

¹ พระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 227 - 228.

Brother, at a single hazard, play we boldly for our lives.

From another he who treasures, he who mighty realm hath won,

'Tis esteemed a bounden duty to play back the counter game.

If thou shrinkest from the hazard, be our game the strife of arms,

Meet me in the single combat all our difference to decide.

And hereditary kingdom may by any means be sought,

Be re-won by any venture, this the maxim of the seers.

Of two courses set before thee, Pushkara, the option make,

Or in play to stand the hazard, or in combat stretch the bow.¹

(พระบุษกร การพนันครั้งนี้จะทอศกาเพียงครั้งเดียวเพื่อแลกกับชีวิตของเราทั้งคู่ ผู้ที่ไถ้ชัยชนะจะได้ครอบครองสมบัติทั้งหมด นี่เป็นธรรมเนียมโบราณสำหรับผู้ชนะที่จะต้องยอมให้ผู้แพ่แก่ตัว หากท่านไม่ยอม ก็จะต้องต่อสู้กันด้วยอาวุธ ท่านมีโอกาสเลือกวิธีใดวิธีหนึ่งในการต่อสู้เพียงครั้งเดียว เป็นธรรมเนียมแก่โบราณว่า หากบุตรคนใดสูญเสียสมรรถกไปในการพนัน เขาจะไถ้แก่ตัวใหม่อีกครั้ง นี่เป็นความจริง ท่านจะเลือกเอาวิธีใดระหว่างเล่นสกาอีกครั้งหนึ่ง กับต่อสู้กันด้วยศร)

ในพระนลคำฉันท์ พระนลกล่าวในท่านองเดียวกันว่า

อันทรพิษย์ระดับศักดิ์	ชนรักบ่เว้นคน
ใครชันพนันจน	นิริหลายสลายลง
แม่มุ่งงมลหวัง	ชนยังจะคืนคง
แน้นีกทองจง	จิตท่าสกาลอง

1

Dean Milman, Op. cit., p. 167-169.

ผู้ขานจะจำเกิน	ดูจ เช่นจำนงปอง
ทรัพย์สินเขาและเจ้าของ	จิตขึ้นจะคืนเอา
จำสู้พนันคอบ	เพราะระบอบนุราณเรา
ได้ซ้อก็คือเนา	บุทธิธรรมประจำใจ
ไม่สู้ก็เสียธรรม	ดูจคำนุราณไซ
ภพสามจะหยามใน	คตินั้นบ่ผันแปร
มันกริ่งประเวียงใน	เหตุหัยะเขื่อนแซ
พริ้งพริ้นประหวั้นแคว	บ่มีชันพนันดู
เชิญชักพระแสงสิทธิ์	สุรฤทธิเชิกชู
เราสองจะลองดู	ศรไครจะไกรเกรียง
รบองคะต้อองค์	บุชยบ่อ่อนเอียง
มีชัยจะไค้เวียง	วรวรรณนิษัณต์
โบราณะยอมยก	มรกกบิครอัน
เสียไปเพราะในพนัน	บุตรแพบ่แก่มือ
จักใช้วิธีอื่น	กับขึ้นระเบียบคือ
สี่สายอุบายฤา	รณสูวิบุร่ง
เพื่อคืนชนาคม	อภิกรมกำแหง
อาจารย์นุราณแจง	คตินี้ก็มีมา
เชิญเถิดคนรินทร	บุษกรพระภาคา
จักชันพนันอา	คมะสูสกาลอง
ฤาเลือกทรงคู้	บุชชุกคามปอง
เชิญชักพระแสงทอง	ศรคัสตร์ถนัคถือ
พี่น้องจะลองรบ	นรชนกระฉ่อนลือ
ไครหาญชานาณมือ	ปิวกล้าก็มาลอง ¹

¹พระราชกรณียกิจของ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 228-229.

เมื่อพระมุขกรพ่ายแพ้ พระนลคมีได้เนรเทศพระมุขกรออกไปจากเมือง แทกลับ
ให้อภัยและปลอบใจด้วยการยกทรัพย์สินสมบัติในส่วนที่เป็นของพระมุขกรคืนให้ตามเดิมพระนล
กล่าวว่

Mine again, is all this kingdom, undisturbed its foes o'ercome.
Not thyself achieved the conquest that subdued me heretofore;
Twas achieved by mightier kali, that thou didst not, fool, perceive.
Yet my wrath, by him enkindled, will I not' gainst thee direct;
Live thou henceforth at thy pleasure, freely I thy life bestow,
And of thine estate and substance give I thee thy fitting share.¹

(ในที่สุดบ้านเมืองก็โคกกลับมาเป็นของเราอีก ครั้งที่แล้วที่ท่านชนะเป็นเพราะกลี
ช่วยไม่ใช่เป็นเพราะฝีมือของท่าน แม้ว่าท่านจะทำให้เราโกรธ เราก็คงไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อ
ท่าน ต่อแต่นี้ไปขอให้ท่านจงอยู่อย่างสุขสบายและเป็นอิสระ เราจะมอบที่ดินและทรัพย์สินสมบัติ
ในส่วนของท่านคืนให้ท่านไป)

ในพระนลคำฉันท์ น.ม.ส. ได้คงใจความในนโปลาชุกรามุไว้ได้แก่

บดินทร์แพพ่าย	นิชิหลายก็ของกู
ราชย์ประไพภู	รุจิเรกลอศรี

คราวก่อนกลีช่วย	ชนะด้วยกลีไกร
ใช้ท่านชำนานูใน	วิชิกล้าสกาเอง

กูไซจะไรคิด	มิตจริตพระภากา
พรากพลัควิบัติปรา	รกโทษบโกรชเชอ

¹ Dean Milman, Op. cit., p. 169-171.

คืนสู่บุรีเคิม และเฉลิมสมณพล
 เพลิกเพลินเจริญชนม์ กุจฉ่าอ่านวยพร¹

กล่าวได้ว่า พระนลเป็นพี่ชายที่รักมาก รักและเข้าใจน้อง ยอมให้อภัยซ้ำยังมีน้ำใจ มีความเมตตายอมยกทรัพย์สินสมบัติคืนให้แก่น้อง และในตอนท้ายพระนลยังอวยพรให้พระบษกร กว้ย การกระทำครั้งนี้แสดงให้เห็นจิตใจอันสูงส่งของพระนล และเป็นการเปิดโอกาสให้พระบษกร ไก่กลับตัวเป็นคนดีอีกครั้งหนึ่ง

จากข้อความที่กล่าวมาทั้งหมดพบว่า ลักษณะนิสัยรักการพนันของพระนลถือเป็นสาเหตุที่สำคัญที่สุดของเรื่อง คือทำให้วิถีชีวิตของพระนลต้องพบกับความวิบัติในคอนัน และในทางตรงกันข้าม การพนันก็ทำให้พระนล ไก่กลับมา มีอำนาจวาสนาอีกครั้งหนึ่งในตอนท้ายเรื่อง

อนึ่ง ในภาคคำอธิบายศัพท์ของพระนลคำฉันทหน้า 3 มีข้อความอยู่ตอนหนึ่งกล่าวไว้ว่า

พนัน ข้อที่กล่าวไว้ว่า พระนลชอบพนันนี้
 หมายความว่าชอบสกา (อักษัปรียะ)
 แต่การชอบเล่นสกาจะเป็นความดีอย่างไร
 หรือจึงนำมากล่าวในเวลาแสดงคุณพระนล
 เช่นนี้ ในกาพย์กลอนของชาวฮินดู กล่าว
 ถึงกษัตริย์เล่นสกาบ่อยๆ แต่ถือกันว่า เป็น
 ของไม่ดี ก็เมื่อนั้นเหตุไฉนจึงนำมากล่าว
 ในเวลาแสดงคุณพระนลเล่า มอเนียบ วิลเลียมซ์
 กล่าวไว้ว่า ถ่าอังกัปรียะ คือชอบนับจำนวน หรือ
 วิชาเลขจะเหมาะกว่า แลความเชากันก็กับ
 สรรคที่ 20 แถบนับสี่สกตเป็น อักษัปรียะ
 หุกฉบับ ก็คงแปลว่าชอบเล่นสกา

ผู้วิจัยคิดว่า การที่ น.ม.ส. กล่าวถึงลักษณะนิสัยของพระนลในข้อที่ว่า ชอบเล่นสกา ในเชิงยกย่องก็เป็นเพราะ การพนันเปรียบเสมือนคาบสองคม หากผู้เล่นมีสติ และมีฝีมือ ก็จะสามารถเอาชนะคู่แข่งได้อย่างง่ายดาย แต่ถ้าผู้เล่นขาดสติ ไม่รู้จักยั้งคิดเมื่อพลาคลัง ก็จะต้องพบกับความหายนะ พระนลเองในตอนแรกก็ต้องพ่ายแพ้ก็เพราะขาดสติ แต่ในภายหลัง

¹ พระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเกิม, หน้า 233-234.

เมื่อได้ฝึกฝนวิชาสกาจากท้าวฤๅษณ์จนเชี่ยวชาญ พระนลจึงเอาชนะพระบุษกรไค้ นี้แสดงให้เห็นว่าสกาให้ทั้งคุณและโทษแก่พระนล แต่ที่แน่นอนก็คือการพนันหล่อหลอมจิตใจพระนลให้เป็นนักสู้อย่างแท้จริง คือมีใจคอเด็ดเดี่ยว มั่นคง กล้าเสี่ยง และมีน้ำใจเป็นนักกีฬา คือรู้แพ้ รู้ชนะ เมื่อแพ้ก็น้อมรับความพ่ายแพ้ และออกทนต่อสู้อุปสรรคอย่างเข้มแข็ง จนสามารถกู้บ้านเมืองคืนมาได้ในที่สุด

นอกจากนิสัยรักการพนันแล้ว นิสัยที่ที่เด่นอีกอย่างหนึ่งของพระนลก็คือ มีรักเดียวใจเดียว เป็นสุภาพบุรุษ ไม่เห็นแก่ตัว ยกย่องและให้เกียรตินางหมยอันที่อยู่เสมอ ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นชัดคือ ตอนที่ทั้งสองเดินป่า พระนลกล่าวแก่นางหมยอันที่ว่า

Slender-waisted Damayantī, true, indeed, is all thou'st said;
Like a wife no friendly medicine to afflicted man is given,
Fear not that I thee abandon, wherefore, timid, dread'st thou this?
Oh, myself might I abandon, and not thee, thou unreproached!¹

สิ่งที่นางกล่าวมาทั้งหมดนั้นล้วนเป็นความจริงทั้งสิ้น ไม่มีโอสดขานานใดที่จะยังความขุ่นข้องหมองใจมาสู่สามีได้ก็เท่ากับภรรยา นางอยากกลับไปเลยว่าข้าจะทอดทิ้งนาง ไปให้กองทัพอยู่ไหนบ้างแล้ว หากจะต้องมีการสละชีวิตกันแล้ว ข้าจะเป็นคนที่เสียสละก่อนนาง)

ในพระนลคำฉันท์ พระนลได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า

อันอาคม์สวาคีรพฐ	บุษบูมโนทร
มุ่งรักสมัคมิตรสมร	จะเสมอบ่หอนมี
นางอาจชนางชณะวิบาก	จรจากบุรีศรี
เกรงที่จะหนีพระยุวดี	สละทิ้งพระมิ่งเมือง
นางเอยเฉลยพจนเล่า	บุษเจ้าระคายเคือง
ขุ่นขันระคนกมลเปลื้อง	ทูลนั้นเพราะฉันทโค

¹ Dean Milman, Op. cit., p. 47.

นอกจากนี้ก็ยังมีความอย่างอื่นที่แสดงให้เห็นว่า พระนลยกย่องและให้เกียรตินางทมยันตี อยู่เสมอ และไม่ยอมให้ผู้ใดดูหมิ่นนางได้ ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นชัดก็คือ ทอนนางทมยันตีขอร้อง ให้พระนลยอมให้นำนางคึกคามรับใช้ต่อไป หลังจากที่พระนลชี้แนะเส้นทางกลับเมืองวิทรภให้แก่นาง พระนลทอบนางว่า

Mighty is thy father's kingdom, once was mine as mighty too;
Never will I dare seek refuge in my base extremity.
There I once appeared in glory, to the exalting of the pride;
Shall I now appear in misery, to the increasing of the shame?¹

(ครั้งหนึ่งข้าเคยครอบครองบ้านเมืองซึ่งมีความยิ่งใหญ่เทียบเท่ากับบ้านเมืองของบิดานาง มาบัดนี้กลับต้องพบกับความทุกข์ยากขมขื่นเพราะต้องถูกเนรเทศออกจากบ้านเมือง ครั้งหนึ่งข้าเคยไปเมืองวิทรภอย่างมีเกียรติ ทำให้นางมีความภาคภูมิใจแต่ขณะนี้ข้ามีสภาพไม่ต่างจากยาจกมีชีวิตที่ลำบาก นางยังอยากจะให้ข้าไปเมืองวิทรภพร้อมกับนางเพื่อทำให้นางอับอายเพิ่มขึ้นอีกหรือ

ในพระนลคำฉันท์ พระนลยกย่องและให้เกียรตินางทมยันตีมาเช่นกัน ดังคำพูดของพระนลที่ว่า

อาทมะ ไชร์	ไชจิกกรม
เคิมก็อุคม	สมบติบูรณ

ปรักยุมัน	อันยศล
จกจรลี	ภิมะนคร

อาทมะ ไม	ไปเพราะจะชาย
หน้าอรณาย	โถมสุกคา
เขากี่จะหัว	ยัวพระชिका
เคินคุจยา	จกจรกิน ²

¹Dean Milman, Op. cit., p. 49.

²พระราชพงศาวดาร กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเคิม, หน้า 66-67.

เห็นได้ชัดว่า พระนลเป็นสามีที่ยกย่องและให้เกียรติภรรยาอย่างมาก ไม่ยอมให้ผู้อื่น
 คุกคามเหยียดหยามนางหมยันทิได้ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นอีกว่า พระนลมีซัดคิยะ มานะ
 มีความรักเกียรติ รักศักดิ์ศรี เมื่อทำผิดก็ยอมรับผิดอย่างเข้มแข็งและออกทน ไม่ขอความ
 เห็นใจหรือขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น เพราะไม่ต้องการพึ่งคำเยาะเย้ยถากถางจากผู้อื่น

ในตอนที่พระนลตัดสินใจหนีจากนางหมยันทิไป น.ม.ส. แสดงให้เห็นว่าพระนล
 มีความรู้สึกสับสนและว้าวุ่นใจมาก เพราะความรัก ความห่วงใย และความสงสารที่
 พระนลมีก่อนางทำให้ตัดสินใจไม่เด็ดขาดเสียที พระนลรำพึงกับตนเองว่า

"If I do it, what may follow? what if I refuse to do?

Were my instant death the better, or to abandon her I love?

But to me too deep devoted suffers she distress and shame;

Reft of me she home may wander to her royal father's house.

Faithful wandering ever with me certain sorrow will she bear,

But if separated from me chance of solace may be hers.

Long within his heart he pondered, and again, again weigher o'er.

Rest he thought it Damayanti to desert, that wretched king.

From her virtue none dare harm her in the lonely forest way,

Her the fortunate, the noble, my devoted wedded wife.

 May the suns and winds of heaven, may the geni of the woods,

Noblest, may they all protect thee, thine own virtue thy best guard.

¹

Dean Milman, Op. cit., p. 51-53.

(ถ้าข้าทำเช่นนั้น จะเกิดอะไรขึ้นต่อไป แต่ถ้าข้าไม่ทำอะไรจะเกิดขึ้น ข้าควร
จะตายก็ หรือควรจะทอดทิ้งนางผู้เป็นที่รักของข้าไป นางต้องลำบากทุกข์โศกเศร้า
เพราะข้า ถ้าปราศจากข้าแล้ว นางก็คงจะเดินทางกลับไปยังบ้านเมืองของบิดานาง นาง
ต้องทนทุกข์เพื่อติดตามข้ามาด้วยความจงรักภักดี แต่ถ้าหากว่านางแยกไปจากข้า นางก็จะมี
โอกาสที่จะได้พบกับความสุข พระนลัครวญอยู่เป็นเวลานาน ในที่สุดก็ตัดสินใจที่จะทอดทิ้ง
นางไป ความดีของนางคงจะปกป้องนางให้พ้นภัยในป่าเปลี่ยวได้ นางเป็นหญิงที่โชคดี มี
เกียรติ เป็นภรรยาที่ข้าแต่งงานด้วย...ขอให้พระอาทิตย์ พระวายุ และเจ้าป่าช่วยปกป้อง
นาง และขอให้คุณความดีของนางจงเป็นเกราะคุ้มกันภัยที่ดีที่สุดให้แก่นาง)

ในพระนลคำฉันท์ พระนลรู้สึกสงสารและห่วยโยนางมาก จึงได้อัญเชิญเทพทั้ง
หลายให้ช่วยปกป้องนาง พระนลจึงมองดูนางในขณะที่หลับสนิทเพราะความเพลีย พนาง
รำพึงกับตนเองว่า

ไอ้อรเอย	เคยสุขศานต์
มิกระสมาน	มาลยะสมร
หนียุวก็	ดีฤบ่ดี
หึงมทึ	ดีฤบ่จร
ไอ้อุระอาคม	มากระศิธร
หุ้มอุระถอน	ชีพก็บ่แยง
อันพระยุพา	ยาจิตพี
มิ่งมิกระมี	ใจบ่ระแวง
มุ่งจะบ่คลาด	มาคจะบ่แยง
ภักคิย์แคลง	สัจจะบ่คลอน
ดูจรกัน	ทนทुरใจ
นางก็จะไป	เจ็บก็จะจร
ทุกข์ก็บ่บัน	หมั่นมนะอร
น้ำฤศิธร	ขวางก็บ่แยง
มั่นนุชเคียว	เปลี่ยวจิตกลาง
พงพนพลา	นางก็จะเกรง

เปล้าจิกเข้า	เจ้าจรเอง
ผู้สูชเพรง	วิญญะวิทรภัก
แมนสละนาง	กลางวนอา
วิญญะพระลา	วิญญะสุวรรณ์
กัจจรถล	คัมภมรร
คาณะวิทรภัก	ภิมะบิกร
นางจะเกษม	เปรมเหตุทัย
แฉ้วนิรภัย	ในพระนคร
อาคมะเดี้ยว	เที้ยวบจร
ชอกพนชอน	ห่างก็บมี
เชิญอศวิน	อินทรอ
ทิจจะมหา	วายุพลี
อิกฐระยง	องค์สุศรี
วิญญะภูวดี	ภิมะชिका
อินบุพยง	ทรงคุณธรรม
สัจจะประจำ	จิตพระศุภา
สัจจะประเสวีร	เลิศพสุธา
กัังสุรอา	วุชพลวาน
ยอมจะสงวน	นวลนุชนาง
ภิชณะกลาง	พนบมีพาน
องค์อรจง	ทรงพระสราญ
ผู้ณะสถาน	ราชบิฑูรงค์ ¹

เห็นได้ชัดว่า พระนลเป็นสามีที่จริงจัง ๆ ห่วงใยนางหมยันตีเสมอ แม้แต่ตอนที่ถูกกลืนใจให้คิดสินใจทอดทิ้งนางไป ก็ยังกรุ่นคิดอยู่นานกว่าจะตัดใจได้ และแม้ท้ายที่สุดจะทิ้งจากไป ก็ยังฝากเหวคาทิ้งหลายให้ช่วยปกป้องคุ้มครองนางหมยันตี นี่แสดงให้

¹พระราชนิพนธ์เรื่อง กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 70, 71 และ 74.

เห็นความที่ที่น่ายอกย่องของพระนลอีกประการหนึ่ง

ลักษณะนิสัยของพระนลที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ถือเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดต่อการสร้างโครงเรื่อง เพราะนิสัยรักการพนันของพระนลจะเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ที่จะพาชีวิตของพระนลไปพบกับความพิบัติ ทำให้เรื่องเกิดอุปสรรค และความขัดแย้งที่น่าสนใจขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก อุปสรรคและความขัดแย้งดังกล่าวจะทำให้เรื่องน่าสนใจ และชวนให้น่าติดตามมากยิ่งขึ้น

2.4.1.2 ลักษณะนิสัยที่แตกต่างกัน

ลักษณะนิสัยที่แตกต่างกันของพระนลมีปรากฏเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ได้แก่ พระนลของ น.ม.ส. มีความบนอบต่อเทวดาน้อยกว่าพระนลของ คีน มิลแมน ถึงแม้จะเห็นได้จากตอนเทพทั้ง 4 ไซ้ให้พระนลไปเจรจากับนางทมยันตี คีน มิลแมน บรรยายความตอนนี้อย่างนี้

Nala, thus addressed by Indra, with his folded hands replied:
'Thus, with one accord commanding, on this mission send not me.
How can man, himself enamoured, for another plead his cause?
Spare me then, ye gods, in mercy, this unwelcome service,
spare.'¹

(เมื่อพระนลได้ฟังคำสั่งของเทวดา จึงยื่นประสานมือในลักษณะทำความเคารพ และทอบว่า ท่านไม่ควรจะส่งข้าไปเจรจากับนางคัวยกิจธุระเช่นนี้ ไม่มีชายใดที่จะสามารถไปเจรจากับหญิงสาวที่คนหมายปอง เพื่อให้รับรักชายผู้อื่นได้ ขอเทวดาได้โปรดอย่าให้ข้าต้องไปทำธุระที่ข้าไม่เต็มใจเช่นนี้เลย)

¹ Dean Milman, Op. cit., p. 15.

ในพระนลคำฉันท์ พระนลแสดงความรู้สึกสงสัยและไม่สบายใจให้เห็นด้วย ได้แก่

เมื่อนั้นพระนลยิน	พระมหินทะเจอร์จา
ยั้งฟังก็กังขา	อุระขุนร่าคาญเคื่อง
อ้อองค์สุเรศร	อสูเรศร์บรือเรื่อง
รอมร่ายประภาพเปลือง	พิฆพาลบ่ทานทน
ซ้ายกนิกรชาญ	ชวหาญระเห็จหน
ควนโคยสดลกล	จะกระหิครระหอบเห็น
เพื่อกการสยมพร	พระบุพาประภาเพ็ญ
หมายมิตรบ่คึกเข็ญ	ทูลทางณะกลางไพร
บักันพระเป็นเจ้า	ชจะให้ระเห็จไป
ทูลความณะหรามไวย	กลลือสำนารนาย
ข้าเองประสงคนาง	นุชฆางอุรามาย
ทุกเวรบเว่นวาย	อุระหม่นกมลหมาง
ไปรทให้อภัยข้า	ชุระการะอ้อนปอง
ไร้ข้าและข้าจอง	จิตให้พระไช้เจียว ¹

จะเห็นได้ว่า น.ม.ส. เพิ่มเติมความรู้สึกของพระนลเข้ามาเพื่อแสดงให้ผู้อ่านรู้ว่า พระนลไม่ค่อยจะพอใจในคำสั่งของเทวดา และยิ่งแสดงให้เห็นอีกว่า พระนลไม่ค่อยอ่อนน้อมต่อเทวดามากเท่ากับพระนลของ คิน มิลแมน ซึ่งให้ความเคารพนบนอบด้วยการยื่นประสานมืออย่างคิโนะซะวะที่ผูกกับเทวดา และน้ำเสียงที่แสดงออกต่อเทวดาก็มิได้ส่อแววไม่พอใจแก่อย่างใด นี่แสดงให้เห็นว่า ความรู้สึกของพระนลของ น.ม.ส. ที่มีต่อเทวดาค่อนข้างมาทางไทย ๆ คือไม่ค่อยเกรงกลัวเทวดามากนัก ผิดกับพระนลของคิน มิลแมน ซึ่งเกรงกลัวเทวดายิ่งนัก

¹ พระราชนิพนธ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 18.

เมื่อเทพกล่าวยืนยันอย่างแข็งขันว่า จะให้พระนลไปเจรจากับนางทมยันตีให้ได้ พระนลของคิน มิสแมน ยังคงแสดงท่าทีอ่อนน้อมและไม่แสดงกริยาใดๆออกมาให้เห็นถึง ข้อความที่ว่า

By the gods adjured so sternly, thus rejoined Nishadha's king:

'Strictly guarded is yon palace, how may I find entrance there?'

(เมื่อเทพกล่าวยืนยันอย่างแข็งขันเช่นนั้น พระนลจึงอ้างต่อไปว่า วังของนาง มีทหารคุ้มกันอย่างแข็งขัน ข้าจะเข้าไปได้อย่างไร)

ในพระนลคำฉันท พระนลจะแสดงความรู้สึกอึดอัดใจออกมาให้เห็นชัด ใดแก่

เมื่อนั้นพระนลอิด	จู่ระอึดระอาใจ
จำเปนนึกจำไป	กุดเทพจำนง
หวนมีมนาทูล	ชกก็ทูลพระอินทร์องค์
เวียงวังบุพพาวง	พลแขงกำแพงกัน
ข้าฤาจะเข้าไค้	กลโคพระทรงธรรม
แน่แล้วบ่แคล้วกัน	พจข้าทำนูลความ ²

ลักษณะนิสัยที่แตกต่างกันที่เห็นได้ชัดตัวอย่างสุดท้ายคือ ในเวลาถึงทองแม้จะมีการ ประชกประชัน แก่พระนลของคิน มิสแมน ยังพุดจาสุภาพกว่าพระนลของน.ม.ส.มากดังตัวอย่าง ตอนวาทูกพุดจาไค้กอบกับนางทมยันตีว่า

Yet , O how may high-born woman from her vowed, her plighted lord
Swerving choose another husband, even as thou, O trembler would'st?
Over all the earth the haralds travel by the king's command,
"Now the daughter of king Bhīma will a second husband choose,
Free from every tie, as wills she, as her fancy may beseem,"³

¹Dean Milman, Op. cit., p. 15.

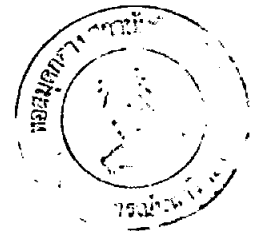
²พระราชกรณียกิจของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 19.

³Dean Milman, Op. cit., p. 157.

(ไม่น่าจะเป็นไปได้ที่สตรีผู้มีศักดิ์ที่กระดุกสูงส่งจะไม่ซื้อทรงผมที่ค่อมค่าสัญญาที่ไค้ให้ไว้กับสามี จึงได้คิดหกลีงค่าสัญญาด้วยการเลือกสามีใหม่ แม้แต่ตัวท่านเองก็สจะใจสั้น เพราะความอยากจะมีสามีใหม่อีกคนหนึ่ง มีผู้นำข่าวของท้าวภิมะไปประกาศทั่วโลกว่า บัดนี้ลูกสาวของท้าวภิมะ จะจัดพิธีสมรสครั้งที่ 2 ขึ้น นางจะได้พ้นจากพันธนาการทั้งปวงสมคังที่นางปรารถนาไว้ ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่นางเห็นว่าสมควรที่จะกระทำ)

เหตุการณ์ตอนเดียวกันนี้ ในพระนลคำฉันท์ พระนลของ น.ม.ส. จะพูดจาประชดประชันรุนแรงกว่าพระนลของ กีน มิลแมน พระนลกล่าวว่่า

ก็แค่พองนนัก	พระนางศักดิ์สูงทรง
เสียมวลสงวนองค์	ใจน้องจ่านองใน
จะเลือกผัวคำรบสอง	จะถูกทองท่านอง ไท
ก็พรทซึ่งสำนึกใจ	สลักแล้วฤกานคา
อเนกชุกค่าเนิรคิน	ทำนูลสิ้นพระราชา
พระโภมิบุตรีรา	ชะเรื่องซัดทวิหรรภศรี
ชอยู่เคียวก็เปด็ยวนัก	เพราะไรรักสามี
และบัดนี้พระนารี	กำหนดเลือกพระภรรคา
พระนิวทองจะสองนิ้ว	ระบอมชัวระบือชา
ประภามัยประไพตา	สลายสัคย์สลักศีล
ท่านองธรรมประจำจิต	จ่านงคิกจะป่ายป็น
จะกล่าวเทียบก็เปรียบมิน	นิชั้นบกจะพลกกาย ¹

จะเห็นว่า ความรู้สึกของวาหุคในขณะนี้ไม่ผิดไปจากชายทั่วๆ ไปคือ เมื่อรักมากก็ท้องหึงหวงมากเป็นพิเศษ ยิ่งเมื่อรู้ว่าภรรยากำลังจะแต่งงานใหม่ ทั้งๆที่คนยังไม่ตาย และยังไม่ได้หย่าชากจากกัน ก็ยอมเค็ดร่อนใจเป็นธรรมดา จึงได้กล่าวประชดนางออกมาเช่นนั้น นอกจากนี้ยังพบว่า น.ม.ส. ได้เติมข้อความในตอนท้ายเข้ามา คือ ตอนที่เปรียบเทียบการกระทำที่ผิดๆของนางหมยันตีว่าเหมือนกับปลาที่พยายามจะขึ้นบกก็ต้องพบกับความเจ็บปวดครวคร่าวกาย แต่เพียงอย่างเดียว เพราะเป็นการผิดธรรมชาติ นางหมยันตีก็เช่นกัน นางทำผิดก่อกฎระเบียบ

¹ พระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 201-202.

ของสังคม ก็ยอมเจ็บปวดทรมานใจเพราะทนต่อคำครหานินทาของผู้อื่นไม่ไหว กล่าวได้ว่า น.ม.ส.สามารถเพิ่มเติมข้อความตอนนี้เข้ามาได้อย่างเหมาะสมกับเนื้อหาในตอนนี้

จากการศึกษาลักษณะนิสัยของพระนลพบว่า น.ม.ส. ได้คงลักษณะนิสัยบางส่วนตามแบบฉบับของกิน มิถแมนไว้เพราะเห็นว่าเป็นส่วนที่สมบูรณ์อยู่แล้ว ส่วนอื่นๆที่ น.ม.ส. ได้เพิ่มเข้ามา เป็นก่นว่า การบรรยายถึงอากัปภิกขิยาของตัวละคร หรือ การแสดงออกทางน้ำเสียงของตัวละคร หรือ การเพิ่มทสนทนายางทอนเข้ามา ทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เป็นส่วนที่ช่วยเสริมสร้างให้ตัวละครดูสมจริง และมีชีวิตชีวามากยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็แสดงให้เห็นความแตกต่างทางด้านความคิด ความเชื่อ ตลอดจนค่านิยมของตัวละครต่อสิ่งต่างๆด้วย

2.4.2 นางทมยันตี

นางทมยันตีเป็นตัวละครเอกฝ่ายหญิงที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นผู้ที่ใกล้ชิดพระนลมากที่สุด จึงได้รับผลกระทบจากการเล่นการพนันอย่างประมาทของพระนลอย่างเต็มที่ ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยได้แบ่งการเปรียบเทียบเป็น 2 ส่วน คือ

2.4.2.1 ลักษณะนิสัยที่เหมือนกัน

2.4.2.2 ลักษณะนิสัยที่แตกต่างกัน

2.4.2.1 ลักษณะนิสัยที่เหมือนกัน

ลักษณะนิสัยที่เด่นที่สุดของนางทมยันตีที่ น.ม.ส. ได้คงไว้คือ ความซื่อสัตย์ จงรักภักดี และยกย่องให้เกียรติพระนลผู้เป็นสามีอยู่ตลอดเวลา ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนนคือ ตอนเทพทั้งสี่ใช้ให้พระนลมาเจรจากับนาง นางกล่าวปฏิเสธไปว่า

'Pledge to me thy faith, O Rāja, how that faith may I requite?

I myself, and whatsoever in the world I have, is thine.

In full trust is thine— O grant me in thy turn thy love, O king!

'Tis the swan's enamouring language that hath kindled all my soul.

Only for thy sake, O hero, are the assembled Rājas met.

But if thou mine homage scornest, scornest me, all honoured kind,

Poison for thy sake, fire, water, the wile noose will I endure.¹

¹
Dean Milman, Op. cit., p. 19.

(ข้าขอปฏิญาณถึงความจงรักภักดีที่ซำมีต่อท่าน ทำอย่างไรจึงแสดงให้ท่านเห็นความจงรักภักดีนั้นได้ ไม่ว่าจะ เป็นตัวข้าหรือทุกสิ่งทุกอย่างที่ซำมีอยู่ในโลกนี้ล้วนเป็นของท่านทั้งสิ้น ข้าได้มอบความซื่อสัตย์ จงรักภักดีไว้ให้แก่ท่านแล้ว หวังเพียงแต่ให้ท่านรับรักข้าเท่านั้น นับตั้งแต่ได้ฟังคำบอกเล่าอันชวนหลงใหลของหงส์ จิตใจของซำร้อนรุ่มมาโดยตลอด พิธีสุมพร ซึ่งเป็นที่ชุมนุมกษัตริย์ทั้งหลายในครั้งนี้จัดขึ้นเพื่อท่านเพียงผู้เดียวเท่านั้น หากท่านถูก ไม่รับรักข้า ข้าก็จะขอตายเพื่อท่านด้วยการดื่มยาพิษ หรือ เฆตว์ตาย หรือ โดคน้ำตาย หรือ ผูกคอตาย)

ในพระนลคำฉันท์ นางทมยันตีกล่าววว่า

สุมพรพิชิต	จะมีเพื่อพระภูธร
สมาคมสโมสร	กษัตริย์สิ้นณะกินแดน
ประสงค์ตรงพระองค์ ขอ	พระนลเลอ สมอแมน
บุรุษอื่นมิหมิ่นแสน	จะหมายถมบ่มหมาย
เพราะเหตุหงส์พิทงค์ทอง	ยุบล่องแกลงปราย
ประลือโคมประโลมฉาย	พระนลเจดประเสวีรุทรง
จำเดิมกาละนั้นมา	ก็จึงซำค้ำนึ่งองค์
จำนงในหทัยตรง	ถวายแก่พระทรงศรี
นิมนต์องค์พระทรงศร	มนาทรมั่นหอนมี
ก็ตัวซำจะพาชี	จะก้มหน้าอ้อลาตาย ¹

จะเห็นได้ว่า นางทมยันตีเป็นหญิงที่มีความมั่นคงในความรักมาก เมื่อนางตั้งใจแล้วว่า จะซื่อสัตย์และจงรักภักดีต่อพระนล. ต่อให้เทวคาหรือกษัตริย์องค์ใดก็ไม่สามารถที่จะมาเปลี่ยนใจนางได้

¹พระราชพงศาวดาร รวบรวม กทม. กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, เรื่องเดิม, หน้า 24.

แม่ตอนที่พระนลแพ้นันสกาจนหมดกลิ่น นางเตรียมพร้อมที่จะเผชิญอุปสรรคกับพระนล เมื่อนางเห็นพระนลเปลื้องเครื่องทรงถกษัตริย์ออกเหลือแต่ผ้าถุงเพียงผืนเดียวเดินออกจากวังไป นางก็ทำคามข้าง การกระทำของนางในตอนนั้นแสดงให้เห็นว่า นางมีความจงรักภักดีต่อพระนล มากที่สุด แม้ในตอนที่พระนลชี้เส้นทางให้นางเดินทางกลับบ้านเมือง นางก็ไม่ยอมไป และกล่าวว่า จะอยู่ปรนนิบัติรับใช้พระนล

'My afflicted heart is breaking, and my singing members fan,
When, O king, thy desperate counsel once I think of, once again
Robbed of kingdom, robbed of riches, naked, thirst and hunger-worn;
How shall I depart and leave thee in the wood by man untrod?
When thou sad and famine-stricken thinkest of thy former bliss,
In the wild wood, oh, my husband, I thy weariness will soothe!
Like a wife, in every sorrow, this the wise physicians own,
Healing herb is none or balsam, Nala, 'tis the truth I speak'¹

(จิตใจของข้าพวกร้าวและกำลังจะแตกสลายเพราะคำพูดของท่านที่แนะนำข้า
ครั้งแล้วครั้งเล่า ท่านต้องสูญเสียบ้านเมือง ทรัพย์สินสมบัติ ไร้เสื้อผ้าปกปิดกาย ต้องกระหาย
และหิวโหย ท่านจะให้ข้าจากไปและทิ้งท่านให้ต้องเดินป่าแต่เพียงลำพังได้อย่างไร ในขณะที่
ท่านต้องตกกระดำลำบากอยู่ในป่าอันแสนจะน่ากลัวนี้ ข้าจะเป็นคนที่ทำให้ท่านสบายใจ ผู้รู้กล่าว
กันว่า ไม่มียาขนานใดที่จะดีไปกว่าภรรยา เพราะภรรยาสามารถนำความชื่นใจมาสู่สามี
ทั้งหมดที่นางกล่าวมานี้ล้วนเป็นความจริงทั้งสิ้น)

ในพระนลคำฉันท์ นางทมนันตีกกล่าวไว้ในท่านองเดียวกันว่า

เศียรทูลจะแตกจระจะแยก	จิตแตกท่วลายลาญ
ยิ่งครองก็หมองพระพจมาน	นรเทพวาที
บักน้มทิกนิกไร	สุขในพนาลี
ราชยะไอศวรรศรี	ชนทรัพย์ก็ยับเยิน

1

Dean Milman, Op. cit., p. 48.

แม่ผาจะพันวรกษัตริย์	ก็อุบัติโทยมเหียร
คราวชัศวีวิศกรค่าเนียร	กุญจาจนกนร
ข้าผู้พฐจะจรจาก	นลโดยพนาคร
ทั้งนายกาธิปบวร	บทไค้ไฉนเรอ
เขอมีกมลกลจะใหม่	หฤทัยมะมัวเมอ
ข้าอยู่จะสู้รบ่าเรอ	ปฏิบัตินรินทร
คราวทุกชะแทบหุระสดล	จรทวนนัชร
ฤาเมื่อภยามะวิกร	พิษพาคพุลเพลีย
ยาไคณิโทษชประเสวีร	กัมเลิศเสมอเมียบ
ขุมชั้นระรินกมลเคลียบ	ภสคาพยาบาด
ผู้และผู้กษชพร้อม	พจยอมจะกสาวชาน
กึ่งข้าทำนูลพระบหมาลัย	พระก็แจ้งประจักษ์ใจ
ฉนี้ในนพระกษมา	ชิปศารทูลไกร
จักชวีถีสลลใน	พนพฤกษะไพศาล
ข้าฤาจะจากพระนลไป	กุจไร้เสน่ห่านาน
แม้นมาครมิเมื่อมระปรารณ	ก็มีจากพระองค์จร ¹

จากข้อความข้างต้นพบว่า นางทมยันตีรักและเป็นห่วงพระนลยิ่งกว่าชีวิตของนาง นางเป็นภรรยาที่ค้ำมากร พร้อมเสมอที่จะรับใช้สามีทั้งในยามสุขและทุกข์ นางฉลาดที่พูดให้พระนล เห็นคล้อยตามและยอมให้นางคอยปรนนิบัติรับใช้ต่อไปตามเดิม

ในตอนท้ายเรื่องมีเหตุการณ์อยู่ก่อนหนึ่งแสดงให้เห็นว่า นางทมยันตีรักษากาย วาจา ใจ ให้บริสุทธิ์เพื่อพระนลเพียงผู้เดียว เหตุการณ์ก่อนนั้นคือ ตอนว่าทุกเข้าพบนาง ทมยันตี นางย้ำความบริสุทธิ์ให้ว่าทุกฟังโดยให้เทพมาร่วมเป็นพยาน นางกล่าวปฐิฐาว่า

¹ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 62-63.

Even in heart have I committed never evil thought' gainst thee.
 He through all the world that wanders, witness the all-seeing wind,
 Let him now of life bereave me, if in this' gainst thee I've sinned.
 And the sun that moveth over all the world, on high,
 Let him now of life bereave me, if in this' gainst thee I've sinned.
 Witness, too, the moon that permeates every being's inmost thought;
 Let this god of life bereave me, if herein' gainst thee I've sinned.
 These three gods are they that govern the three worlds, so let them
 speak;

This my sacred truth attest they, or this day abandon me.'¹

(ข้าไม่เคยคิดที่จะทำสิ่งชั่วร้ายต่อท่านแม้แต่เพียงน้อยนิก ขอให้พระวายุผู้ท่องเที่ยว
 อยู่ทั่วโลกจงมาร่วมเป็นพยาน หากข้าทำบาปจริงขอให้ฆ่าข้าเสีย ขอให้พระอาทิตย์ผู้เคลื่อนย้าย
 ไปทั่วโลกบนฟากฟ้า โปรดลงมาเป็นพยาน หากข้าทำบาปจริงขอให้ฆ่าข้าเสีย ขอให้พระโสมะ
 ผู้ซึ่งอยู่ในจิตใจและความคิดคำนึงของมนุษย์ทุกคนจงลงมาเป็นพยาน หากข้าทำบาปจริงขอให้
 พระโสมะฆ่าข้าเสีย ขอให้เทพทั้งสามซึ่งปกป้องโลกทั้งสาม จงลงมาร่วมเป็นพยานในความจริง
 อันศักดิ์สิทธิ์ของข้าด้วย หรือไม่ก็ละทิ้งข้าไปเสียในวันนี้)

ในพระนลคำฉันท์ นางหมยันทิปัญญาว่า

นิแมนชาชลาศิก

ประทุรจิตอนาคาร

พระพายเร่งมล้างปราณ

มลายปลึกชีวิตกู

¹ Dean Milman. Op. cit., p. 159.

พระอาทิตย์อุทัยเรือง	คำเนียร เบื้องอำพรผดู
ชโยมยอคโพนมดู	พยานด้วยอุกมมาน
นิมนต์ข้าชลาสิก	ประทุรจิตอนาจาร
ระพีเร่มล่างปราณ	มลายปลึกชีวิกดู
พระจันทร์เนาะะใจนร	ยโศธรจรฐ
ประไฟฟ้าประกาย	ประพาศหล้ากลาวาน
พระพายทั้งพระอาทิตย์	พระจันทร์ฤทธิกาไร
พระคุณลบณะภไทร	บารุงโลกนรกร
ชโยพรคเปนพยานดู	สกรียูท่าภูลวอน
สุทัศน์เทพสุธรรมช	สุทัศน์ทิพยากร
นิมนต์ข้าชลาสิก	ประทุรจิตอนาจาร
บ่ไว้วางมล่างปราณ	มลายปลึกชีวิกเทอญ ¹

กล่าวได้ว่า นางทมยันตีเป็นภรรยาที่ดีมาก พยายามรักษาความบริสุทธิ์ไว้เพื่อสามีเพียงคนเดียว แม้สามีจะจากไปถึง 3 ปี นางก็ยังคงประพฤติปฏิบัติและครองตนอยู่ในทางที่ถูกที่ควรเสมอ และด้วยความจงรักภักดีที่นางมีต่อพระนลตลอดมาเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชีวิตของพระนลพบกับความพิบัติเพราะภักดีและทวาทร รวมทั้งพระบุษกรไม่พอใจพระนล จึงร่วมมือกันกลั่นแกล้ง จนพระนลต้องเนรเทศตัวเองออกจากบ้านเมือง และต้องพรากจากนางทมยันตีในเวลาต่อมา

2.4.2.2. ลักษณะนิสัยที่แตกต่างกัน

ลักษณะนิสัยของนางทมยันตีในฉบับของ น.ม.ส. ที่ต่างไปจากฉบับของคีน มีลแมน สามารถสังเกตได้จากคำบรรยายอาการปฏิกิริยา ตลอดจนน้ำเสียงของนางในขณะที่พูดคุยกับตัวละครตัวละครตัวอื่นหรือว่าฟังกับตัวเอง เช่น ตอนพระนลเกลี้ยกล่อมนางให้เลือกเทพองค์ใดองค์หนึ่งเป็นสามี ในนโโลปาชุกรานมุ นางทมยันตีเพียงแค่นิ่งอยู่อย่างสำรวมและข่มเท่านั้น

¹ พระราชนิพนธ์ของ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, เรื่องเดิม, หน้า 204-205.

"To the gods performed her homage, smiled she and to Nala spake:-"¹

(นางทมยันตีแสดงความเคารพเทวดา นางยิ้ม และกล่าวแก่พระนลว่า...)

ส่วนนางทมยันตีในฉบับของน.ม.ส. นางทมยันตีแสดงความรู้สึกสงสัยและรำคาญใจเมื่อได้ฟังคำพูดของพระนล นางจึงรำพึงว่า

พระลาวณะพระณิ	บุตรีก็มีพระราช
สกัวันันนีษณา	ฤหลากจิกก็อิดใจ
โจนันพระพันคา	สุเรนทราธิเบนท์ไกร
ถลิ่งอาศน์ถวัลย์โอ	ศวรรย์ในสวรรคเวียง
ประกานางสุรางค์ทรง	สเอวงศ์สอองเคียง
บารุงเขอบ่าเรอเวียง	ประไพทาประกาเพรา
พระอินทร์ไซ้จะไรนาง	สุรางค์แนบเสน่ห์เนา
ก็เหลือเชื่อและเหลือเคา	จะเป็นไค้โฉนเนอ
พระกาตกาณูจันทรการเพริศ	วิลาสเสศวิไลยเลอ
สุริลอมบ่าเรอขอ	ประเล้าโฉมประโลมฉาย
พระเพลิงเริงถกิงกาจ	วโรภาสสุพรรณพราย
ประเสศริฐศักดิ์ตระหนักหมาย	บ้ไรร้างสุรางค์โถม
วรุณไซ้วิไลยทรง	สอององค์ล่อโฉม
ก็ยอมมีสุริโลม	สุภัทร์แพ้วศุภาศุลย์
พระอินทร์มวรุณเพลิง	ถกิงกาณูจันวิมานมูรช
พิพจน์แน้วพิพิชฎ	พิชัยฤทธิ์พิชิตชาญ
โฉนจงประสงค้เรา	ฉนี้เล่าบ้เป็นการ
ค่านึงพลางพุดาพาด	ก็พูดทอมพระนลไป ²

¹Dean Milman, Op. cit., p. 19.

²พระราชกรณียกิจของพระนล, กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, เรื่องเดิม, หน้า 23.

กล่าวได้ว่า น.ม.ส. เติมข้อความตอนนี้นำมาเพื่อแสดงให้เห็นว่า นางทมยันตี เป็นหญิงสาวที่มีความคิดความอ่านเป็นตัวของตัวเอง ไม่ยอมให้ผู้ใดบังคับได้ง่ายๆ โดยเฉพาะในเรื่องการเลือกคู่ครอง เนื้อหาในตอนนี้แสดงให้เห็นว่า นางไม่ค่อยจะพอใจการกระทำของเทพทั้ง 4 เพราะทั้งๆที่มีนางพักคอยปรนเปรอความสุขให้เป็นจำนวนมากแล้วก็ยังไม่พอเพียง ยิ่งหวังที่จะให้นางเป็นชายาอีก นางจึงเกิดความแปลกใจในพฤติกรรมของเทพทั้ง 4

ส่วนในนโปลปาชยานมุ นางทมยันตีเป็นกุลสตรีที่ติดตามแบบฉบับสาวฮินดู คือมีความอ่อนโยนสุภาพมีมารยาทดีและเคยชินกับการทกอยู่ใต้อ่านาจชาย จึงไม่กล้าแสดงความรู้สึกใดๆ ออกมา ยิ่งเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับเทวคาแล้วนางยิ่งต้องสำรวมมากยิ่งขึ้น เพราะหากเทวคาไม่พอใจก็อาจจะลงโทษนางและพระนลได้

ก่อนนางทมยันตีได้กล่าวความในใจให้พระนลฟังว่า

"To the gods, to all my homage, king of earth, I humbly pay;

Yet thee only, my husband, may I choose,

Be this my vow!¹

(สำหรับเทพทั้ง 4 แล้ว ข้ามีแต่ความเคารพบนอบ ข้าหวังที่จะเลือกท่านเป็นสามีเพียงผู้เดียวเท่านั้น และนี่คือคำสัญญาของข้า)

ในฉบับของน.ม.ส. นางทมยันตีกล่าวคล้ายคลึงกันว่า

ประกาศาเทพเสด็จมา	และบรรรคากษัตริย์ของ
ก็ข้าน้อยประณตปอง	ประชาภัมประณมกร
พระองค์อื่นพระองค์ใด	ก็ข้าไม่มนาท
จะหมายเรียงจะเคียงหมอน	มิสมแหจะแตกาย
พระองค์เชอพระองค์เดียว	พระนลเดี่ยววิชาชาย
นิหมายชมจะสมหมาย	เพราะข้าหมายถวายคัว
มิเลือกองค์พระนลได้	ก็ข้าไซร์มีมีัว
มิยำเยงมิเกรงกลัว	จะเป็นไรก็เปนไป

¹ Dean Milman, Op. cit., p. 21.

อำนาจศักดิ์ของชินธูรา
ประสมส่งประสงศ์ไป

สำเร็จสารสำราญใจ
ประจักษ์จำนางหวัง¹

เห็นได้ชัดว่านางทมยันตีเป็นคนเค็ดฉลาดและเบิกเผย เมื่อถึงใจจะทำสิ่งใดแล้วนางจะไม่ทอดอวย พยายามต่อสู้ฟันฝ่าอุปสรรคด้วยความเข้มแข็งและอดทน นางเป็นหญิงสาวที่เชื่อมั่นในตนเองมาก ไม่ยอมให้ผู้ใดมาบังคับใจโดยเฉพาะในเรื่องการเลือกคู่ครอง เมื่อนางตั้งสัตยาธิษฐานว่าจะเลือกพระนลเป็นสามีแล้ว ก่อให้เทวคาหรือบรรพการกษัตริย์รูปงามทั้งหลายในโลกก็ไม่สามารถเปลี่ยนใจนางได้

จากการเปรียบเทียบลักษณะนิสัยของนางทมยันตีในโลปาชยามู และ พระนล คำฉันท์พบว่า น.ม.ส. ได้คงลักษณะนิสัยของนางทมยันตี ในเรื่องของความซื่อสัตย์และจงรักภักดีที่นางมีต่อพระนลไว้คงเดิม เพราะเป็นสาเหตุประกอบที่สำคัญที่เป็นส่วนผลักดันให้กลีและทวารโกรธแค้นพระนล ถ้าหากนางทมยันตีไม่มีความรัก ความซื่อสัตย์ต่อพระนลแล้ว นางก็คงจะเลือกเทพองค์ใดองค์หนึ่งเป็นสามี กลีและทวารอาจจะมีโอกาสได้รับเลือกด้วย แต่ที่นางตั้งสัตยาธิษฐานไว้ตั้งแต่เริ่มแรกแล้วว่า นางจะรักและภักดีต่อพระนลเพียงคนเดียว ทำให้นางปฏิเสธความรักของเทพทั้ง 4 กลีและทวารจึงโกรธแค้นมากที่นางเลือกพระนลซึ่งเป็นมนุษย์เป็นสามี กลีและทวารจึงหาทางแก้แค้นพระนล และทำให้ชีวิตของพระนลต้องพบกับความพิบัติในเวลาต่อมา ส่วนในด้านลักษณะนิสัยที่แตกต่างกันที่น.ม.ส. ได้เพิ่มเติมเข้ามานั้น ก็เพื่อทำให้ตัวละครดูสมจริงมากยิ่งขึ้น และแสดงให้เห็นว่า นางทมยันตีมีความเป็นตัวของตัวเอง และมีความเค็ดฉลาดมากกว่านางทมยันตีของกิน มิถมน

2.4.3 พระนุชกร

พระนุชกรถือเป็นตัวละครฝ่ายปรปักษ์ซึ่งมีบทบาทสำคัญที่สุดในเรื่อง เพราะหากปราศจากพระนุชกรแล้ว พระนลก็คงจะไม่มีคู่แข่ง กลีและทวารก็คงจะขาดตัวแทนที่จะช่วยแก้แค้นพระนลแทนคน อุปสรรคและความขัดแย้งที่สำคัญที่สุดคือความขัดแย้งภายในจิตใจของพระนลคงจะไม่เกิดขึ้น และเรื่องก็คงจะไร้รสชาติ

¹พระราชวรพงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, เรื่องเดิม, หน้า 26.

และปราศจากโครงเรื่อง ฉะนั้นกวีจึงต้องสร้างลักษณะนิสัยของพระบุษกรให้แตกต่างจากพระนล
อย่างเห็นได้ชัด แต่การสร้างลักษณะนิสัยนั้นไม่ได้มีค่านเลวร้ายเพียงประการเดียว กวีได้สร้าง
ลักษณะนิสัยของพระบุษกรในค่านที่ดีเห็นด้วย โดยเริ่มจากกวีสร้างให้เห็นว่าพระบุษกร
มีความละโมภอยู่ในจิตใจ แต่เมื่อยังไม่มีโอกาสแสดงออก พระบุษกรจึงคงแสดงตนว่าเป็นคนดี
อยู่เสมอ แต่เมื่อกดีและทวาทหาโอกาสแก้แค้นพระนล จึงใช้พระบุษกรเป็นตัวแก้แค้น กวีกล่าว
แก่พระบุษกรว่า

Pushkara in haste he summoned-'Come, with Nala play at dice,

Ever in the gainful hazard, by my subtle aid thou'lt win.

Even the kingdom of Nishadha, even from Nala all his realm'¹

(กวีกล่าวแก่พระบุษกรอย่างรีบร้อนว่า จงไปท้าพระนลเล่นสกา เราจะช่วยท่านให้
ชนะพระนล และท่านจะได้รับผลประโยชน์เป็นจำนวนมาก แม้แก่บ้านเมืองและทรัพย์สินสมบัติทุกสิ่ง
ที่พระนลมีอยู่)

ในพระนลคำฉันท์ กดีเกลี้ยกล่อมพระบุษกรให้เห็นคล้อยตามว่า

อุกอนพระบุษกร	จิตหาญชำนานาญพนัน
เชิดชวนพระนลชรร	มิกราชประดองสกา
องค์ท่านลีลาญกล	ยลเล่ห์เทวะนา
รู้หลักประจักษ์ป่า	ศกะคล่องท่านองจะทำ
นลไซรมิได้รู้	ฉิวสู้ก็เห็นจะกรรม
ท้าวท่านชำนานาญช่า	นะนริศร์บ่ผิดกมล
ศฤงคารสราญรม	ยะบรมบุราภินันท์
สมบัติสุกัทรณ์ล	พรรามไพศวรรย์
เราจักอำนวยการให้	ประลุท่านเพราะการพนัน
สมบัตินิษัณฑ์	จะวิเภทเพราะเหตุสกา

1

Dean Milman, Op. cit., p. 35.

สิ่งใดมิได้เหลือ
 กว้นศลพระนลนา

กลเมื่อแกลงกถา
 ยกเดิจะเกิดสุผล¹

ตามปกติ พระบุษกรมีความละโมภอยู่ในกมลสันดานอยู่แล้ว เมื่อกลศึกกล่าวว่าจะช่วยเหลือให้โคตรพิชัยสมบัติและบ้านเมืองของพระนล พระบุษกรก็บังเกิดความอยากได้ขึ้นมาอย่างฉับพลัน จึงรีบไปท้าพระนลเล่นสกาทันที

Pushkara by Kali summoned, to his brother Nala came,
 In the chief of dice embodied, Kali Pushkara stood near.

Pushkara the hero-slayer to king Nala standing near:

'Play we with the dice, my brother, ' thus again his brother said. ¹

(พระบุษกรเมื่อได้ฟังกลศึกคั่งนั้นจึงรีบไปพบพระนล ดลดีแฉงกายมาในรูปของสกา ยืนอยู่ใกล้พระบุษกร พระบุษกรพระผู้ปราบวีรบุรุษได้เข้ามายืนอยู่ใกล้ๆพระนลและกล่าวว่า "ขอให้ท่านจงมาร่วมเล่นสกากับเราเถิด" ต่อจากนั้นพระบุษกรก็กล่าวประโยคนั้นซ้ำอีก)

ในฉบับของน.ม.ส. พระบุษกรรับท้าความที่กลีแนะนำทันที คือ

เมื่อนั้นพระบุษกร	บทจรนกรพระนล
ท้าขูลท้านองกล	กลีสอนบ่หอนจะแหง
กูราพระภาคว	ชคิยาชคูนแสดง
ไวรีระแวงแคลง	จิตหวันพระบารมี
เชิญนลพนันบาศัก	นลอาจก็อาคมบ่หนี
กูอักจะเทวี	มนมันพนันจะลอง ³

นอกจากความละโมภแล้ว พระบุษกรยังเป็นคนฉลาดแกมโกงอีกด้วย ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นชัดได้แก่ ตอนพระบุษกรท้าพนันพระนล แม้จะทำกี่ครั้งก็หนพระนลก็ไม่ยอมรับ พระบุษกรจึงใช้แผนชั้นสุดท้าย คือ

¹ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเกิม, หน้า 46.

² Dean Milman, Op. cit., p. 35-37.

³ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเกิม, หน้า 46.

In Vidarbha's princess' presence deemed he now the time for play.¹

(พระบุษกรจึงทำพระนลค่อนนางมยันทิ ทำให้พระนลรู้ที่ว่างแล้ว
ที่คนจะต้องเล่นสกา)

ในพระนลคำฉันท พระบุษกรแสดงความฉลาดแกมโกงออกมาให้เห็น เช่นกันว่า

บุษกรทำนูลทำ	เงาะหน้าพระนางทอง
ในรัชกษัตริย์ปลง	จิกฉันทนสกา ²

การที่พระบุษกรทำพระนลค่อนนางมยันทิก็เพราะรู้ดีว่า พระนลจะต้องยอมรับคำท้าทายนั้นแต่โดยดี เพราะพระนลจำเป็นต้องรักษาศักดิ์ศรีทั้งของนางมยันทิและของตนเอง เห็นได้ชัดว่า พระบุษกรฉลาดมาก จึงสามารถรู้ซึ่งถึงจุดอ่อนของพระนล

ในที่สุดพระนลก็ต้องพ่ายแพ้ ต้องสูญเสียทรัพย์สินสมบัติที่มีอยู่ทั้งหมดให้แก่พระบุษกร พระบุษกรยังไม่พอใจ ยังอยากจะได้นางมยันทิมาเป็นภรรยาอีก พระบุษกรจึงฉวยโอกาสนี้แนะนำพระนลว่า

There remains but Damayanti, all thou hast beside, is mine.
Throw we now for Damayanti, come, once more the hazard try,³

(สมบัติทุกอย่างของท่านตกเป็นของข้าหมกแล้ว ขณะนี้ท่านเหลือแต่นางมยันทิ
เราจึงมาทอกสกาอีกอีกครั้งเพื่อนางมยันทิ)

ส่วนในฉบับของน.ม.ส.กล่าวว่า

เหลืออยู่ที่แก่พระสุกคา	พนิคาพบุกร
เอกรัตนพระชกตียะพฐ	วราชฆเณี
มา เราจะทอกทิวะพนัน	พระวิทรภะนารี
ใครดีจะได้พระรมณี	นลจงบ่สงกา ⁴

¹ Dean Milman, Op. cit., p. 37.

² พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 47.

³ Dean Milman, Op. cit., p. 43.

⁴ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, เรื่องเดิม, หน้า 58.

'Oh what joy! abundant treasures thou hast won, again to play.
Oh what joy! of Damayanti, now the hard-won prize is mine.
Oh what joy! again thou livest with thy consort mighty-armed!

(สฤกอะไร เช่นนี้ ท่านเคยสูญเสียทรัพย์สินสมบัติให้แก่ข้าแล้วครั้งหนึ่ง บัดนี้ท่าน
กลับมาทำข้าเล่นสกาอีก สฤกอะไร เช่นนี้ ข้าจะได้นางทมยันตีมาเป็นรางวัลที่ล้ำค่ามากที่สุด
สุด สฤกอะไร เช่นนี้ ข้าจะได้ครอบครองภรรยาท่าน)

ในพระนลคำฉันท์ พระบุษกรแสดงกิริยากังนั

เมื่อนั้นนรินทร์	บุษกรบ่มนทมอง
เห็นทรนักระสันปอง	จิกแนบับแพ้นล
เชิงบาศักฉลาครุ	นลสู้จะเห็นผล
แนนนอนบ่ถอนปรน	มนใครจะ ไค่นาง
แย้มเฝ้าเฉลาพักคร	กรกวัคพระนลพลาง
ยิ้มแย้มเฉลยปราง	ชกัปรีมกระหทัยเฆมาน

วันนฤคัมปรี	มนปรีคิแนนนอน
ข้าไซรจะ ไค้สมร	กฤษหมายบ่วายเวณ
วันนี้จะ สมจิก	จะสนิท เสน่ห์ชวัญ
ทรมไวยอุไรพรณ	บุษนองก็ของกู ²

จะเห็นได้ว่าพระบุษกรไม่มีความเคารพและให้เกียรติพระนลและนางทมยันตีเลย
ข้ายังดูหมิ่นทั้งสองพระองค์อย่างไม่น่าให้อภัยด้วย

1 Dean Milman, Op. cit., p. 169.

2 พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, เรื่องเกิม, หน้า 229-231.

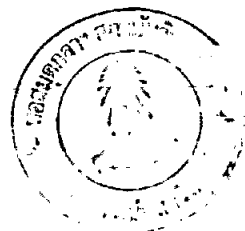
เมื่อพระบุษกรพ่ายแพ้ พระนลก็มีไต่เนรเทศพระบุษกรออกไปจากเมือง แดกกลับให้อภัยและปลอบใจด้วยการยกทรัพย์สินสมบัติในส่วนที่เป็นของพระบุษกรคืนให้ตามเดิม พระนลกล่าวว่า

Mine again is all this kingdom, undisturbed its foes o'ercome.
 Fallen king! Vidarbha's daughter by thine eyes may ne'er be seen.
 Foolish king! thou'rt no her bondsman, thou and thine to slavery sunk.
 Not thyself achieved the conquest that subdued me heretofore;
 Twas achieved by mightier Kali, that thou didst not, fool, perceive.
 Yet my wrath, by him enkindled, will I not 'gainst thee direct;
 Live thou henceforth at thy pleasure, freely I thy life bestow,
 And of thine estate and substance give I thee thy fitting share.
 Such my pleasure, in the welfare, hero, do I take delight,
 And my unabated friendship never shall from thee depart.
 Pushkara, thou art my brother, may'st thou live a hundred years!¹

(ในที่สุดบ้านเมืองก็ไต่กลับมาเป็นของเราอีก เราสามารถเอาชนะผู้ที่อยู่ได้โดยไม่มีอุปสรรค กษัตริย์ผู้ตกต่ำ ท่านจะไม่มีทางได้เห็นนางมหยันที่อีกแล้ว จงรับรู้ไว้เถิดว่าครั้งที่แล้วที่ท่านชนะเป็นเพราะกลีช่วยไม่ใช่เป็นเพราะฝีมือท่าน แม้ว่าท่านจะทำให้เราโกรธเราก็จะไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อท่าน ต่อแต่นี้ไปขอให้ท่านจงอยู่อย่างสุขสบายและเป็นอิสระ เราจะมอบที่ดินและทรัพย์สินสมบัติในส่วนของท่านคืนให้ท่านไป นั้นเป็นความพอใจของเราที่จะทำเช่นนั้น และรับรู้ไว้ด้วยว่ามีศรภาพระหว่างเราจะไม่สิ้นสลาย ขอให้พระบุษกรจงมีอายุยืนยาวหลายร้อยปี)

ในพระนลคำฉันท์ น.ม.ส. ได้คงใจความในโนโลปาชยานมุไว้ได้แก่

¹ Dean Milman, Op. cit., p. 169-171.

Pushkara, thus finding comfort, answer to Nishadha's lord,
 Answered he to Punyasloka, bowing low with folded hands:
 'Everlasting be thy glory! may'st thou live ten thousand
 years!

That my life to me thou grantest, and a city for mine
 home!'¹

(พระบุษกรเมื่อได้ฟังคำปลอบใจของพระนลก็สบายใจขึ้น ทอบพระนลไปว่า
 "ขอให้ท่านมีเกียรติคุณรุ่งเรืองตลอดกาล มีอายุยืนยาวหมื่นปี ข้าขอขอบคุณที่ท่านยกโทษ
 ให้ และมอบบ้านเมืองคืนให้แก่ข้าตั้งเดิม")

ในพระนลคำฉันท พระบุษกรสารภาพผิดและพร้อมจะยอมรับโทษทัณฑ์ โดย
 กล่าวแก่พระนลว่า

ข้าแต่พระภาค	ชติยาชิเบนทร์ไกร
อันองค์พระทรงชัย	กรุณาท่าเหมือน
ทรงคุณออกุศลย์เชิก	บุญเลิศลบลเลื่อน
ทรงศักดิ์ตระหนักเคื่อน	จิตอยู่รู้หาย
ข้าชำระกานัก	ทูลจับกับคืนตาย
เสียใจได้วาย	เพราะรับรู้พระคุณขอ
ชลาตเสตาก่าเคาคิด	คตนิคเพราะเผอเรือ
ขุนชนกมลเมอ	ขณะโลภบ่เล็งเห็น
อียบรายระคายเคื่อง	คำวิห่เรื่องจะก่อเชิญ
เวรหนักพลันเปน	คุณทุกขประทับใจ
ข้าควรจะรับโทษ	พระก็ไปครบป่องภัย
แจจจริงมิกริ่งใน	จิตข้าพระบพทาลัย

¹Dean Milman, Op. cit., p. 171.

ยกโทษบโกรธซ้ำ	บมีหน้าพระอุมา
อวยทรัพย์ะสำราญ	นิชิโภคกุลผล
ขอจงพระทรงศักดิ์	บริรักษ์นิกรพล
ยิ่งหมื่นพระยีนชนม	อธิเกียรติคำเกิง
ครองกรุงดกรุงรัฐ	อริกรรม์กำไรเริง
เกษเชอเสมอเพลิง	อุจซ้ำถวายพร ¹

การที่ น.ม.ส. เพิ่มเติมคำพูดของพระนุชกรเข้ามาในตอนนี้ แสดงให้เห็นว่า เพราะความละโมภเพียงอย่างเดียว ทำให้พระนุชกรหลงผิดไปชั่วขณะ แต่เมื่อได้รับการ สั่งสอนจากพระนลแล้ว พระนุชกรก็สามารถกลับตัวเป็นคนดีได้ นอกจากนั้นการเพิ่มบท สนิทนาในตอนนี้นำเข้ามา ถือเป็นกรจบบทบาทของตัวละครเอกฝ่ายปฏิบัติได้อย่างนุ่มนวล วิธีหนึ่ง เพราะไม่ทำให้บทบาทของตัวละครขาดตอน หรือหยุดหายไปเฉย ๆ และทำให้ เรื่องจบลงอย่างสันติ เพราะตัวละครทุกตัวเข้าใจกันได้เป็นอย่างดี ลักษณะนี้ถือเป็น เอกลักษณะของ น.ม.ส. อย่างหนึ่ง ซึ่งควรแก่การสรรเสริญ เพราะ น.ม.ส. ให้ความสำคัญแก่ตัวละครทุกตัว และพยายามจบบทบาทของตัวละครแต่ละตัวอย่างเหมาะสม ไม่ใช่ แค่งเฉพาะพระนุชกรเท่านั้น แม้แต่การจบบทบาทของท้าวภิมะ หรือท้าวอุทุมพรธ น.ม.ส. ก็ทำได้เป็นอย่างดี โดยเพิ่มบทสนทนายระหว่างพระนลกับตัวละครทั้งสองคนควบคู่กัน เพื่อให้ปรับความเข้าใจกัน เรื่องจึงได้จบลงอย่างสมบูรณ์พร้อม

จากการเปรียบเทียบลักษณะนิสัยของพระนุชกรพบว่า น.ม.ส. คงลักษณะนิสัย ของพระนุชกรไว้เหมือนในนโลปาชยานมทุกประการ คือ แสดงให้เห็นว่าพระนุชกรมีความ ละโมภเป็นนิสัย เมื่อมีโอกาสก็จะแสดงความละโมภนั้นออกมาทันที อย่างไรก็ตามเมื่อ ก้องพ่ายแพ้ในภายหลัง พระนุชกรก็ไ้สำนึกและสามารถกลับตัวเป็นคนดีได้ กล่าวได้ว่า กวีสามารถสร้างลักษณะนิสัย และ กำหนดบทบาทของพระนุชกรได้อย่างสมเหตุสมผลยิ่งนัก ยิ่งพระนุชกรมีความเลวร้ายมากเพียงใด ความดีและความมีคุณธรรมของพระนลจะยิ่ง ปรากฏเด่นชัดขึ้น การสร้างลักษณะนิสัยของพระนุชกร จึงเป็นส่วนที่ก่อให้เกิดอุปสรรค และข้อขัดแย้งต่าง ๆ ภายในเรื่อง ซึ่งยังผลให้วรรณคดีทั้งสองฉบับมีโครงเรื่องและ เนื้อเรื่องที่ น่าสนใจและชวนให้น่าคิดความโดยตลอด

---

¹พระราชนิพนธ์เรื่อง กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, เรื่องเดิม, หน้า 234-235.

จากการศึกษาลักษณะนิสัยของตัวละครเอก 3 ตัวในเรื่อง คือ พระนล นางหมยันตี และพระบุษกร พบว่าลักษณะนิสัยของตัวละครทั้ง 3 ตัว มีส่วนสำคัญต่อการสร้างโครงเรื่อง กล่าวคือ หากนางหมยันตีไม่ไคร้รักและภักดีต่อพระนล นางก็คงไม่เลือกพระนลเป็นสามี กลี และทวารภักจะไม่โกรธเกลียดพระนล จนถึงกับต้องใช้พระบุษกรเป็นตัวกลางในการแก้แค้น อย่างไรก็ตามกลีและทวารภักใช้พระบุษกรได้ ก็เพราะ พระบุษกรมีจิตใจจะไม่ภอยอยู่แล้ว เมื่อมีสิ่งต่อใจคือทรัพย์สินสมบัติและบ้านเมืองของพระนล ทำให้พระบุษกรเกิดความเหิมเกริม จึงทำตามที่ถูกแนะนำ ส่วนพระนลนั้นหาก ไม่มีนิสัยรักการพนันแล้ว ต่อให้พระบุษกรทำพนันสกปรกเท่าใด พระนลก็คงจะไม่ยอมเล่น จนทำให้เกิดเรื่องร้ายแรงเช่นนั้น ฉะนั้นการสร้างลักษณะนิสัยของตัวละครเอกทั้ง 3 ตัวนี้ จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญและมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี เป็นส่วนที่ก่อให้เกิดโครงเรื่องที่น่าสนใจ และสมเหตุสมผลตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง กัวยเหตุจึงกล่าวนี้ น.ม.ส. จึงใ้คงลักษณะนิสัยเช่นนี้ ในนโปลาขุขานมูไว้โดยมิได้เปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด.

2.5 กลวิธีการแต่ง

กลวิธีการแต่งเป็นเทคนิคสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เรื่องหนึ่ง ๆ เป็นที่น่าสนใจ และมีคุณค่าในทางวรรณคดี กลวิธีเป็นความสามารถและเป็นฝีมือของกวีอย่างแท้จริง โดยเฉพาะในวรรณคดีประเภทเรื่องเล่า ผู้แต่งจำเป็นต้องหากลวิธีต่าง ๆ มาใช้ เพื่อให้วรรณคดีเรื่องนั้น ๆ เป็นที่น่าสนใจ และชวนให้คิดตาม กลวิธีที่ผู้แต่งนำมาใช้ในนโปลาขุขานมูและพระนล คำฉันท์แบ่งออกได้ดังนี้คือ

- 2.5.1 ผู้เล่าเรื่อง
- 2.5.2 การคำเนนเรื่อง
- 2.5.3 การสร้างตัวละคร

2.5.1 ผู้เล่าเรื่อง

ในนโปลาขุขานมูและพระนลคำฉันท์ กวีใช้กลวิธีเกี่ยวกับผู้เล่า - เรื่องต่างกันคือ ทิน นิลแมน กำหนดให้ฤทธิพลฤทธิหะเป็นผู้เล่าเรื่อง ดังที่ทราบแล้วว่า นโปลาขุขานมู

เป็นเรื่องแรกเรื่องหนึ่งในมหากาพย์ และผู้เล่าเรื่องในบรรพที่ 3 นี้คือ ฤๅษีพฤหัทธนะ ซึ่งเล่าเรื่องราวของพระนลให้กษัตริย์ป่าดงพงทั้งห้าฟัง เพื่อให้มีกำลังใจต่อสู้กับอุปสรรคทั้งหลายต่อไป ฉะนั้นเมื่อคืน นิลแมน นำนโปลาชุกรามาแปลเป็นภาษาอังกฤษ จึงได้คงตัวผู้เล่าคือพฤหัทธนะไว้เช่นเดิม แต่ตัวผู้เล่าเรื่องมิได้มีบทบาทใด ๆ ภายในเรื่อง เป็นแค่เพียงมีชื่อปรากฏอยู่เสมอทุก ๆ ครั้งที่ขึ้นต้นเนื้อความ หรือ ขึ้นต้นสรรคใหม่เท่านั้น

ส่วนในพระนลคำฉันท์ ผู้แต่งคือ น.ม.ส. เป็นผู้เล่าเรื่องเองโดยบรรยายไปตามเรื่องที่มีตัวละครแสดงบทบาทต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเหตุการณ์ และความนึกคิดภายในใจของตัวละครแต่ละตัว น.ม.ส. เป็นเสมือนผู้ล่วงรู้หมดทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวกับตัวละคร และสามารถนำมาบรรยายได้อย่างละเอียดถี่ถ้วนทุกชั้นตอน และบรรยายไปตามเนื้อเรื่องที่ปรากฏในโปลาชุกรามทุกประการ

การที่คืน นิลแมน และ น.ม.ส. กำหนดตัวผู้เล่าเรื่องให้ต่างกันไป มิได้ทำให้การดำเนินเรื่องผิดแยกแตกต่างกันไปแต่อย่างใด เพราะตัวผู้เล่าเรื่องทั้งสองคนคือ ฤๅษีพฤหัทธนะ และตัว น.ม.ส. เอง ทั้งสองคนมิได้มีบทบาทใด ๆ ในเรื่องเลย เพียงแต่เป็นคนกลางในการถ่ายทอดเรื่องราวของพระนลให้ผู้อื่นได้รับรู้ต่อไปเท่านั้นเอง

2.5.2 การดำเนินเรื่อง

ทั้งนโปลาชุกรามและพระนลคำฉันท์ เป็นเรื่องเล่าทำนองนิทานทั้งคู่ซึ่งเล่าเรื่อง ไปตามลำดับเหตุการณ์ก่อนหลัง หรือที่เรียกว่าเล่าไปตามลำดับปฏิทิน การดำเนินเรื่องซึ่งเหมือนกัน ผู้วิจัยจะชอกล่าวอย่างรวม ๆ กันไปคือ

ในการดำเนินเรื่องนั้นทั้ง คืน นิลแมน และ น.ม.ส. สามารถคัดเลือกเหตุการณ์ประกอบอันเป็นรายละเอียดต่าง ๆ มาใช้ได้อย่างเหมาะสม และมีจำนวนพอเหมาะมาจากเหตุการณ์ย่อยขยายไปสู่เหตุการณ์ใหญ่ที่ทวีความเข้มข้นรุนแรงขึ้นทุกที เหตุการณ์ทั้งหมดนี้เป็นไปตามลำดับชั้นตอน และเมื่อถึงจุดสุดยอด (Climax)

กวีก็สามารถคลี่คลายปัญหาได้อย่างสมเหตุสมผล ดังเช่น เหตุการณ์ช่วงแรกซึ่งเป็นช่วงก่อนพิธีสุมพรของนางทมยันตี เกิดเหตุการณ์ย่อย ๆ ขึ้นเป็นจำนวนมากเป็นต้นว่า พระนลและนางทมยันตีได้ฟังกิตติศัพท์ความงามของกันและกันจึงเกิดสนใจกันขึ้น มาจนถึงเหตุการณ์ที่พระนลได้พบหงส์ทองและไข่มงส์เป็นสื่อ ต่อมาก็กล่าวถึงเหตุการณ์ก่อนที่ท้าวภิมะจักให้มีพิธีสุมพรขึ้น เพื่อให้นางทมยันตีได้มีโอกาสเลือกพระนลเป็นสามีอย่างถูกต้อง แต่แล้วกวีก็ได้สร้างให้มีเหตุการณ์ย่อยแทรกเข้ามาอีก คือ เหตุการณ์ที่ท้าวจตุโลกบาลใช้พระนลไปเจรจากับนางทมยันตี และเหตุการณ์ก่อนวันงานพิธีซึ่งเทพทั้ง 4 แปลงกายเป็นพระนลมายืนอยู่เคียงข้างพระนลตัวจริง ทำให้นางทมยันตีเกิดความสับสน กวีได้คลี่คลายปัญหาคอนนี้ด้วยการให้นางทมยันตีตั้งสัตยาธิษฐาน ขออำนาจความซื่อสัตย์จงรักภักดีที่นางมีต่อพระนลคลบนันกาลให้เทพทั้ง 4 แสดงคนให้เห็น ทำให้นางเลือกพระนลได้ถูกต้อง เหตุการณ์ต่าง ๆ ในช่วงก่อนการสุมพรของนางทมยันตี จึงจบสิ้นลงได้อย่างสมบูรณ์

ต่อมาเป็นเหตุการณ์ในช่วงหลังพิธีสุมพร กวีสร้างเหตุการณ์ย่อย ๆ ซึ่งจะนำเรื่องไปสู่เหตุการณ์สำคัญ คือ การตัดสินใจเล่นการพนันของพระนล เหตุการณ์คอนนี้คือ คอนกลีและทวามรมาร่วมพิธีไม่ทัน เมื่อทราบว่านางทมยันตีเลือกพระนลซึ่งเป็นมนุษย์เป็นสามีไปแล้ว จึงโกรธแค้นมากเพราะถือว่านางทมยันตีไม่ให้เกียรติเทพทั้ง 4 กลีและทวามรจึงคิดแก้แค้นพระนล เหตุการณ์คอนสำคัญจึงมาถึงคือ กลีและทวามรคลใจพระนลกรให้ไปทำพนันพระนลต่อหน้านางทมยันตี จึงทำให้พระนลไม่สามารถปฏิเสธได้ จึงต้องร่วมเล่นสกาเป็นการพนันกับพระนลกรและต้องสูญเสียทรัพย์สินสมบัติและบ้านเมืองไป รวมทั้งต้องถูกเนรเทศออกไปจากเมืองคัวย เหตุการณ์ในช่วงหลังนี้แยกย่อยออกไปอีก คือ ช่วงที่พระนลและนางทมยันตีกินป่า จนกระทั่งพระนลถูกกลีคลใจให้หตคั้งนางไป ต่อมาจึงเป็นช่วงการผจญภัยของนางทมยันตี จนจบสิ้นการผจญภัยที่เมืองเจตี หลังจากนั้นกวีจึงได้กลับมากล่าวถึงช่วงการผจญภัยของพระนลอีกครั้งหนึ่ง จนกระทั่งพระนลได้ไปพบพญานาคกรรโกฏก และได้รับคำแนะนำให้ไปสมัครเป็นสารถีของท้าวฤๅษบรรณ ซึ่งจะเป็นโอกาสที่ดีที่พระนลจะได้เรียนรู้วิชาสกาอย่างถ่องแท้ และจะได้นำไปใช้กอบกู้บ้านเมืองคืนมาจากพระนลกร แต่ก่อนที่พระนลจะได้

เรียนรู้อวิชาสกา กวีก็ได้ย้อนกลับไปกล่าวเหตุการณ์ที่เมืองวิหรรณอีกครั้งหนึ่ง โดยสร้างให้ท้าวภิมะส่งพรหมณ์ออกถามหาพระนลและนางทมยันตี จนกระทั่งพรหมณ์สู่เหาะได้ไปพบนางทมยันตีที่เมืองเจติ และพานางกลับเมืองโค้สำเร็จ ค่อยจากนั้นจึงเป็นเหตุการณ์ที่นางทมยันตีส่งพรหมณ์ออกติดตามหาพระนล โดยใช้สำเนาที่เป็นเรื่องราวของพระนล และตัวนางเป็นสื่อ ในที่สุดพรหมณ์บรรณาทก็โค้พบว่า วาหุกสารดีของท้าวฤๅษณ์มีปฏิกิริยาต่อสำเนาบทนี้ เหตุการณ์ก่อนคือไปคือ ตอนนางทมยันตีออกอุบายเพื่อล่อให้วาหุกมาพบนางโดยการให้พรหมณ์ไปแจ้งแก่ท้าวฤๅษณ์ว่า นางกำลังจะทำพิธีสุมพรครั้งที่สองในวันรุ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นการยั่วยุให้วาหุกอยากจะมีสุจน์ความจริงเร็วขึ้น และจะท่องเที่ยวเดินทางมายังเมืองวิหรรณทันที

เหตุการณ์ช่วงต่อไปเป็นช่วงการเดินทางของท้าวฤๅษณ์มายังเมืองวิหรรณ เหตุการณ์ช่วงนี้สำคัญมากเพราะเป็นช่วงที่จะพาเรื่องไปสู่จุดสุดยอด (climax) เมื่อท้าวฤๅษณ์ทำมาคคุมศิระหล่น จึงออกคำสั่งให้วาหุกหยุดรถ แต่วาหุกอ้างว่ารถแล่นมาไกลมากแล้ว ถ้ากลับไปที่เก็บยาจะเสียเวลา ท้าวฤๅษณ์จึงสรรเสริญวาหุกว่าเก่งในเรื่องการขับรถมา ดังนั้นท้าวฤๅษณ์จึงแสดงความเชี่ยวชาญในเรื่องการนับเลขให้วาหุกดู โดยนับใบและผลของลูกสมอพิเภกได้อย่างถูกต้อง ทำให้พระนลสนใจและอยากเรียนรู้ ท้าวฤๅษณ์จึงยอมแลกเปลี่ยนวิชาความรู้กับวาหุก และทำให้วาหุกสามารถพ้นจากอำนาจของกสิโค้

เหตุการณ์ช่วงก่อนสุดท้ายเป็นช่วงที่นางทมยันตีจะพิสูจน์ให้เห็นจริงว่า วาหุกคือพระนล นางใช้นางเกศินีไปสืบพฤติกรรมกรรมของวาหุกทุกชั้นตอน จนในที่สุดก็สรุปได้ว่า วาหุกกับพระนลเป็นคน ๆ เดียวกัน นางจึงออกอุบายเรียกวาหุกเข้าพบ หลังจากสนทนาโค้คอบกัน นางจึงแสดงความบริสุทธิ์ให้วาหุกเห็น ด้วยการให้พระวายุ พระอาทิตย์ และพระจันทร์ ลงมาเป็นพยาน พระวายุจึงลงมาเป็นพยาน ทำให้วาหุกยอมคืนรางวัลเดิมในที่สุด

เหตุการณ์ช่วงสุดท้ายคือ ช่วงที่พระนลเดินทางไปเมืองนิมิช เพื่อกลับบ้านเมือง กลับคืนมา และพระนลก็สามารถทำได้สำเร็จ และปรับความเข้าใจกับพระนุชกรได้ จะเห็นได้ว่า กวีสามารถดำเนินเรื่อง โค้ได้อย่างมีเอกภาพและเป็นไปตามลำดับชั้นตอน

มีการสร้างปัญหาข้อขัดแย้งและคดีคล้ายปัญหาข้อขัดแย้งได้อย่างสมเหตุสมผล ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้อย่างแจ่มชัดและสามารถประสานความคิดได้ดียิ่ง

ในค่านการเปิดและปิดเรื่องนั้นทั้งคืน มิถมน และ น.ม.ส. สามารถเปิดและปิดเรื่องได้อย่างงดงาม โดยใช้ลักษณะนิสัยของพระนลในข้อที่ว่ารักการพนันเป็นจุดสำคัญในการดำเนินเรื่อง แต่ผลสรุปที่ได้นั้นแตกต่างกัน กล่าวคือ ในตอนต้นเรื่องพระนลตกอยู่ในความประมาทจึงทำให้ต้องสูญเสียทรัพย์สินสมบัติที่มีอยู่ทั้งหมดไปเพราะการพนัน แต่ในตอนท้ายเรื่องกลับกลายเป็นว่า พระนลสามารถเล่นพนันสกาชนะพระนุภกร และได้บ้านเมืองกลับคืนมา ที่เป็นเช่นนี้เพราะพระนลมีสติเล่นสกาด้วยความระมัดระวัง ประกอบกับได้รับการถ่ายทอดวิชาสกามาอย่างดีแล้วจากท้าวฤๅษบรรณ จึงทำให้สามารถเอาชนะพระนุภกรได้อย่างง่ายดาย

กล่าวได้ว่า กวีมีความสามารถในการเปิดและปิดเรื่องได้อย่างน่าสนใจมาก และการเปิด - ปิดเรื่องในลักษณะนี้ยังแสดงให้เห็นความคิดของกวี ที่จะสื่อสารมายังผู้อ่านได้อย่างหนึ่งว่า กวีต้องการจะใช้เรื่องราวของพระนลเป็นอุทาหรณ์ ในการสอนใจผู้อ่านไม่ให้เอาเปรียบอย่างพระนล เพราะการพนันเป็นสิ่งไม่ดี เป็นเสมือนดาบสองคม หากผู้เล่นมีสติและมีฝีมือจะสามารถเอาชนะคู่ต่อสู้ได้ และจะกลายเป็นคนร่ำรวยไปในชั่วพริบตา แต่หากผู้เล่นขาดสติซำยังถ้อยฝีมือ ก็ย่อมจะต้องพ่ายแพ้เป็นธรรมดา จะต้องกลายเป็นคนสิ้นเนื้อประดาตัว ต้องได้รับความอับอาย ถูกผู้อื่นเยาะเย้ย และยังทำให้ครอบครัวเดือดร้อนตามไปด้วย จะเห็นว่ากวีสามารถบรรลุผลในการเสนอความคิดนี้ออกมาได้อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ในตอนจบเรื่อง กวีก็สามารถจบเรื่องได้อย่างสมบูรณ์และทำให้เรื่องจบลงอย่างมีความสุข ทำให้ตัวละครทุกตัวรับความเข้าใจกันได้ดีที่สุด

อนึ่ง บางครั้ง น.ม.ส. ก็ใช้กลวิธีการดำเนินเรื่องต่างจากของคืน มิถมน อยู่บ้าง คือ ในขณะที่คืน มิถมน ดำเนินเรื่องด้วยการบรรยายธรรมดา น.ม.ส. กลับเปลี่ยนแปลงกลวิธีการดำเนินเรื่อง ไปโดยใช้ข้อสนทนาแทน ดังเช่น ตอนฤๅษีทมนะฮวยพร

ให้ท้าวภิมะและชายา ในนโโลปาชยามบุรุษบรรยายความไปเรื่อย ๆ ว่า

Pleased on him the grateful Daman, and his queen a boon bestowed,
One sweet girl, the pearl of maidens, and three fair and noble sons.
Damayantī, Dama, Dānta, and illustrious Damana,
Richly gifted with all virtues, mighty, fearful in their might.¹

(เมื่ออุษิมนะได้รับการต้อนรับอย่างน่าพอใจ จึงอวยพรให้ชายาของท้าวภิมะมีบุตรสาวที่อ่อนหวานและเป็นผู้มีรูปโฉมงดงามล้ำเลิศหนึ่งคนชื่อ หมยันตี และ ให้มีบุตรชายสามคน ซึ่งถึงพร้อมด้วยคุณงามความดี เป็นผู้มีพละกำลังแข็งแกร่ง และเป็นที่เกรงกลัวของทุก ๆ คน บุตรทั้งสามคนนี้มีนามว่า หม ทานตะ และ หมนะ)

การที่ น.ม.ส. เปลี่ยนแปลงการบรรยายในตอนนี้นำให้เป็นที่สนทนาทำให้เรื่องดูสมจริง และมีความใกล้ชิดกับผู้อ่านมากยิ่งขึ้น นับได้ว่า น.ม.ส. มีความสามารถมากในการทำให้ผู้อ่านเข้าใจสารที่สื่อมาได้ง่ายและชัดเจนขึ้น

จากที่กล่าวมาทั้งหมดพบว่า การดำเนินเรื่องของพระนลคำฉันท์ และ นโโลปาชยามบุรุษ ไม่ค่อยจะแตกต่างกันมากนัก จะแตกต่างก็เฉพาะในด้านผู้เล่าเรื่อง และการที่ น.ม.ส. ใช้บทสนทนาแทนการบรรยายเป็นครั้งคราวเท่านั้น ส่วนที่เหลือนอกนั้นคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่

2.5.3 การสร้างตัวละคร

ตัวละครและเนื้อเรื่องเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแยกจากกันได้ยากเพราะเนื้อเรื่องเปรียบได้กับชีวิต และตัวละครคือผู้ที่ดำเนินบทบาทแห่งชีวิตนั้น ในวรรณคดีทั้งสองฉบับก็กำหนดให้ลักษณะนิสัยรักการพนันของพระนลเป็นจุดศูนย์กลางในการดำเนินเรื่องเหมือนกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงจะขอกล่าวรวม ๆ กันไปในเวลาเดียวกันว่า เนื้อเรื่องทั้งหลายที่เกิดขึ้น เป็นผลกระทบที่เกิดจากนิสัยรักการพนันของพระนลทั้งสิ้น ผู้อ่านจะทราบได้ทันทีว่าอะไรจะเกิดขึ้นได้บ้างกับคนที่มีนิสัยรักการพนันเช่นพระนล การใช้ลักษณะนิสัยของตัวละครเป็นแกนกลางในการดำเนินเรื่องเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก แต่วิถีที่สามารถทำได้ก็มีเอกภาพ ทำให้เนื้อเรื่องมุ่งเข้าหาจุดศูนย์กลางนี้ทั้งสิ้น

¹Dean Milman, Op. cit., p. 3.

ในเรื่องเกี่ยวกับจำนวนตัวละคร กวีทั้งสองสามารถคัดเลือกตัวละครมาบรรยายภายในเรื่องได้อย่างพอเหมาะ ตัวละครที่มีบทบาทมากที่สุดได้แก่ พระนล และนางทมยันตี ซึ่งเป็นพระเอกและนางเอก นอกจากนี้ก็มี ท้าวภิมะ และชายา ฤๅษีทมนะ ท้าวจตุโลกบาล ฤๅษีนารท ฤๅษีบรรพต กลีและทวามร พระบุษกร วารโธย นายพราน ฤๅษี พ้อค้ำกองเกวียน พรานหมันกลุ่มหนึ่ง มารดาเจ้าเมืองเจตี นางสุนันทา พรานหมันสุเทวะ พญานาคกรรโกฏก ท้าวฤๅษีบรรณ พรานหมันบรรณาท และนายม้าชีวละ เป็นตัวประกอบ ทั้งกิน มิถแมน และ น.ม.ส. สามารถปั้นตัวละครทุกตัวได้อย่างสมจริง ไม่มีตัวละครตัวใดที่จะศิลปะเหมือนมนุษย์ธรรมดา ตัวละครทุกตัวยังมีกิเลส ค้นหายังเป็นปุถุชน ถึงแม้จะเห็นได้จากตัวเอกฝ่ายชายคือ พระนล ด้วยเหตุที่มีใจรักการพนันเป็นทุนเดิม จึงไม่สามารถยับยั้งจิตใจไว้ได้ เมื่อถูกพระบุษกรทำพนันบ่อยครั้งเข้า และต้องยอมรับค่าทำในที่สุด เมื่อถูกพระบุษกรทำพนันต่อหน้านางทมยันตี ปกติแล้วนิสัยของนักการพนันไม่สามารถจะทนฟังค่าทำทนายอยู่ได้นาน ๆ พระนลก็เช่นกัน ในตอนแรกพยายามใช้ธรรมะเข้าข่ม แต่ด้วยความอยาก จึงไม่สามารถจะยับยั้งใจไว้ได้นาน จึงฉวยโอกาสตอนถูกพระบุษกรเป็นข้ออ้างในการเล่นสกา จะเห็นได้ว่าพระนลมิใช่พระเอกในอุดมคติ แต่มีลักษณะนิสัยเหมือนมนุษย์ธรรมดา ซึ่งยังมีกิเลสอยู่ จึงยังคงปล่อยตัวให้หลงมัวเมาไปกับสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ

ส่วนตัวละครที่มีบทบาทมากอีกตัวหนึ่งคือ นางทมยันตี ผู้อ่านอาจจะคิดว่าไม่น่าเป็นไปได้ที่จะมีหญิงที่ซื่อสัตย์ต่อสามีมากมายถึงเพียงนี้ แต่ตามความเป็นจริงแล้วนางเป็นหญิงที่น่ายกย่องมาก เพราะสามารถครองตัว ครองใจเพื่อสามีไว้ได้อย่างดีเยี่ยม สมกับที่เป็นภรรยาตามแบบหญิงอินเดียทุกประการ ในหนังสือธรรมศาสตร์ทุกเล่ม¹ กล่าวตรงกันว่า ภรรยาที่ดีจะต้องซื่อสัตย์ จงรักภักดีต่อสามีเพียงคนเดียว ไม่ว่าสามีจะมีความประพฤติเช่นใด นอกจากนี้ภรรยาที่ดีจะต้องรักษาความบริสุทธิ์เพื่อสามีอยู่เสมอ และเมื่อตายไปจะได้ไปพบกับสามีบนสวรรค์

¹ เก็บความจากวาสนา ไอยราวัณ "บทบาทและฐานะสตรีในมหากาพย์" วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522, หน้า 53 - 56.

การที่นางหมยันตีพยายามป้องกันตนเองไม่ให้มีมลทินด้วยการสาปแช่งนายพรานที่คิดจะทำมีดมีรายกับนาง ใ้กายไปทันทีที่ค่อนาง หรือการที่นางพยายามรักษาความบริสุทธิ์ด้วยการขอสัญญาจากมารดาเจ้าเมืองเจ็ทรีซอ ไ้แก่ ไม่ชอกกินอาหารเหลือจากผู้ใด ไม่ล้างเท้าให้ผู้อื่นและไม่ชอกพูดกับชายใดนอกจากพรานหมยันตีนางส่งไปหาสามี หากชายใดคิดที่จะเกี้ยวพาราสีนาง จะต้องถูกลงโทษ และหากไม่เชื่อกลตาม จะต้องถูกประหารชีวิต เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ ที่นางได้ทำไปแล้วแล้วแต่แสดงให้เห็นว่านางเป็นภรรยาที่สมบูรณ์แบบตามจารีตประเพณีของสังคมอารยันอินเดียอย่างแท้จริง

ส่วนพระปุษกรซึ่งเป็นตัวละครสำคัญฝ่ายผู้ร้ายนั้น จะเห็นได้ว่าทั้งกิน มิดแมน และ น.ม.ส. สามารถสร้างลักษณะนิสัยให้เห็นทั้งในคำคิด และคำไม่คิด ตามปกติพระปุษกรมีความละโมภอยู่ในกมลสันดาน แต่เมื่อยังไม่มีโอกาสแสดงออก จึงยังทำตนให้เป็นคนดีอยู่เสมอ แต่เมื่อถูกกลืนและทวารรถลี่ยกล่อมให้ไปทำพระนล เล่นสกา โดยมีสัญญาว่าจะช่วยเหลือให้ไ้เมืองนิษัธ และสมบัติทุกอย่างของพระนลรวมทั้งนางหมยันตี ทำให้พระปุษกรแสดงความละโมภออกมาให้เห็นทันที จึงทำตามที่กลืนแนะนำ ในที่สุดก็สามารรถช่วงชิงทรัพย์สมบัติและบ้านเมืองของพระนลมาเป็นของตนได้เกือบหมด ยกเว้นนางหมยันตี เพื่อไม่ให้นาง พระปุษกรจึงพาด หาทางกลืนแกล้งพระนล และนางหมยันตีทุกวิถีทาง และในตอนท้ายเรื่อง เมื่อพระนลสามารถเอาชนะพระปุษกรได้ พระปุษกรจึงรู้สึกขอยอมรับโทษทัณฑ์แก่พระนลไม่ถือโทษ พระปุษกรจึงสามารถกลับตัวเป็นคนดีได้

กล่าวได้ว่า กวีสามารถสร้างตัวละครได้อย่างสมจริงราวกับเป็นมนุษย์คนหนึ่งซึ่งสามารถแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ และมีอารมณ์ ความรู้สึก และมีศิลปะค้นหาเหมือนมนุษย์ทั่วไป

ในการปล่อยตัวละคร กวีสามารถทำได้เหมาะสมและรัดกุม ดังเช่นตอนที่พระนลกับนางหมยันตีเดินป่า กวีสามารถดำเนินเรื่องได้อย่างสมเหตุสมผล โดยชี้ให้เห็นถึงสาเหตุที่ทำให้พระนลต้องทอดทิ้งนางหมยันตีไป ซึ่งเหตุผลต่าง ๆ ดังกล่าว ผู้วิจัยได้ชี้ให้เห็นชัดแล้วในตอนที่กำลังถึงปัญหาข้อขัดแย้งภายในจิตใจของพระนล ในตอนนั้นเอง กวีจึงได้ปล่อยให้นางหมยันตีแสดงบทบาทแก่เพียงลำพังจนจบบทบาทใน

ตอนที่ไปอาศัยอยู่กับมารดาเจ้าเมืองเจตี ท่อจากนั้นกวีจึงกล่าวดังถึงบทบาทของพระนล ซึ่งเป็นตัวเอกของเรื่องอีกครั้งหนึ่ง และกล่าวต่อไปจนจบเรื่อง แสดงให้เห็นว่า กวีตั้งใจที่จะเน้นบทบาทของพระนลมากกว่าตัวละครตัวอื่น และถึงแม้ว่าในบางครั้งกวีจะแทรกเหตุการณ์ประกอบอื่น ๆ เข้ามา เป็นต้นว่า การย้อนกลับไปกล่าวถึงเหตุการณ์ที่เมืองวิทรภ หรือ เหตุการณ์ที่เมืองเจตี แต่เหตุการณ์ดังกล่าวก็มิได้มีความสำคัญมากมายนัก อย่างไรก็ตามการที่กวีกล่าวถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ ก็เพราะต้องการจะชี้ให้เห็นว่าเหตุการณ์ทุกเหตุการณ์ และตัวละครทุกตัวที่ปรากฏอยู่ในเรื่องนี้ล้วนมีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับพระนลแทบทั้งสิ้น

กล่าวได้ว่า ทั้งคิน มิลแมน และ น.ม.ส. สามารถสร้างตัวละครให้มีจำนวนพอเหมาะกับความยาวของเรื่องและสามารถสร้างได้อย่างสมจริง การปล่อยตัวละครก็เป็นไปอย่างรัดกุม และเหมาะสม

จากการศึกษากลวิธีการแต่งมาโดยตลอดพบว่า ทั้งคิน มิลแมน และ น.ม.ส. มีกลวิธีการแต่งที่คล้ายคลึงกันมาก กวีทั้งสองท่านสามารถวางสัดส่วนของเนื้อเรื่องได้อย่างสมดุล และการดำเนินเรื่อง เข้าสู่จุดสูงสุดของเรื่องก็เป็นไปอย่างสมเหตุสมผล และมุ่งตรงไปยังพระนลซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางของเรื่องอยู่ตลอดเวลา ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากวีสามารถรักษาเอกภาพของเรื่องไว้ได้อย่างดี ในเรื่องตัวละครกวีทั้งสองมีวิธีปล่อยตัวละครได้อย่างรัดกุม และเหมาะสม ตัวละครมีลักษณะที่สมจริงมีหลายประเภท หลายลักษณะภาพของตัวละครเหล่านี้ปรากฏทั้งในบทบรรยาย บทพรรณนา และบทสนทนาต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจความนึกคิดของตัวละครอย่างกระจ่างชัด ลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้ถือเป็นกลวิธีการแต่งที่ดีเกินควรแก่การยกย่อง

เมื่อได้ศึกษารวณคดีเรื่องนโปลาชุกราม และ พระนลคำฉันท์มาโดยตลอดพบว่า น.ม.ส. ได้คงโครงเรื่อง-และแก่นเรื่องซึ่งมีเอกภาพที่อยู่แล้วไว้ตั้งแต่เริ่ม ในส่วนที่เป็นเนื้อเรื่อง ตัวละคร ตลอดจนกลวิธีการแต่งอันใดแก่ ผู้เล่าเรื่อง การดำเนินเรื่อง รวมทั้งการสร้างตัวละครนั้น หากมีส่วนใดที่ น.ม.ส. เห็นว่ามีความสมบูรณ์ที่อยู่แล้ว ก็จะคงส่วนนั้นๆ ไว้ตามเดิม ส่วนอื่นๆ นอกเหนือจากนั้น น.ม.ส. อาจจะตัดออก แต่งเติม หรือปรับเนื้อความไปบ้างเพื่อให้เรื่องดูสมจริง และทำให้บรรยากาศของเรื่องมีลักษณะที่เป็นไทยมากยิ่งขึ้น

คัง เช่น น.ม.ส. ได้เพิ่มเคิมอากัปภิรียา ทลอคจนน้ำเสียงของตัวละครเข้ามาเพื่อทำให้ตัวละครมีความสมจริงมากยิ่งขึ้น และในขณะที่เดียวกัน ตัวละครของน.ม.ส. จะมีลักษณะนิสัยที่ค่อนข้างมาทางไทยๆมากซึ่งต่างจากของคิน มิลแมน ตัวละครของเขาจะมีลักษณะนิสัยแบบคนอินเดียโดยทั่วไป คัง เช่น พระนล และ นางทมยันตีของคิน มิลแมน จะมีความเคารพนบอบ และเกรงกลัวเทพทั้งสี่มากกว่าพระนลของน.ม.ส. เป็นต้น กล่าวได้ว่าความสำเร็จส่วนหนึ่งของพระนลคำฉันท์ได้มาจากนโฒปาชุนยานมูฉบัษของคิน มิลแมนนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย